

5—9 februari.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 8 februari.

Interpellationer av

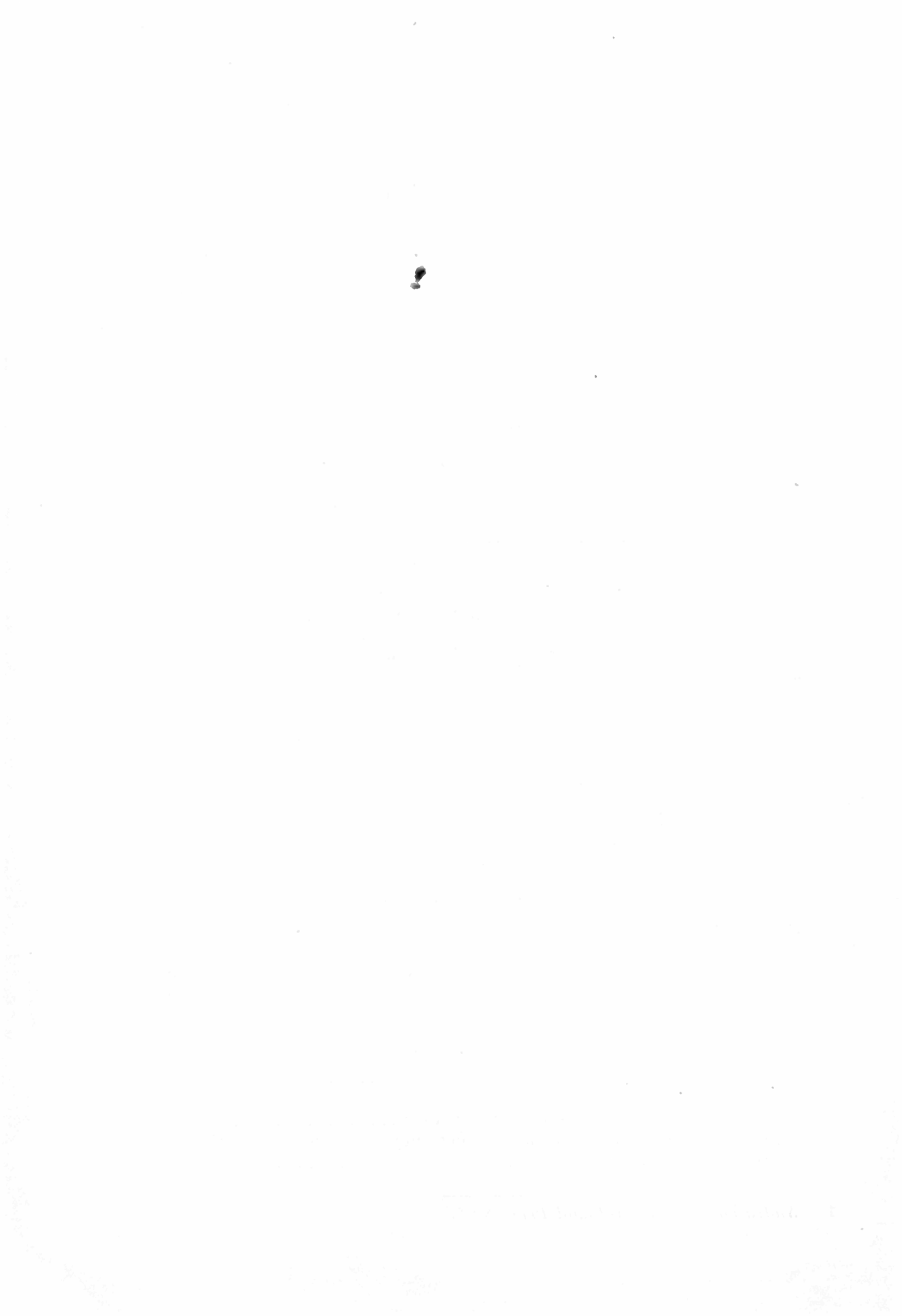
herr Pettersson i Dahl ang. revision av fastighetsbildningsväsen- det på landet	5
herr Johnsson i Skoglösa ang. den av riksdagen begärda utred- ningen av frågan rörande fördelning av kostnaderna för an- ordningar vid korsning mellan järnväg och ägoväg	6

Onsdagen den 9 februari.

Meddelande av ministern för utrikes ärendena	7
Statsbidrag till vissa kurser vid lantbruksundervisningsanstalter ..	80
Förlagslån åt hushållningssällskap	83
Interpellation av herr Hansson i Skediga ang. viss ändring av gällande skattebestämmelser	84

Samtliga avgjorda ärenden.**Onsdagen den 9 februari.**

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor	79
— nr 14, ang. utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet) ..	79
— nr 17, ang. utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	79
— nr 19, ang. utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	80
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet) ..	80
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om tillfällig ökning av regeringsrådets antal	80
— nr 2, ang. fortsatt giltighet av lagen om användande av stats- polispersonal för vissa särskilda uppgifter	80
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	80

Lördagen den 5 februari.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 nästlidna januari och den 1 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 18, med förslag till lag med vissa bestämmelser om rätttegången i tryckfrihetsmål m. m.;

nr 19, angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående belopp; och
nr 20, angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 12, angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 14, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 15, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 9 september 1938 (nr 567) om handel med preventivmedel; och

nr 16, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 17, med förslag till lag angående

ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Wiklund* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående framläggande för riksdagen av förslag i anledning av vissa av ungdomsvårdskommittén verkställda utredningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående krisförvaltningens successiva avveckling, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Bästekille vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående tilldelningen av hönsfoder för jordbrukare och för innehavare av yrkeshönscrier.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes: statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående

ändrad lydelse av 1 § lagen den 29 mars 1946 (nr 113) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 15, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.04 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 8 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Ryberg, som vid kammarens sammanträde den 15 nästlidna januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara

hindrad att delta i riksdagsgörömlen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse:

nr 22, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26

Interpellation ang. revision av fastighetsbildningsväsendet på landet.

juni 1931 (nr 280) om erkända sjuk-kassor;

nr 23, angående anslag till bidrag till sjuk-kassor för budgetåret 1949/50 m. m.;

nr 24, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings-skatt å sprit-drycker;

nr 25, med hemställan om bemyndi-gande för Kungl. Maj:t att föreskriva ändrade grunder för fördelning av to-talisatormedel; samt

nr 30, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Propositionerna nr 22—25, bord-lades.

Av skrivelsen, nr 30, som föredrogs och lades till handlingarna, inhämta-des, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt att i den i § 56 riksdagsordningen stad-gade ordningen till riksdagen muntli-gen gjordes meddelande av sådan be-skaffenhet, som i sagda paragraf avså-ges, ävensom förordnat, att meddelan-det skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kamma-ren av ministern för utrikes ärendena.

Härefter meddelade herr talmannen, att det i skrivelsen omförmälda medde-landet komme att lämnas vid morgon-dagens plenum kl. 11 fm.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilan-de propositioner; och hänvisades där-vid

till behandling av lagutskott proposi-tionen, nr 18, med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättgång i tryckfrihetsmål m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositi-onerna:

nr 19, angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående belopp; och

nr 20, angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter stats-utskottets utlåtanden nr 13, 14, 17, 19 och 22, första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt jordbruksutskottets ut-låtande nr 2.

§ 6.

Interpellation ang. revision av fastig-hetsbildningsväsendet på landet.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr PETTERSSON i Dahl, som an-förde: Herr talman! År 1939 tillkallades sakkunniga för utredning rörande re-vision av fastighetsbildningsväsendet på landet. I direktiven framhöll dåva-rande chefen för justitiedepartementet, att det borde undersökas, hur olämplig delning av fastigheter skulle kunna för-hindras mer än som vore möjligt enligt gällande lagstiftning och genom vilka åtgärder omdelning och sammanlägg-ning av fastigheter för ernående av bättre fastighetsindelning skulle kunna främjas. Det borde vidare eftersträvas att förenkla förfarandet och göra det billigare och snabbare. Härvid borde uppmärksamhet ägnas frågan, huruvida organisatoriska ändringar vore påkal-lade för dessa syften och för att för-rättningarna skulle handläggas med tillvaratagande av ekonomiska och spe-ciellt jordbruksekonomiska synpunkter.

Ännu efter nära tio års arbete ha fas-tighetsbildningssakkunniga icke blivit färdiga med sitt uppdrag, även om vissa resultat föreligga. Detta är ägnat att inge betänkligheter, då viktiga frå-gor beträffande jordbrukets fastighets-förhållanden äro vilande i avvaktan på ändrad jorrdelningslagstiftning. Det gäller särskilt s. k. sämjedelade fastig-heter, vilka förekomma i betydande om-fattning inte minst i Halland. Stora olä-genheter uppstå som en följd härav vid försäljningar och då det gäller att åstadkomma en mera rationell fastig-

Interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen av frågan rörande fördelning av kostnaderna för anordningar vid korsning mellan järnväg och ägoväg.

hetsbildning inom jordbruket. Det måste vara ett allmänt intresse att med det snaraste undanröja nämnda olägenheter. Vidare är förrättningsförfarandet enligt nu gällande lagregler i hög grad invecklat och tidsödande, vilket medfört en betydande eftersläpning av arbetet inom lantmäteriororganisationen. Detta är givetvis till allvarlig nackdel för allmänheten, som får vänta oproportionerligt länge, innan ett ärende blivit slutbehandlat. Det framstår därför som angeläget att de sakkunnigas arbete påskyndas, så att riksdagen inom en inte alltför avlägsen framtid kan föreläggas förslag om ny jorddelningslagstiftning.

Med stöd av vad ovan anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta följande frågor:

Har statsrådet observerat ifrågavarande olägenheter och är statsrådet i tillfälle att meddela, när Kungl. Maj:t ämnar för riksdagen framlägga förslag om revision rörande fastighetsbildningsväsendet å landet?

Eller kan eventuellt, om dylikt förslag inte framlägges inom avsevärd tid, ett delförslag förväntas?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen av frågan rörande fördelning av kostnaderna för anordningar vid korsning mellan järnväg och ägoväg.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **JOHNSSON** i Skoglösa, som yttrade: Herr talman! Till följd av användningen av större och bredare maskiner inom jordbruket ha grindar och övergångar över järnvägarna mångstades blivit alltför trånga. Då vederbörande markägare sökt få till stånd en ändring, har det visat sig att statens järnvägar liksom de enskilda järnvä-

garna i allmänhet inte velat ordna övergångarna och bredda grindhålen utan ersättning. Markägaren får själv påtaga sig kostnaderna för en breddning, varvid arbetet skall utföras i järnvägens regi. En sådan inställning hos företrädarna för järnvägarna måste betraktas som otillfredsställande, eftersom hänsyn icke togs till markägarens berättigade intressen.

Denna fråga blev föremål för riksdagens uppmärksamhet genom år 1948 väckta motioner. I anledning härav hemställde första lagutskottet, att riksdagen måtte anhålla om utredning av frågan rörande fördelning av kostnaderna för anordningar vid korsning mellan järnväg och ägoväg. I utlåtandet framhöll utskottet, att utredningens uppgift främst borde bli att föreslå lagregler, som på lämpligt sätt fördelade kostnaderna för underhåll av grind och övergångsanordningar vid korsning av ägoväg och järnväg, ävensom de kostnader, som uppstode då dessa anordningar omändrades. Även frågan om kostnaderna i samband med upptagande av helt nya övergångsställen borde närmare regleras liksom det borde övervägas vilka krav som skulle ställas på övergångsställenas beskaffenhet.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen. Vid debatten i andra kammaren uttalades önskemål om att utredningen skulle igångsättas och fullföljas så snart som möjligt. I annat fall kunde man befara att arbetet med att bredda järnvägsövergångar skulle stagnera. Emellertid har någon utredning av här berörda förhållanden ännu icke igångsatts. Detta är att beklaga, då ett dröjsmål att lösa frågan om breddning av övergångar mellan korsningar av ägoväg och järnväg innebär avsevärda olägenheter för jordbruket.

Med anledning av vad ovan anförts vill jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för

justitiedepartementet få rikta följande fråga:

När ämnar regeringen sätta i gång den av riksdagen begärda utredningen av frågan rörande fördelning av kostnaderna för anordningar vid korsning mellan järnväg och ägoväg?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.11 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 9 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 21, angående livränta till Anna Söderkvist m. m.;

nr 26, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.;

nr 27, angående avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån; och

nr 31, angående inrättande av en försöksgård i Sunne socken, Värmlands län.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som framförde det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 30 avsedda meddelandet till riksdagen, så lydande: Herr talman! I kommunikén från mötet i Oslo den 29 och den 30 januari mellan representanter för Danmarks, Norges och Sveriges regeringar och riksdagar framhölls det att, även om vid mötena i Karlstad och Köpenhamn en vidsträckt enighet hade konstaterats,

det för närvarande icke vore möjligt att uppnå erforderlig samstämmighet om förutsättningarna för och konsekvenserna av ett alliansfritt försvarsförbund mellan de skandinaviska länderna. Det tillfogades i kommunikén att i dagens läge tillräcklig grundval icke fanns för avslutandet av ett dylikt ömsesidigt förpliktande försvarsförbund. Då förhandlingarna alltså icke lett till det positiva resultat, som varit den svenska regeringens förhoppning, är det regeringen angeläget att nu lämna riksdagen en sammanhängande redogörelse för behandlingen av denna för Nordens folk så utomordentligt betydelsefulla fråga.

Under en utrikespolitisk debatt i riksdagen för nästan jämnt ett år sedan hade regeringen tillfälle redogöra för sina synpunkter på Sveriges utrikespolitik. I ett anförande av mig framhölls bl. a., att enligt regeringens övertygelse en överväldigande majoritet av det svenska folket icke önskar ansluta sig till något stormaktsblock vare sig genom ett uttryckligt alliansfördrag eller genom ett tyst samförstånd om gemensamt militärt uppträdande i händelse av en konflikt. Ifall Förenta Nationerna fungerar enligt sitt program, sades det vidare, bestämdes Sveriges hållning i sådana lägen under beaktande av de förpliktelser, som medlemskapet ålägger oss. Om den nya säkerhets-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

organisationen skulle förklaras genom oförenliga motsättningar mellan de ledande makter, på vilkas förmåga till samverkan hela organisationen vilar, och om till följd härav världen splittras i mot varandra stående blockbildningar, måste vårt land förbehålla sig rätten att självt välja medlen att trygga sin fred och sin nationella existens och att, ifall krig skulle utbryta, ånyo pröva neutralitetens väg.

Då ordet »stormaktsblock» användes i detta sammanhang, var det i avsikt att undantaga block av jämbördiga mindre stater. Ett skandinaviskt försvarsförbund är icke ett stormaktsblock. Det nyss citerade uttalandet innebär därför intet avståndstagande från ett skandinaviskt förbund. Då emellertid möjligheten av ett sådant försvarsförbund icke särskilt omnämndes, var orsaken den, att regeringen vid den tidpunkten icke ansåg frågan aktuell. Det var visserligen uppenbart att på längre sikt en samverkan på försvarets område framstod som en naturlig utbyggnad av det skandinaviska samarbetet, men dittills hade endast ett militärt samarbete av mycket begränsad räckvidd upptagits bland aktuella uppgifter på det skandinaviska programmet.

Att frågan om ett skandinaviskt försvarsförbund under våren 1948 aktualiserades, får ses mot bakgrunden av den internationella oro, spänning och diplomatiska aktivitet, som kännetecknade februari och mars månader förra året sedan under den föregående tiden en fortgående skärpning av motsättningarna mellan öst och väst kunnat iaktas. Under senare delen av februari kom den tjeckoslovakiska revolutionen, som gjorde slut på landets dittillsvarande demokratiska statsskick och bragte en s. k. »folkdemokratisk» regim till väldet i Tjeckoslovakien. Uppaktan kort efteråt till de rysk-finska underhandlingarna om ett försvarsavtal framkallade också åtskillig oro i världen. Den 17 mars undertecknades i Bryssel ett avtal

om försvarsförbund mellan Storbritannien, Frankrike, Belgien, Nederländerna och Luxemburg. Samma dag höll Förenta Staternas president ett tal, vari han gav sitt lands stöd åt det västeuropeiska konsolideringsverket. Han meddelade, att Förenta Staterna med lämpliga medel skulle ge de fria nationerna det stöd situationen krävde och att dessas beslutsamhet att skydda sig själva skulle motsvaras av en liknande beslutsamhet från amerikansk sida att hjälpa dem att göra det.

Dessa och övriga händelser inom den internationella politiken fingo helt naturligt återverkningar också i våra länder. Starkast kändes oron i Norge. Här om vittnade den norske utrikesministern i ett tal, som han höll den 20 april och vari han gav en återblick på stämningar och uppfattningar, som gjort sig gällande i Norge efter februarihändelserna. Han framhöll, att tilldragelserna i Tjeckoslovakien och den ryska händelsen till Finland jämte inrapporterade rykten från olika håll hade ställt norska regeringen inför spörsmålet, om det var nödvändigt att räkna med nya riskmoment för Norge. Han berörde i sitt anförande tillkomsten av det nyss omnämnda Brysselavtalet och framhöll, att parterna i detta avtal icke hade några planer på att anmoda Norge att ansluta sig till avtalet, om inte Norge uttryckligen önskade detta. Han tilllade, att han lade stark vikt på att om möjligt nå fram till en politik, som de tre nordiska länderna kunde enas om. Det skulle vara tungt vägande skäl, som förmådde Norge att välja en linje, som kunde föra bort från Danmark och Sverige eller från ett av dessa länder. Å den andra sidan finge man vara på det klara med, att de militär-politiska problem och de säkerhetsproblem, som vart och ett av de tre länderna stode inför, icke vore identiska och att detta faktum kunde skapa vissa svårigheter vid försöken att finna en gemensam lösning.

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

Även i Danmark hade februarihändelserna väckt oro. Denna stämning återspeglas i ett tal av danske utrikesministern i folketinget den 10 mars. Angående Danmarks hållning i det uppkomna läget uttalade utrikesministern, att Danmark ämnade uppfylla sina förpliktelser som medlem av Förenta Nationerna. Men om det skulle inträffa, att denna organisation bryter samman, skulle ansträngningarna från dansk sida gå ut på att skona landet för ett framtida krigs olyckor.

Svenska regeringen upptog vid denna tid till övervägande frågan om möjligheterna att åstadkomma ett skandinaviskt försvarsförbund såsom ägnat att stärka de tre länderna utåt och att sammanhålla dem på en gemensam huvudlinje i utrikespolitiken. Våra tre länder hade dittills efter krigets slut intagit samma allmänna utrikespolitiska hållning, även om självfallet vartdera landet hade sina särskilda utrikespolitiska problem att lösa. De hade accepterat de förpliktelser, som följa av medlemskapet i Förenta Nationerna. Därutöver hade de inte räknat med internationella engagemang, som kunde föra dem in i något allianssystem. Då nu en påtaglig tendens framträtt i Norge att revidera den dittills följda utrikespolitiken, föreföll det svenska regeringen angeläget att pröva, om icke en utrikespolitisk splittring i Skandinavien kunde undvikas. Regeringen tänkte sig möjligheten att våra länder förenade sig i ett försvarsförbund och i förhållande till andra makter framträdde såsom en självständig grupp, utan alliansförbindelser med någon utomstående makt. Ett skandinaviskt försvarsförbund borde enligt denna tankegång ha till program att stärka de deltagande staternas motståndskraft i händelse av anfall mot någon av dem, att hålla dem utanför en allmän konflikt och att i fredstid stå utanför andra maktgrupper och därigenom i möjligaste mån förebygga att våra territorier indragas i stormak-

ternas militära kalkyler med därav följande misstänksamhet och friktioner. Möjligheten av ett försvarsförbund mellan de tre skandinaviska länderna hade tidigare visserligen åtskilligt debatterats i tidningspressen och i broschyrer men aldrig upptagits till mera ingående undersökning. Enligt regeringens mening borde det nu utrönas, huruvida i första hand utrikesnämndens ledamöter, i andra hand de norska och danska regeringarna vore intresserade av att en utredning av problemet komme till stånd.

Ärendet behandlades i utrikesnämnden den 22 april. Därvid lämnade militära fackmän översikter över det militära läget och de försvarspolitiska problemen. Resultatet av rådplägningen med nämnden blev positivt. Regeringen hade utrikesnämndens stöd, när den ville uppta överläggningar i saken med de danska och norska regeringarna. Från skilda håll i nämnden hade dock betonats, att frågan nu gällde endast företagandet av en objektiv utredning, vars resultat i sinom tid finge prövas fritt och obundet.

Den 3 maj besökte jag Oslo för att inhämta norska regeringens synpunkter i saken. En vecka senare sammanträdde i Stockholm representanter för de danska, norska och svenska regeringarna. Under dessa konversationer framhölls från svensk sida, att det inom svenska regeringen och i riksdagens utrikesnämnd fanns intresse för en gemensam skandinavisk utredning av problemet om ett försvarsförbund, varvid emellertid förutsattes, att programmet skulle vara att hålla de tre länderna utanför krig. Det visade sig, att man på norsk sida livligt uppskattade det svenska initiativet och var intresserad av en utredning. Men man hade invändningar mot att godtaga vad man kallade en ovillkorlig neutralitetspolitik såsom grundval för det ifrågasatta skandinaviska förbundets hållning i händelse av krig. Spörsmålet diskuterades ingående.

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

Dessa första kontakter ledde icke till resultat.

I ett tal i Malmö den 4 juni yttrade den norske utrikesministern, att det var lika bra att konstatera, att det inte fanns någon gemensam nordisk linje i de utrikespolitiska huvudspörsmålen, i varje fall på kort sikt. Han tillade, att det dock fanns så mycket som är gemensamt i vår uppfattning, även bakom skiljaktiga formuleringar av ståndpunkterna, att vi inte borde uppge hoppet, att det skulle vara möjligt för oss att arbeta ihop oss.

På svensk sida fasthöll man vid att det svenska intresset för utredningens verkställande var knutet till den förutsättning, som betecknades som neutralitetslinjen. Det fanns ingen utsikt till att de svenska statsmakterna skulle godtaga ett avtal om försvarsförbund, om syftet vore, att förbundet skulle ingå såsom led i ett större säkerhetssystem med karaktären av en stormaktsallians. Den svenska riksdagen gav ett tydligt uttryck för sin ståndpunkt härutinnan genom godkännandet den 21 juni av ett utskottsutlåtande rörande vissa försvarsfrågor, vari utskottet uttalat sig mot en anslutning till något stormaktsblock, vare sig genom ett uttryckligt alliansfördrag eller genom ett tyst samförstånd om gemensamt militärt uppträdande i händelse av en konflikt.

Under sommaren förhandlades ytterligare mellan regeringarna om förutsättningarna för en utredning, och spørsmålet diskuterades därjämte i det svenska utrikesutskottet. Resultatet blev, att samförstånd nåddes därom, att utredningen skulle begränsas till problemet om en försvarssamverkan, sådant detta problem tedde sig under förutsättning att våra länder eftersträva att i händelse av en konflikt hålla sig utanför kriget. Vi utgingo vidare från att våra länder under pågående utredning icke skulle upptaga förhandlingar med utomstående stater angående försvarssamverkan. Skulle någotdera lan-

det på grund av inträffade händelser anse sig nödgat att upptaga dylika förhandlingar, borde meddelandet därom lämnas de övriga, som då bleve i tillfälle att taga ställning till det sålunda uppkomna läget. Under sommaren igångsattes dessutom i Sverige vissa interna utredningar av militär natur, avsedda att förbereda den blivande gemensamma utredningen.

Vid utrikesministermöte i Stockholm den 8—9 september bekräftades, att enighet nåtts om utredningens igångsättande, och ett meddelande härom gavs i den kommuniké, som utfärdades. Under ett skandinaviskt försvarsministermöte i Oslo den 15 oktober utarbetades närmare direktiv för utredningen, varjämte man enades om utredningskommissionens sammansättning.

I direktiven för den skandinaviska försvarskommittén angavs, att kommittén skulle utreda två alternativa former av försvarssamverkan mellan de tre länderna, nämligen dels ett försvarsförbund, dels ett partiellt försvarssamarbete i fred utan förbund. Som utgångspunkt för utredningen av alternativet försvarsförbund gällde enligt direktiven bland annat, att länderna icke skulle uppgiva någon del av sitt område till en angripare utan väpnad strid och att varje militärt angrepp skulle mötas med väpnat motstånd. Som utgångspunkt skulle vidare gälla, att länderna voro eniga om att försöka hålla sig utanför krig och icke på förhand hade ingått några militära avtal med andra makter.

I sina huvuddrag förelåg kommitténs betänkande färdigt redan vid årsskiftet, och de tre regeringarna hade före Karlstadsmötet orienterats om betänkandets innehåll. Det är därför naturligt, att samtalen i Karlstad knöto an till de av kommittén framförda synpunkterna, och av denna anledning kan det också vara lämpligt, att jag här nämner något om dessa.

Kommitténs ingående undersökningar av de olika problem, som stå i samband

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

med ett gemensamt skandinaviskt försvar, hade givit vid handen, att ett samfällt uppträdande i icke ringa mån skulle öka de tre ländernas motståndskraft. De fördelar, som skulle kunna vinnas, bestå bland annat i möjligheterna till ett strategiskt utnyttjande av det skandinaviska områdets större geografiska utsträckning, gemensam planläggning, standardisering av krigsmateriel m. m. samt ökade möjligheter att förhindra en avspärrning av tillförseln utifrån. En direkt samverkan mellan de tre ländernas militära styrkor skulle också enligt kommitténs åsikt kunna inledas inom vissa geografiska områden, t. ex. Öresundsområdet, Kattegatt och Skagerack samt vissa svensk-norska gränsområden. Flygstridskrafterna skulle genom sin rörlighet få viktiga uppgifter att fylla inom ett gemensamt försvar.

Kommittén konstaterade, att den samverkan, varom jag nu talat, skulle i huvudsak kunna genomföras även inom ramen för ett skandinaviskt försvarssamarbete utan solidaritetsförpliktelser men att den i sådant fall icke skulle kunna drivas lika långt som inom ett försvarsförbund och icke heller i krig kunna utlösas lika snabbt och bli lika effektiv. Även om således Skandinavien försvarsmöjligheter i viss utsträckning skulle ökas genom gemensamma förberedelser för samverkan, skulle dock enligt kommitténs åsikt därmed icke behovet bortfalla av viss krigsmaterielimport för försvarets uppbyggnad i fredstid liksom av väpnad hjälp, om länderna skulle angripas.

Under sina diskussioner av Skandinavien försvarsmöjligheter tog kommittén också upp frågan om de olikheter i omfattning, som bestå mellan de skandinaviska ländernas nuvarande försvarsförberedelser, och uttalade, att den måste anse det rimligt, att ett avtal om försvarsförbund innehölle bestämmelser om att Danmarks och Norges försvar skulle utbyggas, i första hand

för att de i förbundet deltagande länderna skulle bli i stånd att lösa de strategiska uppgifter, som borde åvila dem. Därvid förutsatte kommittén, att de ekonomiska bördor, som vart och ett av de tre länderna skulle påtaga sig för försvarsändamål, skulle stå i rimligt förhållande till varandra och till ländernas ekonomiska bärkraft. Kommittén förutsatte vidare, att Sveriges försvar skulle upprätthållas åtminstone vid sin nuvarande styrka.

Vid sin allmänna bedömning av Skandinavien militärpolitiska läge kom kommittén till det resultatet, att ehuru det skandinaviska området otvivelaktigt erbjuder ett betydande strategiskt intresse, det dock icke vore givet, att detta område under alla omständigheter måste dragas in i en stormaktskonflikt. Kommittén har självfallet icke haft möjlighet att närmare angiva, hur pass stor sannolikheten är för den ena eller andra utvecklingen.

Vid ett sammanträffande mellan de tre ländernas statsministrar i samband med Uddevallas jubileum den 18 december ägde ett ingående meningsutbyte rum angående möjligheten att finna en gemensam skandinavisk lösning av trygghetsproblemet. Man var ense om att överläggningarna skulle fortsättas, så snart försvarskommitténs betänkande förelåg. Ett möte mellan regeringsrepresentanter borde för detta ändamål sammankallas snarast möjligt efter mottagandet av betänkandet.

Innan ännu försvarskommittén hade avlämnat sitt betänkande, föreslog norska regeringen ett ministermöte för överläggning i dessa frågor. Mötet ägde som bekant rum i Karlstad den 5 och 6 januari detta år. Den direkta anledningen till mötet var, att man på norsk sida ansåg det brådskande att komma till ett resultat beträffande det ifrågasatta skandinaviska försvarsförbundet med hänsyn till att förhandlingarna i Washington om en Atlantpakt hade fortskridit snabbt och Norge och Dan-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

mark enligt mottagna informationer kunde jämförelsevis snart vänta en förfrågan, huruvida respektive regeringar önskade deltaga i dessa överläggningar. Det ansågs på norsk sida angeläget att, om samförstånd icke kunde nås om ett skandinaviskt förbund, Norge snarast bereddes möjlighet att ta del i förhandlingarna om den planerade Atlantpakten.

Vid mötet i Karlstad ansågo sig de svenska representanterna kunna ställa i utsikt, att den svenska riksdagen skulle vara villig acceptera ett försvarsförbund mellan de tre länderna på grundvalen av den skandinaviska försvarskommitténs utredning. Man förutsatte därvid från svensk sida, att Danmark och Norge åtog sig att snarast bygga upp sitt försvar, men avtalets ikraftträdande skulle icke behöva uppskjutas till den framtida tidpunkt, då Norge och Danmark genomfört sin upprustning. Detta meddelande mottogs med livligt intresse av de danska och norska representanterna.

Under överläggningarna framträdde emellertid samma skiljaktigheter som tidigare mellan svensk och norsk uppfattning. Den principala norska ståndpunkten var, att ett skandinaviskt försvarsförbund inte kunde bli en tillfredsställande lösning på Norges säkerhetsproblem, om det icke infogades i det större säkerhetssystem, som Atlantpakten var avsedd att utgöra. Den svenska ståndpunkten var liksom tidigare, att ett skandinaviskt försvarsförbund kunde bli en acceptabel lösning på Sveriges trygghetsproblem endast om det stod fristående i förhållande till stormaktsblocken och inriktade sig på neutralitet i händelse av konflikt. Den danska uppfattningen överensstämde närmast med den svenska.

En särskild fråga diskuterades ingående under Karlstadsmötet. Förenta staternas regering hade meddelat att, med hänsyn till den starka efterfrågan på krigsmateriel, regeringen måste till-

se, att sådan materiel i första hand finge förvärfvas av de länder, som vore bundsförvanter eller gentemot vilka Förenta staterna hade särskilda förpliktelser. Både från norsk och dansk sida framhölls, att ett försvarsförbund mellan de skandinaviska länderna inte kunde bli tillräckligt effektivt, om icke Norge och Danmark bereddes möjlighet att importera krigsmateriel från Förenta staterna med prioritetsrätt och på överkomliga finansiella villkor. Från svensk sida medgavs det berättigade i denna ståndpunkt. Samtidigt hävdades att, ifall våra länder bleve eniga om att bilda ett försvarsförbund med utfästelser om ömsesidig hjälp, ett nytt läge hade inträtt. Den amerikanska ståndpunkten i fråga om försäljning av krigsmateriel kunde inte antagas vara så fixerad, att jämkningar däri i ett ändrat läge vore uteslutna. I varje fall borde man inte låta tanken på ett fristående skandinaviskt förbund förfalla utan att ha närmare undersökt krigsmaterielproblemet och den amerikanska inställningen till detsamma.

Ehuru åsikterna om det tilltänkta försvarsförbundets program alltjämt gingo isär, kunde vissa missuppfattningar skingras under dessa öppenhjärtiga och förtroliga samtal.

De i mötet deltagande ministrarna kommo till den slutsatsen, att förhandlingarna borde fullföljas. Man var enig om att frågan om möjligheterna för Danmark och Norge att anskaffa den för upprustningen erforderliga krigsmaterielen inte hade tillräckligt undersökts. Tanken på ett fristående eller »alliansfritt» skandinaviskt försvarsförbund avvisades inte från norsk sida. Det bör också erinras om att den skandinaviska försvarskommitténs betänkande ännu inte förelåg färdigt men kunde väntas bli överlämnat före mitten av månaden. Ett arbetsprogram för den fortsatta behandlingen av frågan blev antaget. Tanken var att, därest enighet på övriga punkter kunde vin-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

nas, de tre ländernas regeringar genom sina sändebud i Washington och London skulle närmare informera sig om därvarande regeringars intresse för ett fristående skandinaviskt försvarsbund och deras villighet att medge förvärv av krigsmateriel med den nödvändiga tidsprioriteten och på överkomliga ekonomiska villkor.

När den nyssnämnda utredningen överlämnats, skedde föredragningar av ärendet inför utrikesnämnden, varjämte nämnden erhöll redogörelse för Karlstadsmötet. De i nämnden företrädde riksdagspartierna informerades därefter genom respektive partiledares försorg, och vid förnyat sammanträde med nämnden konstaterades, att samtliga dessa partier i princip anslutit sig till det i Karlstad överenskomna programmet. I enlighet med den där samtidigt avtalade planen för de fortsatta förhandlingarna sammanträdde därefter den 22 januari i Köpenhamn delegationer för de tre länderna. I delegationerna ingingo nu ej blott regeringsmedlemmar utan också, i enlighet med ett från dansk sida framställt förslag, representanter för parlamenten.

Under Köpenhamnsmötet diskuterades ingående hela problemet. Man kom så småningom fram till en mera preciserad utformning av de olika ståndpunkterna. På norsk sida önskade man att i samband med den planerade hänvändelsen till Förenta staterna och England i krigsmaterielfrågan upptaga till överläggning med västmakterna spörsmål om deras hållning till de skandinaviska länderna i händelse av en konflikt, om den hjälp som dessa senare kunde påräkna m. m. Från svensk sida hävdades, att försvarsbundet skulle vara ett i realiteten fristående, alliansfritt förbund. Alliansfriheten borde sålunda enligt svensk uppfattning utesluta en militär samverkan med utomstående stater och icke endast ta sig uttryck däri, att man undvek ett ömsesidigt engagemang. Oli-

heterna i ståndpunkter voro alltför markerade för att kunna jämkas ihop. De gällde försvarsbundets hela karaktär, icke endast formuleringar.

Trots att det sålunda icke hade varit möjligt att i Köpenhamn finna en gemensam linje, beslöt man dock att efter förnyad kontakt med de politiska partierna i resp. land åter samlas till ett möte, denna gång i Oslo. Vi hade därigenom tillfälle att redogöra för vad som förekommit dels i utrikesnämnden, dels ock genom partiledarnas försorg i de riksdagsgrupper, som äro företrädde i utrikesnämnden.

När de tre delegationerna den 29 januari möttes i Oslo, kunde vi blott meddela, att den grundligt övervägda svenska ståndpunkten icke hade ändrats. Någon ingående debatt i själva sakfrågan ägde inte rum i Oslo. Ståndpunkterna stodo emot varandra väsentligen på samma sätt som vid det förra mötet, även om man från norsk sida sökt ge en något annan utformning av sin syn på de omstridda frågorna i syfte att tillmötesgå svenska synpunkter.

Under Oslomötet överlämnades från svensk sida ett utkast till avtal, utgörande en omarbetning av ett tidigare under hand överlämnat svenskt utkast. Med den utgång förhandlingarna fingo ifrågasattes ingen sakbehandling vare sig av denna text eller av de utkast, som tidigare överlämnats från dansk och norsk sida. Jag vill emellertid ge en översikt över avtalsutkastets innehåll.

Enligt utkastet skulle ett angrepp mot ettdera landet betraktas som ett angrepp mot samtliga och omedelbart utlösa den militära hjälpförpliktelsen. Planer för gemensamt försvar skulle utarbetas omedelbart efter avtalets ikraftträdande. Parterna skulle i avtalet förklara sig eftersträva att i händelse av krig hålla sig utanför, såvida de inte indragas däri genom väpnat anfall mot någon av dem eller beslut

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

om sanktioner fattas av F. N:s säkerhetsråd. Under ett krig, vari parterna, ej deltaga, skulle de samråda i fråga om neutralitetsreglernas tillämpning och neutralitetens upprätthållande. Arten och omfattningen av parternas försvarsanstalter skulle tid efter annan göras till föremål för gemensamma överläggningar. Det förutsattes i utkastet, att försvarsanstalterna utformas i anslutning till de uppgifter, som parterna åtaga sig enligt planerna för gemensamt försvar, och att parterna inom skälig tid åstadkomma en sådan proportion beträffande omfattningen av respektive länders rustningar, som svarar mot ländernas behov av rustningar med beaktande tillika av deras ekonomiska bärkraft. Ett gemensamt försvarsråd skulle inrättas. Ett nära samarbete inom utrikespolitiken skulle äga rum. Ingen av parterna skulle under avtalets giltighetstid äga sluta militärt förbund med tredje makt. Avtalet skulle gälla för en tioårsperiod. Envar av parterna skulle ha rätt att, därest enligt dess uppfattning väsentliga förändringar inträtt i förutsättningarna för avtalet, begära överläggningar om dess fortsatta bestånd och eventuellt uppsäga avtalet med en kortare uppsägningstid. Avtalet skulle vara tillämpligt inom en närmare angiven zon, som icke omfattade de fjärranliggande territorierna.

Planen på ett skandinaviskt försvarsförbund innebar ur svensk synpunkt visserligen ett avsteg från neutraliteten och ett betydande avsteg. Men med det program för försvarsförbundet, som vi på svensk sida hela tiden hävdade, skulle detta förbund såsom helhet betraktat betyda en utsträckning av den i förhållandet utåt alliansfria zonen till att omfatta alla tre länderna. Därmed skulle huvudtanken i den svenska politiken bevaras. De skandinaviska länderna skulle i försvarshänseende betrakta sig som en enhet och solidariskt värja sitt oberoende. I art. 51 av För-

enta Nationernas stadga är rätten till sådant kollektivt självförsvar erkänd. Förbundet var tänkt såsom en regional grupp av den typ som avses i art. 52—54 i stadgan. Art. 52 förklarar uttryckligen, att ingen bestämmelse i stadgan utesluter regionala avtal rörande upprätthållande av fred och säkerhet under förutsättning att dessa avtal äro förenliga med Förenta Nationernas ändamål och grundsatser. Vi hade från svensk sida varit beredda att, om samförstånd därom nåddes, underställa säkerhetsrådet det skandinaviska avtalet i syfte att erhålla en förklaring att det nämnda villkoret i art. 52 var uppfyllt.

Då neutraliteten angives som program för försvarsförbundet enligt den svenska uppfattningen, kan detta ord misstydas. Meningen var inte, att avtalet skulle i något hänseende strida mot bestämmelserna i Förenta Nationernas stadga. De begränsningar av rätten till neutralitet, som däri stipuleras, skulle givetvis respekteras, vilket framgår av det nyss sagda. En vanlig missuppfattning är också, att ett neutralitetsprogram betyder någon skyldighet till »andlig neutralitet». Det är den nazistiska propagandan som drivit satsen, att en nation, som vill hålla sig utanför krig såsom neutral, därmed ålägger sig »neutralitet» i ord och åsikter. Neutralitet i politisk och folkrättslig bemärkelse innebär ingalunda, att en nation avstår från rätten för dess medborgare att ta parti i debatterna om internationella frågor eller att föra demokratiens och frihetens talan. För övrigt är neutralitet ett begrepp som hänför sig till förhållanden under krigstid. När man talar om neutralitet under fredstid, kan man blott mena, att en stat, som vill eftersträva att under krig hålla sig utanför konflikten, icke i fredstid binder sin handelsfrihet genom alliansfördrag, som omöjliggöra neutralitet i krigstid. Över huvud finns det i den offentliga debatten tendenser att karikera neutralitets-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

begreppet. Det är därför ordet ibland undviks och ersättes med alliansfrihet eller andra omskrivningar. Under diskussionerna med våra danska och norska vänner ha vi sökt förebygga, att de misstolka vår mening, när vi redogjort för den svenska ståndpunkten.

Förhandlingarnas strandande innebär för Sveriges del, att vi stå kvar på den ståndpunkt vi hittills ha intagit. Det svenska folket känner sig lika litet nu som tidigare manat att ställa upp i en frontställning som markerar, att vi engagera oss i det »kalla krig» som pågår. Det faktum, att Sverige kunnat bibehålla freden i 135 år, har otvivelaktigt en stark psykologisk verkan på den svenska allmänhetens inställning till säkerhetsproblemet. Under denna långa period har Europa skakats av väldiga krig utan att vårt land blivit invecklat. Förklaringen till att vi undgått krigen må vara vilken som helst, vårt folk kan i varje fall inte lätt övertygas om att dess trygghet nu skulle kräva att vi kasta bort neutraliteten som en förfelad och förlegad politik.

På många håll betraktas visserligen neutralitetspolitiken som en flykt från verkligheten och som ett uttryck för en obenägenhet hos ett folk att ta på sig de försvarsbördor och solidaritetsförpliktelser, som läget i världen fordrar. När Sverige inte överväger anslutning till en stormaktsallians, är det inte därför att vi vilja undandra oss bördor och förpliktelser. Tvärtom blir vårt ansvar för det egna territoriet större. Man talar om de mindre staternas skyldighet att sluta upp på en frontlinje och åtaga sig solidariska förpliktelser, men glömmer då ofta, att dessa stater redan på grund av sina begränsade resurser måste se som sin huvudsakliga plikt att försvara sitt eget territorium, inte att bistå andra. Då Sverige varit berett att åta sig solidaritetsförpliktelser gentemot de andra skandinaviska länderna, ha vi ansett att denna utsträckning av vår ansvarighet är även

ur försvarspolitisk och militär synpunkt berättigad.

När vi försöka lösa vårt trygghetsproblem på vårt eget sätt, äro vi naturligtvis medvetna om att det inte finns någon lösning, som i nuvarande läge skänker full tillfredsställelse. Problemet innefattar många irrationella och känslomässiga element. Statsmakterna måste söka finna en ändamålsenlig kombination av politik och försvar. Politiken bör enligt vår mening gå ut på att hålla vårt territorium pacificerat i den mening att det inte ställs till någon annan makts disposition för militära förberedelser. Vi böra inte påtaga oss sådana förpliktelser eller träffa sådana avtal med den ena maktgruppen att den andra maktgruppen anser vårt territorium upplåtet för motpartens framskjutna stödjepunkter. Denna alliansfria politik ställer stora krav på försvaret. Vi ha sannerligen inte valt den för att komma billigare undan i fråga om bördor.

Det är med djupt beklagande den svenska regeringen måst komma till den slutsatsen, att de svenska och norska ståndpunkterna för närvarande inte kunna förenas. Vi anse oss ha på svensk sida sträckt oss långt, när vi förklarat oss beredda att godtaga ett automatiskt förpliktande skandinaviskt försvarsavtal. Riksdagens ledamöter känna väl till att detta anbud till en början på sina håll i riksdagen och hos allmänheten betraktades som en alltför radikal ändring i vårt lands ställning och att somliga också funnit tiden för knapp för att bilda sig en välgrundad uppfattning i en så invecklad fråga. Men intresset för en utbyggnad av det skandinaviska samarbetet till att gälla också försvaret har varit så levande och starkt, att betänkligheterna på de flesta håll inom riksdagen fått vika. En utrikespolitisk splittring bland de skandinaviska länderna har dessutom uppfattats som ett svaghets-tecken och en fara för framtiden. Yt-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

terligare har beaktats, att den plane-
rade samverkan skulle ur militär syn-
punkt erbjuda Sverige vissa direkta
fördelar.

När vi uttala vår besvikelse i anled-
ning av dessa förhandlingars misslyc-
kande böra vi dock tillägga, att dessa
förhandlingar fördes i en anda av upp-
riktighet, saklighet och god vilja. Vi
respektera varandras ståndpunkter och
finna det naturligt, att varje land föl-
jer de riktlinjer som det självt finner
svara mot dess syn på trygghetsproble-
met. Något avbräck i det skandinaviska
samarbetet på andra fält kommer
förhandlingarnas utgång säkerligen
icke att medföra. På svenskt håll kän-
na vi också tillfredsställelse över att
den svenska delegationen kunnat till
Danmark och Norge framföra ett an-
bud om ett försvarsförbund, ett erbjuda-
nde uppbyggt av en nästan enhällig
riksdag. Detta anbud är i och för sig
en insats i det nordiska samarbetet,
som kan få varaktig betydelse. För det
stöd, som riksdagens samtliga större
partier givit regeringen vid ställnings-
tagandet till försvarsförbundet och un-
der förhandlingarna i övrigt, känner
sig regeringen djupt tacksam.

Härpå yttrade:

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr tal-
man! Under remissdebatten uttalades
från vårt håll, att vi alltjämt voro be-
redda att stödja den neutralitetslinje,
som sedan åtskillig tid kännetecknar
den svenska utrikespolitiken. Att vid det
tillfället göra något uttalande om den
skandinaviska försvarssamverkan, var-
om kort därefter förhandlingar skulle
föras med representanter för Norge och
Danmark, funno vi ej påkallat.

Sedan dessa förhandlingar numera
slutförts och regeringen här i dag läm-
nat en redogörelse för dem, är det na-
turligt, att även vi klargöra vår syn på
frågan om ett skandinaviskt försvars-
förbund.

I detta sammanhang tar jag tillfället
i akt att uttala tillfredsställelse över att
de politiska partierna beretts möjlighet
att delta i förhandlingarna. Genom en
sådan ordning skapar man säkerligen
förutsättningar för största möjliga enig-
het i fråga om de ömtåliga utrikes-
politiska problemen.

Vårt land är av den storleksordning-
en, att redan den omständigheten bör
kunna befria oss från misstanken att
vilja föra en aggressiv politik. Vårt mål
kan icke vara eller bli annat än att
bevara friheten och freden.

Sveriges läge är säkerligen sådant, att
det kan tänkas bli ett intresse för stor-
makter, som till äventyrs råkat i kon-
flikt med varandra, att disponera över
vårt territorium för krigföring. På grund
härav får man utgå från att det också
kan bli ett intresse för den motsatta
parten att hindra ett sådant dispone-
rande. Kunna vi då själva vidtaga er-
forderliga åtgärder för att säkerställa
att vårt land ej tas i anspråk för en
krigföring mellan stormakterna, mins-
kas deras intresse för vårt territorium.
Förvisningen om att vi både vilja och
kunna göra motstånd mot angrepp måste
därför begränsa våra risker.

Tanken på ett skandinaviskt försvars-
förbund utgår från att ett gemensamt
försvarat Norge, Danmark och Sverige
skall kunna bjuda ett hårdare motstånd.
Rustningsförhållandena i de två först-
nämnda länderna äro dock som bekant
icke för närvarande på samma nivå som
i Sverige. Men i båda dessa länder sy-
nes man vara beredd att väsentligt stär-
ka sitt försvar och att för detta ändamål
söka erhålla erforderliga leveranser ut-
ifrån. Efter en sådan upprustning anses
ett samordnat skandinaviskt försvar ha
större möjligheter än ett isolerat för-
varje stat.

Ett sammankopplande av de tre län-
derns öden kan också väntas innebära
ökade förutsättningar för att rädda
Skandinavien från att dras in i krig.
Om ett angrepp på något av länderna

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

innebär krig även med de övriga, bör detta rimligen verka avhållande på eventuella angripare. Risken för att angriparen dras in i ett stormaktskrig kan bli större, om han för strid med alla tre skandinaviska länderna än med endast ett av dem. Möjligheten för dessa att hålla ut tills hjälp utifrån eventuellt kommer bör också vara större, om alla tre hjälpas åt. Vetskapen härom måste verka i viss mån avhållande på den som ämnar angripa Skandinavien.

Å andra sidan får man heller inte blunda för att nackdelar av ett sådant här samgående finnas, särskilt i början. Innan Danmark och Norge hunnit förbättra sitt försvar, kan belastningen på Sverige bli tämligen stor.

Från dessa utgångspunkter har bondeförbundet i likhet med samtliga övriga i förhandlingarna deltagande partier kommit fram till den uppfattningen, att vi icke borde ställa oss avvisande till tanken på ett skandinaviskt försvarsförbund. Dock ställdes härvid vissa oeftergivliga villkor. Det viktigaste av villkoren var att Sveriges neutralitet kunde bevaras eller, som det i det här sammanhanget har uttryckts, att det blivande förbundet vore fritt från andra allianser. Det var som bekant på den punkten som meningarna mellan de olika ländernas representanter kommo att gå isär i så hög grad, att det rätt snart stod klart att förbundet icke i varje fall för närvarande kunde komma till stånd. Det var omöjligt för oss att i fråga om kontakter med främmande länder följa norrmännen längre än såvitt angick frågan om vapenleveranser. Förbundsavtalet måste nämligen enligt vår mening i realiteten — och icke blott formellt — vara förenligt med kravet på alliansfrihet. Att ingå ett förbund, som visserligen till formen men icke till innebörden kunde betraktas som fristående, skulle säkerligen ha inneburit risk för förvecklingar. Från alla håll var man överens om att det gällde att komma fram till enighet i sak och icke blott

i fråga om formuleringar, som alla parter kunde godta.

När man nu måste konstatera, att förhandlingarna inte lett till åsyftat resultat, är det angeläget att betona, att detta icke berott på bristande vilja från något håll. Anledningen är i stället att söka däri, att säkerhetsproblemen för de tre länderna icke äro identiskt desamma och att man kanske också — på grund av skiljaktigheter i vad man upplevt — bedömer samma förhållanden på något olika sätt.

Av det sagda framgår att vi varit beredda att diskutera ett förbund, som genom sin försvarsstyrka och sin karaktär kunde väntas bidra till att värna våra länders fred, frihet och oberoende.

Herr OHLIN: Herr talman! Grundtanken i den svenska utrikespolitiken har varit att söka hålla vårt land utanför motsättningar och konflikter mellan stormakterna. Den svenska utrikesledningen har sedan länge avstått från försök att spela en storpolitisk roll men har inom Nationernas förbunds och Förenta Nationernas ram sökt befrämja förståelse och samverkan mellan nationerna.

Ett annat drag i den svenska utrikespolitiken har varit en positiv ställning till samförstånd och samarbete i Norden, i främsta rummet med Danmark och Norge sedan omständigheterna gjort att Finland glidit ut ur denna krets vad det politiska samarbetet beträffar. Vi hoppas varmt att på det kulturella området i ordets vidsträcktaste bemärkelse kontakten även med Finland skall bli allt livligare liksom för övrigt med Island, vars medlemskap i den nordiska kulturkretsen kanske borde ägnas större uppmärksamhet än understundom sker.

Från de båda utgångspunkter för svensk utrikespolitik, som jag här angivit, är det naturligt att frågan om en skandinavisk militär samverkan skulle aktualiseras i en tid, då de politiska

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

motsättningarna ha skärpts och spänningen vuxit ute i världen. Det är lika naturligt att det skulle gälla en försvarssamverkan utan anknytning till någon större regional försvarspakt. En så begränsad samverkan står uppenbarligen i god överensstämmelse med andan och huvudtendensen i hittillsvarande svensk utrikespolitik.

När detta spörsmål aktualiserades blev frågan, om en omedelbart ikraftträdande försvarsallians, som i vissa avseenden måste öka riskerna ur svensk synpunkt, kunde tillräckligt starkt motiveras ur militära synpunkter. Detta tarvade i första hand en militär undersökning. Det är beklagligt att denna icke kunnat snabbare påbörjas och därigenom också fortare slutföras än som skedde. Jag hoppas att denna värdefulla utredningsrapport till så stor del som möjligt blir offentliggjord med det snaraste. Jag vet att det finns sådana avsikter på regeringshåll. Jag hoppas att man skall sträva efter att publicera så stor del av rapporten som möjligt. Utredningen visade på ett övertygande sätt att starka militära skäl tala för en skandinavisk försvarsunion. Utrikesministerns yttrande för en stund sedan gör kanske inte full rättvisa åt kommitténs ståndpunkt därvidlag, eller också avsåg han att markera en uppfattning, som i någon mån avviker från kommitténs. Han säger nämligen som skäl för den svenska positiva ståndpunkten till tanken på ett skandinaviskt försvarssamarbete, att intresset för en utbyggnad av det skandinaviska samarbetet till att gälla också försvaret har varit så levande och starkt att betänkligheterna på de flesta håll inom riksdagen fått vika. »En utrikespolitisk splittring bland de skandinaviska länderna har dessutom uppfattats såsom ett svaghets-tecken och en fara för framtiden.» Sedan kommer det: »Ytterligare har beaktats, att den planerade samverkan skulle ur militär synpunkt erbjuda Sverige vissa direkta fördelar.»

Det är naturligtvis såvitt jag förstår en i och för sig alldeles riktig framställning, men den ger kanske ett intryck av att de militära fördelarna hängas på som sista argument och att dessa militära fördelar inte äro så stora som de faktiskt framstå i kommitténs rapport. Det är klart att varje sådan samverkan i viss mån skulle öka riskerna för Sverige, men den skulle å andra sidan öka våra utsikter att icke bli angripna och skapa större möjligheter till ett effektivt försvar och därmed till att hjälp från andra stater i händelse av ett stormaktsangrepp skulle hinna fram innan hela Skandinavien ockuperats.

Kommittén angav emellertid som en avgörande förutsättning att en förstärkning av Danmarks och Norges försvar borde äga rum. Även här synes utrikesministerns framställning ange innebörden av kommitténs yttrande inte alldeles så som jag har fattat det, även om det kanske närmast är en nyansskillnad, när han säger, att kommittén ansåg det rimligt att en förstärkning av det danska och norska försvaret ägde rum. Såvitt jag har förstått var det något mer än att man ansåg det rimligt. Man fäste i själva verket en ganska avgörande vikt vid att en sådan förstärkning skulle äga rum.

Man konstaterade vidare, att snabba leveranser av erforderlig materiel till Danmark och Norge endast kunde ske från västmakterna och att en förutsättning var lämplig tidsprioritet i fråga om dessa leveranser samt gynnsamma ekonomiska villkor. Detta konstaterande — varom enighet rådde också mellan förhandlingsdelegationerna — innebär att en skandinavisk försvarsallians inte ansågs kunna tillkomma eller fortleva utan samförstånd med västmakterna. Sveriges villighet att delta i en samverkan av detta slag markerade alltså en västorientering i vår utrikespolitik likaväl som vårt deltagande i Marshall-samarbetet utan tvivel gör det.

Den meningsriktning jag representerar

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

rar i riksdagen har givit ett bestämt stöd åt regeringens försök att uppnå överenskommelse om en skandinavisk försvarsallians av detta slag. Jag vill ge uttryck åt mitt erkännande för att regeringen, när frågan i början av året aktualiserades, inte tvekade att göra våra grannländer ett bestämt anbud i denna riktning.

För folkpartiets ställningstagande har det varit av stor betydelse att västmaktsleveranser av militär materiel skulle bli möjliga, i främsta rummet till Danmark och Norge, men vi ha också fäst vikt vid den omständigheten i och för sig, att en skandinavisk försvarsallians förutsätter samförstånd med västmakterna och att militära leveranser till Danmark och Norge med erforderlig tidsprioritet och på gynnsamma villkor skulle vara ett bevis på detta samförstånd. Såsom den världspolitiska utvecklingen blivit kan Skandinavien — och det gäller även Sverige — enligt min mening icke föra en politik, som leder oss i motsättning till de stora demokratierna. Vårt säkerhetsproblem är oupplösligt förknippat med möjligheten att i händelse av krig upprätthålla kontakt västerut.

Detta är den ena sidan av förutsättningarna för en skandinavisk försvarssamverkan. Å andra sidan ha vi i den grupp jag representerar ansett det vara av allra största betydelse att en sådan allians icke ges en sådan innebörd, att det skandinaviska territoriet ställes till förfogande för någon stormakt. Vi kunna inte vänta, att Sovjetryssland och dess grannar skola se på västmakterna på samma sätt som vi göra. En skandinavisk försvarsallians bör icke ur östeuropeisk synpunkt te sig som om vårt territorium blivit i fred eller krig disponibelt för västmakterna. Enligt den mening jag företräder var och är det naturligt att vi sträva efter att Skandinavien blir ett område, där västmakternas motsättningar icke aktualiseras, ett slags mellanområde som skil-

jer de båda stormaktsblockens territorier från varandra. Utsikterna härtill ökas, om ingendera parten i förväg kan disponera vårt område för militära dispositioner eller räkna med att i händelse av ett stormaktskrig förfoga däröver. Ingendera parten har då särskilt stor anledning att skrida till preventiva aktioner eller att bedriva ett kallt krig på våra redan förut kyliga breddgrader.

Det är högst sannolikt att en i förhållande till västmakterna alliansfri skandinavisk försvarsöverenskommelse icke är den politik, som man i väst eller öst helst skulle se att vi förde. Å andra sidan har det inte förefallit uteslutet, att denna politik skulle vara så pass acceptabel, att ingendera sidan behövde ha anledning att aktualisera motsättningarna i denna del av Europa.

Huruvida en skandinavisk enighet om en sådan politik skulle kunna leda till att alla de yttre förutsättningarna härför skapades, veta vi icke. De negativt präglade förklaringar rörande västmakternas inställning i fråga om leverans av krigsmateriel, som gjordes i slutet av förra året, byggde på andra förutsättningar än den skandinaviska försvarsalliansen. Den omprövning av västmakternas ståndpunkt, som väl skulle kommit till stånd för den händelse Skandinavien hade intagit en bestämt positiv hållning till försvarssamverkan, kunde nu inte åstadkommas. Frågan kunde och kan helt enkelt icke ställas på det sätt som eljest hade skett, eftersom Norge icke ansåg sig kunna acceptera de uppdragna riktlinjerna för försvarssamverkan. Skulle i sistnämnda avseende förutsättningarna ändras, bör Sverige enligt min mening fasthålla sin villighet att förhandla med våra grannfolk i samma anda som hittills.

Vad bedömningen i Östeuropa av en skandinavisk försvarsallians beträffar har man på sina håll hänvisat till den sovjetryska propagandan i radio och press mot varje form av skandinaviskt

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

samarbete. Man har därav velat draga den slutsatsen, att Sovjetryssland skulle ställa sig lika fientligt mot en skandinavisk försvarsöverenskommelse som t. ex. mot ett skandinaviskt deltagande i en atlantpakt eller dylikt. För den som anser ett sådant skandinaviskt deltagande i en atlantpakt eller motsvarande som det självklart riktiga, innebär denna bedömning av Sovjetrysslands hållning en bekväm ståndpunkt. Om den vore riktig, skulle den befria oss från varje anledning att beakta vår skandinaviska politikens återverkan på våra relationer österut. Mig synes denna inställning innebära en schablonisering och överdriven förenklning. En mera realistisk bedömning leder till slutsatsen, att de skandinaviska nationerna lika litet som andra folk kunna underlåta att taga hänsyn till att den politik stormakterna föra mot oss påverkas av den ställning vi själva intaga. Söka vi göra det skandinaviska territoriet till ett för stormakternas militära dispositioner icke tillgängligt territorium, då borde det finnas vissa utsikter för att frestelserna till en mot oss aggressiv politik skulle minskas.

Jag skall inte här närmare diskutera de motiv, som gjorde, att Norges representanter funno sig icke kunna acceptera tanken på en i angiven mening alliansfri skandinavisk försvarssamverkan, fastän inte bara Sverige utan även Danmark stod redo att pröva den möjligheten. På norskt håll betonades, att man inte har för avsikt att på norskt territorium upplåta baser åt främmande makt. Vilken ståndpunkt man på norsk sida skulle komma att intaga, om västmakterna som villkor för de av Norge önskade garantierna uppställde krav på baser eller därmed likvärdiga ting, blev helt naturligt ej föremål för diskussion vid de officiella förhandlingarna.

I det läge som uppkommit, sedan försöken att åstadkomma en skandinavisk försvarsöverenskommelse fått skrinläg-

gas på obestämd tid, vill jag gärna konstatera som viktigt och värdefullt, att förhandlingarna försiggått i en anda av förtroende och utan att någon missstämning framkallats. Det vittnar om hur nära de skandinaviska folken stå varandra och inger trots allt en viss optimism rörande det framtida samarbetet på andra områden. I begränsad omfattning och utan politiska förpliktelser bör för övrigt även under nuvarande förutsättningar en viss militärteknisk standardisering samt utbyte av militärtekniska erfarenheter med mera sådant kunna åstadkommas.

Under rådande förhållanden finns det enligt min mening inte tillräckliga skäl för Sverige att frångå den allmänna inställning i utrikespolitiskt avseende, som regering och riksdag intagit. Vår strävan bör alltså för närvarande vara att för Sveriges del så långt möjligt realisera det som man nyss hoppades åstadkomma för hela Skandinavien. Jag vill emellertid varna för varje tanke på det slag av neutralitetsståndpunkt som underlåter att taga hänsyn till den avgörande betydelsen i fred och krig av att vår politik kan vinna förståelse hos Västerterns demokratier. Vår strävan bör vara att hålla vårt land utanför krig och samtidigt skapa de väsentliga förutsättningarna för att vi kunna få hjälp utifrån i händelse av angrepp. Båda synpunkterna förtjäna beaktande.

Utrikesminister Undén uttalade för en stund sedan, att förhandlingarnas strandande för Sveriges del innebär, att vi stå kvar på den ståndpunkt vi hittills intagit. Jag kan för min del instämma i detta, om ordet »hittills» syftar på den under de skandinaviska förhandlingarna visade svenska beredviligheten att erkänna, att även en alliansfri politik är tänkbar för vår del, endast om vi uppnå ett visst mått av samförstånd med västmakterna. Detta gäller för Sverige i dag lika väl som det skulle ha gällt för en skandinavisk

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

försvarsallians, om en sådan kommit till stånd. Den grad av västorientering, som svensk politik erhållit genom vår anslutning till Marshallsamarbetet och genom den svenska ståndpunkten vid de skandinaviska förhandlingarna, bör vår politik behålla. En sådan ståndpunkt är inte oförenlig med en strävan att hålla vårt territorium utanför stormakternas motsättningar och militära dispositioner så länge vi inte bli angripna. En tolkning av termen neutralitet ger mindre vägledning för svensk utrikespolitik än de överväganden som i fjol och i år lett oss att inta den ståndpunkt vi intagit. Bland annat av hänsyn till vår ställning till Danmark och Norge är det av vikt att en försäkran ges, att svensk utrikespolitik i dagens läge behåller sin prägel av år 1949, även om det utslag därav, som de skandinaviska försvarsförbundsplanerna inneburo, tills vidare sakna aktualitet.

Klart är att vår politik liksom andra staters blir beroende av utvecklingen runt ikring oss. Skulle det kalla kriget intensifieras vid våra gränser, kunna förutsättningarna för vårt handlande ändras. Den politik Sovjetryssland för i Finland måste ur svensk synpunkt tillmätas stor betydelse. Det bör framhållas att Sovjetryssland de senaste åren i denna del av Europa hittills avstått från en sådan politik och sådana militära dispositioner, som från svensk horisont skulle framstå som särskilt oroande. Detta har varit och är enligt min mening en av förutsättningarna för den hittillsvarande svenska politiken. Jag hoppas att den rysk-norska notväxlingen inte varslar om någon väsentlig förändring i Sovjetrysslands inställning härvidlag.

Självklart kommer även utvecklingen i väster och inte minst resultaten av Norges förhandlingar med västmakterna att få den allra största betydelse för Sveriges läge. En förstärkning av Norges och Danmarks försvar

är naturligtvis i och för sig ett viktigt svenskt intresse. Även utan en skandinavisk allians finns det en intressegemenskap, som svensk politik inte kan eller får tappa ur sikte och som jag hoppas och tror att norsk och dansk politik likaledes skall beakta.

Herr FAST: Herr talman! Även en fredsoptimist måste nog erkänna, att motsättningarna mellan de ledande staterna inom de olika stormaktsgrupperna ha ökats. Det har nu som tidigare visat sig, att det är lättare att vinna ett krig än att skapa en fred, som verkligen gör skäl för namnet. Nu som tidigare har det visat sig, att genom krig inga tvister lösas utan endast material samlas till nya och mera svårlösta problem.

Även om Förenta Nationernas arbete ingalunda varit resultatlöst utan är värt allt erkännande, har dock förbundet hittills icke lyckats fylla den mest betydelsefulla uppgiften att åstadkomma en fredlig reglering av de stora tvistefrågorna. Det tjänar icke mycket till att söka efter orsakerna till det relativa misslyckandet. Det är nog alltför enkelt att endast skylla på ofullkomligheten i förbundets stadgar. Tyvärr ligga nog orsakerna djupare än så. Man kan peka på bland annat kampen om råvarutillgångarna och avsättningsmarknaderna, kolonialproblemen och viljan att öka den egna säkerheten genom att behärska näralliggande nationer.

Det totalitära statssystemet försvann icke med Hitlers och Mussolinis bortgång, utan systemet existerar allttjämt. I diktatoriskt styrda länder, även om man kallar diktaturen för folkdemokrati, har folket ringa möjligheter till följd av bristande upplysning att göra sin stämma hörd till förmån för fredens sak och ringa möjligheter till ett opartiskt bedömande av vilken part som bär den största skulden för en skärpning av det utrikespolitiska läget.

Det är i en allmän känsla av fruktan

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

och otrygghet som man enligt mitt förmenande har att söka nationernas nu så framträdande strävan att söka öka sin trygghet. Så har väl även varit fallet här i Norden, när förhandlingar förts om ett nordiskt försvarsförbund. Utgångspunkten för dessa förhandlingar, vars program uppgjordes vid regeringsförhandlingar i Karlstad, var att förbundet skulle vara alliansfritt och att man gemensamt skulle sträva till att hålla de nordiska länderna utanför kriget, om ett sådant skulle utbryta. Dessa utgångspunkter sammanfalla ju med den gamla svenska ståndpunkten om en väpnad neutralitet, dock med den skillnaden att hela Norden skulle med ett solidariskt uppträdande staterna emellan ersätta den av Sverige förda utrikes- och försvarspolitiken.

Det visade sig vid senare förhandlingar att man i Sverige och Norge hade olika uppfattningar om vad som rymdes i begreppet ett alliansfritt försvarsförbund. Jag tror att det skulle ha varit mycket olyckligt, om man genom skickliga men oklara formuleringar försökt brygga över motsättningar i sak, som alltjämt skulle ha kvarstått. Det fanns icke heller från något håll önskan om att skapa formuleringar, som alltjämt skulle ha rymt olika uppfattningar i väsentliga ting.

Det fanns icke heller hos någon av de deltagande länderna någon strävan att göra propaganda för den egna ståndpunkten. Här hade varje land att så handla i sak, som överensstämde med folkets ärliga övertygelse om hur trygghetsproblemet bäst borde lösas. Det var denna olika syn på trygghetsproblemet liksom olika erfarenheter från gångna tider som blev det avgörande hindret för en överenskommelse om ett fristående nordiskt försvarsförbund.

Även om jag djupt beklagar, att förhandlingarna icke nu kunnat leda fram till en överenskommelse, utan att man åtminstone tills vidare har att räkna med ett splittrat Norden med därav föl-

jande svåröverskådliga konsekvenser, är jag dock övertygad om att det svenska folkets stora flertal står bakom regeringen i den intagna svenska ståndpunkten, liksom den socialdemokratiska riksdagsgruppen står bakom denna politik.

Så långt företagna utredningar kunnat förutse synes det som om de nordiska ländernas territorier icke ovillkorligen skulle behöva beträdas vid en eventuell konflikt mellan öst- och västmakterna. Det närmaste intresset för de båda stormaktsblocken är väl att förhindra motståndare att komma först och utnyttja dessa länders territorier för anläggande av anfalls- och försvarsbaser. Kanske det hade behövts mera tid än som nu stod till buds för att uppnå en dylik förståelse för det nordiska försvarsförbundet, som man enligt mitt förmenande borde ha kunnat vinna även från öst- och västmakternas sida. Det var emellertid icke Sveriges fel att förhandlingarna måste forceras på sätt som nu skedde. Skulle Nordens splittring kunna avvärjas gällde det av väl kända skäl att det handlades snabbt. Huruvida ett återupptagande av förhandlingarna skall kunna ske kan väl i dagens läge icke bedömas. Det måste i så fall ske förskjutningar i ståndpunktstagandet på det håll, där den svenska ståndpunkten icke nu kunde godtagas. Någon ändring i sak av den svenska neutralitetsståndpunkten är väl utesluten. Nu få vi för vårt lands vidkommande försöka fullfölja den svenska neutralitetslinjen med de ökade svårigheter, som ett eventuellt splittrat Norden kan komma att medföra.

Skulle man döma riskerna efter de storas villighet att beskydda de små länderna, då skulle tryggheten vara mycket stor. Tyvärr vittnar nog historien om att det snarare råder ett motsatt förhållande. Jag tror inte det är lämpligt och ej heller nödvändigt att här erinra om kända fakta även från senare tid.

Den svenska neutralitetslinjen, som

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

innebär att vi skola söka hålla vårt land utanför blockbildningar och stormaktskonflikter, innebär givetvis också att vi måste vara beredda att inom ramen för våra resurser upprätthålla ett neutralitetsförsvar och att vi måste vara beredda att med tillgängliga medel värna vår frihet och vårt oberoende. Det innebär givetvis också att vi ha rättighet att om vi bli angripna söka och mottaga hjälp där sådan kan fås. Detsamma skulle givetvis även ha varit fallet om ett nordiskt försvarsförbund kommit till stånd. Det måste också vara en neutral stats rättighet att för sitt försvar inköpa erforderlig krigsmateriel från annat land liksom också att från den egna produktionen försälja överskottsmateriel till andra länder.

Herr talman! Jag uttalar min tillfredsställelse över att vår utrikes- och försvarspolitik i stort sett kunnat lyftas över partipolitiken. Detta har varit och är alltjämt en stor tillgång icke minst i den ödesmättade tid, som vi nu leva i. De nyansskillnader, som förefinnas även i dagens läge och som framgingo av herr Ohlins anförande, beröra icke de stora huvudlinjerna, varom stor enighet råder mellan de fyra demokratiska partierna. Jag hoppas detta tillstånd skall bestå även i fortsättningen. Icke minst i nuvarande läge är en bred samling i riksdagen och bland folket av den allra största betydelse. En sådan samling skänker de största möjligheterna till respekt och förståelse för den svenska utrikes- och försvarspolitik. Den svenska neutralitetsståndpunkten är icke dikterad av likgiltighet för demokratiska frihetsvärden eller intagen av ren bekvämlighet, utan vi ha intagit den emedan vi tro, att den politiken är bäst ägnad att tjäna både fredens sak och vår egen trygghet.

Jag vill även framhålla, att hur angelägna vi än äro att upprätthålla ett starkt försvar, kunna vi icke därför för egen del eller för ett nordiskt försvarsförbund åtaga oss sådana bördor, att vi

riskera att misslyckas med vår ekonomiska stabiliseringspolitik. Det ekonomiska tillfrisknandet såväl hemma hos oss som ute i Europa måste tillmätas stor betydelse även såsom fredsbefrämjande faktor. Ur den synpunkten tillmäter jag en framgång för Marshallplanen det allra högsta värde.

Det har, herr talman, framkommit mycken tvekan inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen, när vi ha tagit ställning till förslaget om förhandlingar angående ett nordiskt försvarsförbund. Man tyckte det innebar ett viktigt steg utan att man visste vilket nästa steg skulle bli. Det visade sig emellertid snart att denna tveksamhet kunde övervinnas, och man fick en så gott som fullständigt enig samling omkring regeringens linje, och jag tror samlingen inom det svenska folket varit lika stor. Jag vill uttala min tillfredsställelse över den fasthet och klarhet, varmed regeringen fört Sveriges talan vid förhandlingarna. Den har använt de fullmakter den erhållit men icke gått utanför dem. Man har kunnat bibehålla den gamla svenska linjen, d. v. s. omskrivet från neutralitet till ett annat språk, att man skall hålla Norden alliansfritt och att man gemensamt skall sträva att hålla Norden utanför ett eventuellt kommande krig.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag anser mig böra påtala den uppenbara nonchalans regeringen visat mot riksdagen i denna allvarliga utrikespolitiska fråga. Förhandlingarna om den skandinaviska militärpakten startades utan att riksdagen fått taga ställning till planen eller ens hållits à jour med förhandlingarnas gång. Först sedan regeringen konstaterat ett fiasko för förhandlingarna fann den lämpligt att avge en friserad rapport till riksdagen, men även då sattes riksdagen i efterhand. Redan för ett par dagar sedan, således innan riksdagen fått redogörel-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

sen, lät regeringen utrikesministern avlägga rapport inför ett annat forum, nämligen Stockholms socialdemokratiska arbetarkommun. Så anser sig regeringen kunna behandla riksdagen. Detta tillvägagångssätt erinrar om det bedrövliga skådespel som uppfördes under krigsåren, då riksdagen ställdes utanför varje viktigt utrikespolitiskt avgörande och endast fick informationer om redan fullbordade fakta. Ett sådant smussel bakom riksdagens och det svenska folkets rygg förstärker intrycket av att man här sysslar med ting som inte i allt låla dagens ljus.

Vi kommunisterna äro emellertid inte överraskade. Vi ha hela tiden hävdadt, att deklarationerna i samband med det planerade skandinaviska militärförbundet stodo i motsättning till det verkliga innehållet i ett sådant förbund. För oss har det stått klart att det skandinaviska militärförbundet skulle ha sin spets riktad mot Sovjetunionen och därför endast till graden skilja sig från block av olika slag som redan bildats eller äro under uppsegling.

Under diskussionerna kring den skandinaviska paktfrågan har det tydligt klargjorts att förbundet skulle baseras på förutsättningen att det föreligger angreppshot från Sovjetunionen. Redan detta att man planerar ett militärförbund under ideligt utpekande av Sovjetunionen som den enda presumtive angriparen river sönder frasen om att det skulle vara fråga om ett försvarsförbund på neutral grund, för att använda hans excellens utrikesministerns formulering. Ett militärförbund som tillkommer under denna enda förutsättning kan omöjligen betecknas som annat än ett block, riktat mot Sovjetunionen. Den logiska följderna måste bli att de skandinaviska blockbildarna förr eller senare slå följe med andra blockbildare som ha en liknande uppfattning.

Påståendet om angreppshot från Sovjetunionens sida gentemot Skandina-

vien är emellertid en ren konstruktion. Den för man fram för att maskera den verkliga karaktären av blocksträvandena. Ingen har hittills kunnat prestera ett verkligt godtagbart bevis för att Sovjetunionen hotar vare sig de skandinaviska staternas eller andra staters väl och säkerhet. Det är inte Sovjetunionen som kräver att de skandinaviska staterna skola inordnas i aggressiva militärallianser. Det är inte Sovjetunionen som är på jakt efter baser i Norge. Det är inte Sovjetunionen som framträtt med aspirationer och krav i vare sig ena eller andra riktningen gentemot de skandinaviska staterna. Alla veta däremot att Sovjetunionen omedelbart efter krigsslutet utrymde Nordnorge och den danska ön Bornholm, medan USA vägrar att utrymma motsvarande baser på Grönland och Island. Det var Sovjetunionens insats som räddade Sveriges fred och oberoende under den farligaste perioden i Sveriges historia på 135 år. Hade inte Sovjetunionen ingripit till Sveriges förmån år 1940, så skulle också Sverige ha mött sitt nionde april.

Hotet mot freden kommer inte från östern. Blicken bör riktas åt annat håll. I USA bedrives en tygellös krigspropaganda med alla den moderna teknikens hjälpmedel. USA har skaffat sig baser runt hela jordklotet i klar och tydlig avsikt att inringa Sovjetunionen. Medan Sovjetunionen i jämförelse med år 1940, som var Sovjets sista fredså, minskat sina utgifter för rustningsändamål med fem miljarder rubel, ökar USA sina rustningsutgifter i en fantastisk omfattning. För närvarande äro de uppe i ett belopp, som motsvarar 60 miljarder svenska kronor, men ytterligare stegring av detta belopp kan väntas. Men varför talar man då om Sovjetunionen som ett hot mot freden? Det råder intet tvivel om att de som odla denna tes tala mot bättre vetande.

Jag kan återropa en i dessa dagar högst aktuell personlighet, nämligen

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

den norske utrikesministern Lange. På en presskonferens förra året, där naturligtvis den kommunistiska pressen var utesluten, förklarade herr Lange beträffande möjligheterna till ett krig, att det inte fanns något tecken som tydde på det. Sovjetunionen önskade icke krig, och västmakterna vore icke på långt när färdiga för krig. Några åtgärder för rysk offensiv i Central-europa företogs icke. Däremot kunde det bli en kritisk period under tiden från det att Atlantpakten ingåtts till dess Europas försvar utbyggs. Slutligen sade herr Lange, och det ber jag de ärade kammarledamöterna särskilt lägga märke till: »Inför en så gigantisk provokation — så måste Sovjetunionen givetvis uppfatta en sådan pakt — kan det tänkas, att Sovjetunionen vill slå till innan västmakterna blivit färdiga.»

Sovjetunionen önskar icke krig. Atlantpakten är en gigantisk provokation mot Sovjetunionen! Det är herr Langes uppfattning om läget. Det är samme herr Lange, som är primus motor i den norska regeringens strävanden att ansluta Norge till Atlantblocket, »denna gigantiska provokation mot Sovjetunionen». Herr Lange, som så kraftigt betonade, att Sovjetunionen icke önskar krig, befinner sig nu i Washington för att resonera om de lämpligaste vägarna till att med eller utan skandinaviskt block snärja in de skandinaviska länderna i jätteprovokationen mot Sovjetunionen.

Det är flera än den norske utrikesministern som väl veta, att Sovjetunionen inte har några aggressiva avsikter. De flesta av dem, som utpeka Sovjetunionen som en angriparsstat och acceptera den farliga blockpolitiken mot Sovjetunionen, göra det trots medvetandet om att Sovjetunionen icke hotar någon stats fred och säkerhet. Drivfjädern i deras kampanj mot Sovjetunionen är hat och fruktan för socialismen och arbetarklassen. Det är so-

cialismens framgångar i Sovjetunionen och den socialistiska utvecklingen i folkdemokratierna som oroar dem, icke fruktan för angrepp från Sovjetunionen. Går socialismens idé segrande fram i Sovjetunionen, folkdemokratierna och Kina, måste detta självfallet återverka på folken i andra länder, så att också de höja socialismens fana i kamp mot sina förtryckare. Det är detta som är motivet till den rasande krigshetsen mot Sovjetunionen. Finansmagnaterna vid Wall Street och i London City hesitera inte inför perspektivet av ett tredje världskrig i syfte att krossa socialismens krafter. Deras fruktan för socialismen kunna vi emellertid förstå. En seger för socialismen betyder slutet på deras herravälde.

Däremot kan det synas märkligare att socialdemokrater falla i panik inför socialismens landvinningar och lämna sin medverkan till krigshets och blockbildning mot socialismens länder. Men det är inte svårt att finna förklaringen. I likhet med sina högersocialistiska meningsfränder i andra länder ha de avsvurit sig socialismens ideal och förbundet sina öden med den kapitalistiska samhällsordningen. De proklamera sin gemenskap med de västliga demokratierna, med deras »rättsuppfattning och samhällsideal» och ta avstånd från de länder som bygga socialismen.

Den norske utrikesministern — jag vill gärna citera honom ännu en gång — gjorde för några dagar sedan ett uttalande, som jag tror mycket väl uttrycker den skandinaviska socialdemokratiens uppfattning i detta stycke. Herr Lange förklarade enligt Norsk telegrambyrås referat: »Med vår geografiska position, vår struktur och orientering i näringslivet, när det gäller samhällsidealen och inställningen till grundläggande livsvärden, höra vi hemma bland de västliga demokratierna.» Så långt har det alltså gått, att en av den skandinaviska social-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

demokratiens främste män, utrikesminister Lange, utsträcker gemenskapen med västmakterna till att omfatta även orienteringen i näringslivet och samhällsidealen. Under sådana förhållanden är det ju inte så märkligt, att den norske utrikesministern och hans socialdemokratiska meningsfränder i regeringen tillsammans med USA:s och Västeuropas kapitalister bilda krigsblock för att hejda socialismen. De känna samhörighet med USA och dess utpräglat kapitalistiska system, med miljardärerna vid Wall Street. De ha ju för all del samma orientering i näringslivet och samma samhällsideal. De förklara sig solidariska med en regim, som tillåter ras- och åsiktsförföljelser samt öppnar jätteprocesser mot sin kulturelit och det kommunistiska partiet, ty de ha ju samma rättsuppfattning och samma kultur som USA. De sympatisera med USA, som underblåser och understödjer de reaktionära regimerna i Grekland och Kina i deras krig mot folkmajoriteten, med England, som för krig i Palestina och på Malacka, med Frankrike, som söker kväva Indokinas frihetskamp i blod, och med Holland, som överfallit det indonesiska folket för att hålla det kvar i imperialismens bojor. De känna ingen samhörighet med de länder, som i praktiken omsätta de socialistiska idéer, som åtminstone tidigare varit också deras egendom. Högersocialdemokraterna frukta socialismens kraft, och denna fruktan ha de gemensam med kapitalisterna. Det är därför de känna samhörighet med socialismens motståndare och medverka i militära blockbildningar mot socialismens stater.

Med vetskap om den starka intressegemenskap, som våra tre socialdemokratiska regeringar i Skandinavien känna gentemot det kapitalistiska västblocket och som jag här sökt skildra, är det uppenbart, att vi inte kunna anse blockplanerna vara ur världen i och med fiaskot i Oslo. Det lär väl inte

dröja så länge innan de på nytt dyka upp i en eller annan form. Det är därför säkert ingen överloppsgärning, om jag här ägnar några ord åt dessa förhandlingar. För den, som bara betraktar skummet på ytan, kan det kanske förefalla som om det funnes en ganska väsentlig skillnad mellan Sveriges och Norges ståndpunkter i paktfrågan. I verkligheten existerar det emellertid ingen artskillnad utan bara en gradskillnad. Det är inte så mycket en tvist om målet utan om vägarna och metoderna att nå målet. Den norska regeringen med sin amerikabitne utrikesminister i spetsen tycks inte hysa några större betänkligheter mot en direkt anslutning till Atlantblocket. Om man inte skulle våga sig på att förverkliga denna tanke, beror det på motståndet från den norska folkopinionen.

Den svenska regeringen däremot, som måste ta stora hänsyn till det svenska folkets traditionella uppfattning i dylika frågor, vill skynda långsamt och helst ta en omväg via ett skandinaviskt militärförbund. Med andra ord, den svenska regeringen spelar dubbelspel i denna fråga, liksom den gjort i åtskilliga andra utrikespolitiska frågor. En granskning av svensk utrikespolitik under senare tid ger belägg för riktigheten av detta — jag medger det — mycket drastiska omdöme. Anslutningen till Marshallblocket var det första mera markanta steget till ett övergivande av den alliansfria linje regeringen tidigare förklarat vara riktpunkt för sitt utrikespolitiska handlande. Vid den tidpunkten försäkrade regeringen gentemot den kommunistiska kritiken, att Marshallplanen endast fullföljde ekonomiska och humanitära syftemål. Redan då var det emellertid uppenbart, att Marshallplanen också hade politiska och militära syften. Vi kunde vid detta tillfälle erinra om att i ingressen till 1948 års lag om Marshallhjälpens förklarades, att med planen avsågs, att främja USA:s nationella intressen och

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

dess utrikespolitik, och att den amerikanske krigsministern Forrestall den 15 januari förra året förklarade, att det amerikanska försvarsdepartementet skulle samordna de 16 mottagarländernas försvarskrafter. Senare har Förenta staternas president givit order till samtliga amerikanska departement och regeringsorgan om en samordning av den ekonomiska och militära hjälpen till utlandet. Parisorganisationen slutligen har krävt fundamentala förändringar i regeringarnas politik. Marshallplanens politiska och militära syften äro så klart angivna, att det måste betecknas som rent nonsens att tala om enbart »ekonomiska och humanitära syften». Det är ett försök till dubbel bokföring, om man gör gällande, att inte landets anslutning till Marshallblocket skulle draga med sig utrikespolitiska konsekvenser.

Herr Ohlin har ju för övrigt här på ett så tydligt sätt som det är möjligt betygat, att Marshallplanen redan haft en sådan konsekvens. Herr Rickard Sandler, som ibland glömmer sin gamla försiktighet från utrikesministertiden, då han ju ofta talade så, att ingen människa förstod honom, råkade helt nyligen bekräfta vad alla torde veta förut, nämligen att Marshallplanen utom sin ekonomiska aspekt även har en politisk. Herr Sandler kunde ha tillagt, att Marshallplanen även har militärpolitiska aspekter. Det är naturligtvis ingen tillfällighet, att det är Marshallstaterna som medverka i planerandet av militärblock av olika slag, alla med spetsen riktad mot Sovjetunionen. Det är nämligen USA som håller i trådarna och mer eller mindre dirigerar Marshallstaternas politik.

Även för Sveriges del har anslutningen till Marshallplanen, som jag tidigare anförde, medfört en märkbar begränsning av självständigheten i utrikespolitiska frågor. Det var i samband med anslutningen till Marshallblocket som Sverige aktualiserade pla-

nerna på ett skandinaviskt militärförbund. Detta betydde en eftergift för de amerikanska krigspolitikernas påfund att det föreligger ett hot mot Skandinavien från Sovjetunionens sida. Förhandlingarna om det skandinaviska blocket ha också avslöjat, att följsamheten i förhållande till USA har ökat. I kommunikén från Köpenhamn förklarades, att det rådde enighet om att det måste bringas klarhet i om de i ett skandinaviskt försvarsförbund deltagande länderna komme att vara i stånd att med nödig tidsprioritet och på överkomliga ekonomiska villkor utifrån skaffa sig den materiel, som är nödvändig för utbyggnad och vidmakthållande av deras försvar. Detta uttalande skedde i fullt medvetande om att USA endast levererade materiel på villkor, som ställde ett skandinaviskt militärförbund i mycket nära beroende av USA. Den amerikanske utrikesministern Acheson förklarade ju också för någon tid sedan, att USA kommer att sända militär hjälp och hjälp till utrustning endast till nationer, som vilja samarbeta med USA.

Samarbete med den amerikanske imperialismen är alltså villkoret för vapenleveranser till ett skandinaviskt militärförbund. Hur kan man då tala om ett försvarsförbund på neutralitetens grund, samtidigt som man förutsätter vapenleveranser från USA på villkor, som syfta till att beröva förbundet dess rörelsefrihet i händelse av en krigisk uppgörelse?

Men låt oss även se på neutraliteten i belysning av kommunikén från Oslo. Där förklarar man, att utrikesministrarna hade ett preliminärt meningsutbyte rörande frågan om upprättande av ett europeiskt konsultativt råd och församling, sådan denna fråga för närvarande diskuteras mellan en grupp andra europeiska stater. Man var enig om att i princip inta en positiv hållning till tanken men att i övrigt invänta förslag från de stater som tagit

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

initiativet, innan man närmare definierade sin ståndpunkt. Det är krigshetsaren Churchills initiativ om Europas förenta stater som här åsyftas. Detta projekt är embryot till en ny politisk blockbildning, denna gång under Englands ledning. Det är ett försök att säkra Englands inflytande över den europeiska kontinenten. Även detta block riktar sig mot staterna i östra Europa. När nu Oslokonferensen fastställde sitt misslyckande med att manövrera in de skandinaviska staterna i block under amerikansk ledning, rusade de tre utrikesministrarna i väg med ett uttalande till förmån för anslutning till ett politiskt block under Englands ledning. Tillåt mig fråga — jag är glad för att hans excellens utrikesministern just nu anlände; det rör kort sagt frågan om anslutning till Europas förenta stater: Vem har givit utrikesministern fullmakt att på Sveriges vägnar ta positiv ställning till ett projekt, om vars innebörd Sveriges folk har ringa eller ingen kännedom? Sveriges riksdag har i varje fall inte givit sitt medgivande.

Förhandlingarna om en skandinavisk militärpakt ha nu brutit samman. Den norska regeringen har dragit konsekvenserna fullt ut av sin gemenskap med blockbildarna i väster. Den är beredd att öppna sitt land som bas- och uppmarschområde för de imperialistiska västmakterna. Detta mycket ödesdigra steg av Norge hälsas av de aktivistiska kretsarna här i landet som »ett modigt steg». Herbert Napoleon Tingsten går på händerna av förtjusning och bedriver en vidrig propaganda för att Sverige skall följa Norges exempel. Men en anslutning från Norges sida till Atlantpakten blir ett hugg i ryggen på Sverige. Även om Atlantpakten inte innehåller några förpliktelser för Norge att upplåta baser, vet varje människa, som litet känner till dessa ting, att frågan om baser är ett tekniskt spørsmål, som kommer att lösas utifrån rent mi-

litära skäl och oberoende av vad paktens innehåller. Norges hållning är sådan, att den borde fått ett annat svar än en försäkran från Sveriges regering om fortsatt vänskapligt samarbete.

Norrmännen voro som bekant under det senaste kriget mycket förbittrade över svenskarnas hållning under ockupationsåren, och de gävo denna sin förbittring till känna i mycket kraftiga ordalag. Deras förtrytelse var berättigad, och vi kommunister tillhörde dem, som reagerade mot vad norrmännen kallat ett hugg i ryggen på sitt ockuperade land. Men Norges anslutning till Atlantpakten är mångdubbelt farligare för Sverige än vad Sveriges eftergifter för tyskarna på sin tid voro för Norge. Den betyder, att Sverige kommer i ett ytterst farligt läge i händelse av en stormaktsuppgörelse. Den förvandlar omedelbart Norge till krigsskådeplats, och Sverige löper självfallet omedelbart risk att bli indraget i krig. En sådan handling av den norska regeringen borde ha mötts av en öppen förklaring av den svenska regeringen, att den betraktar Norges anslutning till Atlantpakten som ett hot mot Sveriges säkerhet. Men i stället tycks regeringen finna sig i saken utan särskild vanda och betygar alltjämt sin högaktning och respekt för Norges ståndpunktstagande.

I sin redogörelse förklarar utrikesministern, att Sverige nu måste återgå till sin tidigare linje samt stärka sitt försvar, d. v. s. öka rustningarna. Det är enligt vår mening en dålig politik i nuvarande situation, en neutralitet som betyder, att man är passiv eller, för att använda ett mera drastiskt omdöme, att man sitter och ser dum ut, medan mordbrännare äro i farten. Det betyder i längden självuppgivelse. Man kan inte vara neutral i kampen för freden och mot krigsmakarna, inte heller räddar man freden bara genom att lägga nya militärbördor på folket. Landets fred kan endast säkras genom en radikal omläggning av utrikespolitiken. En så-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

dan omläggning måste innebära, att man gör slut på understödet i Förenta Nationerna åt de krafter, som vilja bevara atombomben, hindra nedrustning och utnyttja Förenta Nationerna som en plattform för sina ideologiska krigs-förberedelser. I stället måste allt stöd lämnas åt de krafter inom och utom Förenta Nationerna som kämpa för freden. Blockpolitiken, sådan den framträtt på senare tid, står i klar strid mot Förenta Nationernas syften och måste avvisas. Förenta Nationerna måste stärkas och utvecklas till att bli ett verkligt fredsorgan. Alla försök att undergräva Förenta Nationernas existens måste avvisas.

I detta sammanhang några ord om det ryska förslaget till Norge om en icke-angreppspakt. Detta har ju, som väntat var, mötts av sura miner i den svenska pressen. En sådan reaktion visar emellertid ännu en gång, att hatet mot Sovjetunionen tränger undan allt förnuft. Det måste väl eljest vara uppenbart, att det även ligger i Sveriges intresse, att Norge accepterar det ryska anbudet. Det skulle väl ändock innebära en betydande lättnad i Sveriges läge, om Norge slöte en icke-angreppspakt med Sovjetunionen. Men det är betecknande för situationen i dag, att varje framstöt av Sovjetunionen i fredligt syfte misstänkliggöres.

Herr talman! Även om situationen i dag inte är sådan, att ett krig kan betraktas som ett näraliggande perspektiv, är den ändå så allvarlig, att den största vaksamhet mot krigsmakarna är på sin plats. De krafter, som vilja driva fram ett tredje världskrig, äro starka och farliga. Men det finns ingen tvekan om att fredens krafter äro flerfaldigt starkare. Om dessa krafter samordnas och organiseras, kunna de lätt korsa krigsmakarnas planer. I kampen mellan krigets och fredens krafter borde Sveriges plats vara given. Men Sverige är i stället inne på vägar, som leda till samverkan och blockbildning med dem,

som hota fred och oavhängighet. Fortsätta vi på den inslagna vägen, bli vi förr eller senare insnärjda i vad den norske utrikesministern betecknade som en gigantisk provokation mot Sovjetunionen. Vi varna för denna politik och kräva i fredens intresse, att den likvideras. Sverige är i stånd att ge ett kraftigt bidrag till säkrande av fred och frihet i världen. Förutsättningen är emellertid, att Marshallpolitiken och blockbildningsplanerna överges. Att fortsätta den nuvarande utrikespolitiken är att spela hasard med svenska folkets fred och frihet som insats.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Herr Senander har här riktat en rad mycket hårda utfall mot dem som företråda den uppfattningen, att det vore önskvärt med ett nordiskt försvarsförbund. Jag skall inte omedelbart ta upp någon polemik mot herr Senander, men jag lovar, herr talman, att inte lämna denna plats utan att till herr Senander och hans meningsfränder ha framfört min uppfattning om deras s. k. fredssträvanden.

Vi befinna oss i en tid av stor utrikespolitisk aktivitet, och orsaken till denna är ju inte svår att finna. Spänningen mellan öst och väst består och skapar en farlig internationell situation. De små demokratiska folken känna sig leva i farozonen, och det skapar en tilltagande osäkerhetskänsla. Det är bakgrunden till de förhandlingar, som förts i Köpenhamn och Oslo om ett nordiskt försvarsförbund.

På svensk sida var man med undantag för kommunisterna i stort sett enig om att ett samgående skulle stärka och öka Nordens motståndskraft vid angrepp och påtryckningar utifrån. Vi få dock inte ett enda ögonblick glömma, att själva grundorsaken till de skandinaviska folkens beträngda läge består, oavsett utgången av förhandlingarna

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

med Norge och Danmark. Jag understriker detta med tanke på att de kanske finnas, som draga en lättadens suck över att något resultat inte uppnåddes och tro, att allt är bra med detta. Sveriges försvarspolitiska läge är ingalunda förbättrat och blir det ej heller, om Norge väljer Atlantpakten.

Till regeringens i dag lämnade, jag höll på att säga nästan tekniska redogörelse för förhandlingarna om det nordiska försvarssamarbetet är inte så mycket att tillägga. Men vad man kan beklaga är, att då frågan om ett nordiskt försvarsförbund kom upp på våren 1948, man inte snabbare kom till en undersökning om möjligheterna för ett sådant och vidare att man icke i tid lyckats sondera stämningen i Amerika och England angående ett regionalt skandinaviskt försvarsförbund. Förhandlingarna kommo nu att föras i en tidsnöd, som var ytterst besvärande.

Det är föga mening i att fördjupa sig i själva proceduren vid konferenserna. Det jag kanske dock får återge som ett rent personligt intryck från överläggningarna var, att man i så hög grad frigjorde sig från stora ord och inte heller sysslade med vad som under gångna år kunnat verka skiljande, inte på något sätt använde några svassande talesätt utan helt koncentrerade sig på dagens aktuella frågor. Regeringen och icke minst statsministern gjorde allvarliga ansträngningar för att nå ett positivt resultat. Det svenska erbjudandet om ett ömsesidigt försvarsförbund, vilket vid angrepp omedelbart skulle utlösa militära hjälpförpliktelser, måste betraktas som ett mycket långt tillmötesgående, icke minst sett mot bakgrunden av regeringens tidigare uttalanden. Sverige var berett till detta åtagande icke för att tillspetsa situationen här uppe i norr utan för att främja freden. Det är endast att beklaga att nödiga förutsättningar för ett samgående icke förelågo. De skandinaviska utrikesledningarna bedömde

de föreliggande problemställningarna på skiljaktigt sätt.

När man fick klart för sig, att det förefanns verkliga meningsskiljaktigheter på ett par avgörande punkter, anser jag — liksom ett par tidigare talare här i dag — att det var klokt, att man icke sökte överbrygga med skickliga formuleringar med risk för att sedermera komma i tvist om vad man i verkligheten förbundit sig till, utan tog konsekvenserna av vad man konstaterat. En sådan ärlighet torde i sig själv skapa vilja till att förstå varandra i fortsättningen.

Skulle förutsättningar för ett förpliktande skandinaviskt försvarsförbund trots allt till sist förefinnas, böra vi vara beredda att upptaga frågan till förnyad prövning. Min uppfattning är att förhandlingarna i Köpenhamn och Oslo fördes på ett sådant sätt, att inga broar blevo rivna, och jag betraktar det som lyckligt, att Sverige icke sökte påverka Norge och Danmark att avstå från ståndpunktstaganden, som de ansågo välmotiverade.

Såväl regeringen som de fyra politiska partiernas talesmän ha i Köpenhamn och Oslo varit eniga om att Sverige vill föra en i förhållande till stormaktsblocken fristående politik och med syfte att hålla Skandinavien utanför krig. Jag tror dock inte att detta får tydas så, att sedan Norge och kanske Danmark eventuellt valt sin egen handlingslinje, vi skulle önska föra någon isoleringspolitik. Vi ha all anledning att även i fortsättningen söka samarbete med våra grannländer, och vi måste vara angelägna om att kontakterna västerut bestå. Att vi i dagens läge kanske möta vissa svårigheter, då det gäller att skapa förtroende och förståelse för de svenska synpunkterna, behöver säkerligen icke medföra några bestående hinder. Vi höra andligt, kulturellt och ekonomiskt samman med de demokratiska folken i världen, och ett realistiskt bedömande av våra egna sä-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

kerhetsproblem på något längre sikt lär oss, hur beroende vi äro av förbindelserna med de stora nationerna och att importmöjligheterna utifrån icke spärras. Vår stora östra granne kan säkerligen utöva ett inga ringa inflytande på hur vår inriktning kan bli i framtiden. Ökar trycket på Finland och kommer Finland att förvandlas till ett ryskt basområde, återverkar detta givetvis i hög grad på den svenska folkopinionen och framtvingar en omprövning av den svenska utrikespolitiken och då säkert i riktning västerut.

Om jag minns rätt slöt statsminister Erlander sitt tal vid Köpenhamnskonferensens avslutning med ungefär följande kanske något pessimistiska ord: »Det här är ett tillfälle, som kanske endast återkommer för våra folk med århundradens mellanrum. Tydligen är uppgiften för stor för oss, som äro samlade här i dag. Det kanske blir nästa generations gärning att nå ett resultat.» Statsministern kände starkt vilken stor och betydelsefull händelse det varit, om de skandinaviska folken enats om en gemensam livsviktig förpliktelse för varandra. Det blev inte så den gången, och det tvingar svensk utrikesledning till nya överväganden angående vår utrikespolitik framöver.

Regeringens deklaration i dag sysslar knappast alls med framtiden. Kan-ske är förklaringen, att utrikesministern hoppas, att sikten om några dagar skall bli klarare och att det då skall bli lättare att sätta kursen. Vi få ju inte utgå ifrån att »det tredje världskriget» är något ödesbestämt och oundvikligt; det vore med tanke på dagens fruktansvärda förstörelsevapen alltför ohyggligt. Att återigen utgå från motsatsen och icke vilja se de hårda motsättningar som råda i världen vore fullständigt ansvarslöst.

Utrikesministern kommer till den fullt riktiga slutsatsen att den proklamerade alliansfria politiken ställer stora krav på försvaret. Jag vet inte rik-

tigt hur det uttalandet är avsett att om-sättas i handling. Betyder det, att re-geringen anser situationen så allvarlig, att regeringen är beredd att förstärka vårt försvar? Försvarsministern brukar stå till tjänst med välvilliga och lugnande förklaringar om sitt försvars-intresse. Det anser jag inte tillräckligt i dagens läge. Våra grannfolk ha visat, hur nordiska folk envetet och segt kunna kämpa för sin frihet, när den hotas. Jag tror det är av stort värde, att det framstår klart, att vi svenskar komma att göra sammaledes.

Vårt folk önskar fredligt samarbete med övriga folk i världen; den saken bör ingen ha rätt att betvivla. Vi ha utan tvekan anslutit oss till Förenta Nationerna, och vi samarbeta med övriga fria stater på återuppbyggnaden av Europa. Det har vidare, om jag fattat rätt, under den senaste överläggningen mellan utrikesministrarna i Oslo tydligt utsagts från svensk sida, att vi äro villiga att stödja den europeiska samlingsrörelse, som kommit i gång under beteckningen Europa-rörelsen. Jag tror det är riktigt.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till herr Senander. Vi ha hört herr Senander här i dag. Kommunisternas tal om krigsaktivism och hot från Sveriges sida mot freden är — jag säger det rent ut — ett oärligt tal. Kan man, herr talman, med något annat ord beskriva en agitation, som tar sig sådana uttryck, som herr Senander här i dag använt och som återkomma i den kommunistiska pressen?

Ny Dag har ju, icke minst under de senaste dagarna, haft en rad hårda utfall. Jag har främst fäst mig vid artiklar skrivna av förra ledamoten av denna kammare herr Gustav Johansson — förlåt mig, han sitter kvar här, han är tyvärr inte så lätt att avskaffa som jag önskar. Jag skall be att få citera vad herr Johansson skrev i Ny Dag i går: »Den skrävlande lystnaden efter massmord och förintelse av hela folk över-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

träffar i råhet, vidrighet och sadism Hitlers och Himmlers värsta förkunnelser. Det är dessa krigsgalna råskinn som vill låna vårt land till krigsskådeplats och Sveriges ungdom till kanonmat.»

I dag innehåller tidningen ett nytt smakprov av samme författare. Det har till rubrik »Insläpp för räven». Jag skall bara göra ett kort utdrag ur det-samma. Det är det vanliga talet om den amerikanska skräckpropagandan, som genom sin hets har berövat hundratals skandinavere deras omdöme och förnuft. Vi få veta att för 47 år sedan läste herr Johansson en psalmvers. Jag skulle önska att han läste litet oftare i psalmboken. Så kommer psalmversen, och sedan talar han om att svenskar, norrmän och danskar betedde sig som skrämde höns, kacklande om att de måste krypa ihop och ta amerikanerna till sina beskyddare. Och han kommer sedan till slutsatsen, att den ledande tesen i blockpropagandan är så dum, att det förvånar, att man ens kan värva höns med den, och han slutar med följande ord: »Tror någon att man skapar ökad trygghet i hönshuset om man ordnar insläpp och inackordering för räven?» Får jag fråga herr Johansson: Vem ordnade insläppet och inackoreringen för räven i de baltiska staterna, i Polen, i Balkanländerna, i Ungern och i Tjeckoslovakien och gjorde försöket i Finland med Kuusinenregeringen?

I dag fortsätter man på ledarspalt i Ny Dag angående icke-angreppspakter och framhåller, hurusom Sovjetunionen alltid respekterat sådana pakter. Jag vill ogärna ta upp ett resonemang om den saken och har icke haft för avsikt att blanda in Sovjetunionen i detta resonemang, men efter att ha åhört herr Senander måste man väl ändå säga ifrån på någon punkt. Den kommunistiske ledarförfattaren i Ny Dag i dag anser sig, efter att ha utfärdat de mera generella betygen åt sin och Sovjetunio-

nens utrikesledning, kunna bevisa, att Sovjetunionen icke brutit några pakter med Polen, Finland eller Baltikum.

Beträffande Polen anser författaren, att uppsägandet av nonaggressionspakten gjordes för att hjälpa Tjeckoslovakien. Nonaggressionspakten med Polen uppsades den 16 september 1939 trots att den hade giltighet till och med år 1945. Vid detta tillfälle förelåg ett offentligt och ett hemligt avtal mellan De socialistiska sovjetrepublikernas förbund och den nazistiska tyska regeringen, just den regering, som mot alla högtidliga utfästelser våldtog Tjeckoslovakien. Polackerna fingo den ryska uppsägningen i ett förtvivlat ögonblick. Den övermäktiga tyska krigsmaskinen trängde fram över polskt territorium. De fåtaliga och illa utrustade polska trupperna slogos bokstavligen för livet. Herr talman! I syfte att påminna dessa kommunistiska »fredskämpar» — jag erkänner att jag använder uttrycket, men med citations-tecken — tillåter jag mig att ord för ord föredraga det tillkännagivande, som klockan 3 på morgonen den 17 september 1939 lämnades det kämpande Polens ambassadör i det ryska utrikesministeriet. Det lyder: »Det polsk-tyska kriget har blottat den polska statens inre upplösning. Under loppet av tio dagars fientligheter har Polen förlorat alla sina industriområden och kulturcentra. Warszawa existerar inte längre som Polens huvudstad. Den polska regeringen har råkat i upplösningstillstånd och visar icke längre några livstecken. Detta innebär att den polska staten och dess regering de facto upphört att finnas till. Därför ha de överenskommelser som avslutats mellan USSR och Polen förlorat sin giltighet. Överlämnat åt sig självt och berövat all ledning har Polen blivit skådeplatsen för alla slags oförutsedda händelser, vilket kan innebära en fara för Sovjetunionen. På denna grund kan Sovjetregeringen, som hittills iakttagit

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

neutralitet, icke längre förhålla sig likgiltig till dessa fakta.

Sovjetregeringen kan inte heller ställa sig likgiltig till det faktum, att de med Ryssland besläktade ukrainska och vitryska folken, som leva på polskt område, äro utan försvar, lämnade åt sitt öde.

Under dessa förhållanden har Sovjetregeringen beordrat den röda armén att överskrida gränsen och taga befolkningen i Västra Ukraina och Västra Vitryssland under sitt beskydd.

Samtidigt ämnar Sovjetregeringen vidtaga alla tänkbara åtgärder för att draga det polska folket ut ur det olyckliga krig, som den polska regeringens oförstånd har tvingat på det, och sätta det i stånd att leva ett liv i fred.»

Det enda som fattades var den sedvanliga artighetsfrasen: »Mottag, herr ambassadör, uttrycken för min mest utsökta högaktning.»

Jag skulle kunna fortsätta med att följa denna Ny Dags ledare, men jag skall inte taga upp tiden med den saken. Jag skall bara gör ett enda litet stickprov rörande de baltiska staterna, som ha råkat ut för samma öde i fråga om sina avtal med Sovjetunionen, därför att de varken kunde eller ville försvara sina länder mot Tyskland, som det påstås både i denna ledare och i andra uttalanden av våra dagars kommunister, som tydligen helt accepterat den starkares rätt att regera över den svagare. Denna tolkning är desto mera sårigen som de baltiska områdena enligt det hemliga tilläggsavtal, som var fogat till Ribbentrop-pakten, voro ryska intressesfärer, där Tyskland enligt samma överenskommelse icke hade några intressen. Jag skall inte fortsätta med att skildra allt vad som skedde därute — det ligger oss så nära, att vi alla känna till det. Jag vill endast, herr talman, säga att denna stort upplagda s. k. fredspropaganda från kommunistiskt håll bör Sveriges folk taga med stor försiktighet. Den kanske har syften, vilka

inte äro desamma som att bevara Sveriges både *frihet* och fred.

Och när man i den artikel, som ligger framför mig här i dag, inte bara lämnar förvrängda framställningar rörande vårt eget land utan också tillåter sig grova uttryck och förolämpningar mot den norska regeringen och det norska folket, anser jag det vara all anledning att reagera. Artikeln slutar med följande uttalande: »Norges regering ämnar ansluta sig till *redan krigförande* imperialistiska makter. Det kan ske i alla möjliga syften, *utom ett enda*: att försvara freden och värna Norges självständighet.» Vi ha ingen anledning och ingen rätt att tro något sådant om Norges folk. Herr talman! Med detta har jag sagt vad jag ville säga till herr Senander.

Utrikesministern slöt med att uttala en djup tacksamhet till de riksdagens partier, vilka givit regeringen sitt stöd vid förhandlingarna om försvarsförbund. Regeringen kände tillfredsställelse med att kunna framföra ett erbjudande uppuret av en nästan enhällig riksdag. Jag förstår detta. Jag hör till dem som vid skilda tillfällen framfört och jag står alltjämt vid den uppfattningen, att ett folk av vår storleksordning icke utan alldeles tvingande skäl får söndra sig i utrikespolitiska frågor. Jag vill dock tillägga som en alldeles självklar sak: enigheten får dock aldrig bli något självändamål.

Herr **EDSTRÖM**: Herr talman! För den som länge vistats eller varit bosatt utomlands är det en självklar sak att betrakta norrmän och danskar som sina egna landsmän. Vi gå alla under namn av skandinaver. Högst få i utlandet kunna skilja på svenskar, norrmän och danskar. Denna samhörighet har också på andra sätt dokumenterats. 1850-talets studentskandinavism var kanske bara ett uttryck för en spontan stämning, men under senaste kriget sågo vi många uttryck för samma önskan att hjälpa var-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

andra. Vår klavbundenhet då att inte mer effektivt kunna bringa våra nordiska grannländer hjälp måste med sorg accepteras av oss svenskar. Nu närma sig kanske på nytt kritiska tider. Det var därför med stor tillfredsställelse vi fingo meddelandet om att hans excellens statsministern hade tagit ett initiativ till förhandlingar om en nordisk försvarspakt.

Det förslag, som från svensk sida framlades, innebar efter vad jag förstår en förpliktande försvarspakt mellan de tre nordiska länderna, baserad på ömsesidig hjälp vid anfall, men i övrigt skulle det vara ett alliansfritt förbund för att kunna hålla de tre små nordiska länderna utanför en eventuellt kommande stormaktskonflikt. Detta förslag — åtminstone som jag uppfattat det av hans excellens utrikesministerns redogörelse i dag — skulle majoriteten av svenska folket gärna velat se förverkligat. Genom en sådan pakt, som man skulle kunna kalla Kattegattpakten efter vårt nordiska innanhav, skulle de tre nordiska ländernas gemensamma försvarskrafter blivit på bästa sätt utnyttjade, och i rustningshänseende skulle vi ha kunnat hjälpa varandra för att snabbt uppnå den maximala kraften av våra försvarsmöjligheter. I ett sådant försvarsförbunds natur ligger väl också, att vi gemensamt skulle försöka få medel, utifrån eller härhemma, till den nödiga upprustningen. Efter vad vi nu kunna förstå lågo meningsskiljaktigheterna mellan Sverige och Norge däri, att vi här i Sverige inte önskade binda oss i förhållande till utländska pakter, medan däremot norrmännen voro beredda att gå ganska långt. Det var således ett önsketänkande att åstadkomma en Kattegattpakt i den här nu skisserade formen.

Förhandlingarna strandade således på den norska regeringens önskan att ha fria händer att för sin egen del kunna göra närmanden till USA oberoende av oss andra. Om detta är lyckligt för Nor-

den eller ej kunna vi i dag inte avgöra, men vi hade nog önskat en annan utgång.

Men, herr talman, samtidigt som jag ger mitt fulla erkännande åt förslaget om Kattegattpakten, gör jag mig vissa frågor, som jag inte vill underlåta att framföra här.

Hade det inte gagnat saken, om diskussionerna kring försvarspakten hade kommit i gång på ett tidigare stadium? Vi hörde ju av hans excellens utrikesministern, att diskussioner i denna fråga förekommo redan förra våren. Då låg ju frågan om en Atlantpakt till på ett helt annat sätt och förslaget hade kanske varit lättare att genomföra.

Vad innehåller då egentligen Atlantpakten? Vi ha ju hitintills inte fått reda på någonting om den. Vi veta endast, att en sådan pakt kommer att föreslås och att Danmark och Norge eventuellt komma att inbjudas att deltaga. Men vi veta absolut intet om vilka fördelar denna pakt kan bjuda de deltagande staterna och vilka förpliktelser som i gengäld krävas. Först i dessa dagar lär väl den norske utrikesministern ha kunnat få reda på dessa saker. Man frågar sig då: Skulle det inte varit till fördel för förhandlingarna, om en förfrågan på ett tidigt stadium hade gjorts till Förenta staternas regering i denna angelägenhet? Hade man haft direkta upplysningar på den punkten, så hade diskussionerna mellan Sverige, Norge och Danmark kunnat bli betydligt mycket mer konkreta och inte blivit så svävande som nu. I stället har man varit hänvisad till idel gissningar om Atlantpaktens innebörd. Jag vill inte anklaga någon, endast beklaga resultatet av ett utomordentligt initiativ.

Sveriges inställning till Amerikas förenta stater synes mig fullkomligt klar. Bortsett från kommunisterna givetvis äro vi väl alla eniga om att den västerländska demokratien är vårt ideal. Vi se i Förenta staterna den starke försvararen av de fria mänskliga rättig-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

heterna, och i och med denna vår åsiktsinställning ha vi de facto ställt oss på Amerikas sida. Det komma vi inte ifrån. Skulle en stormaktsstrid uppkomma mellan vad jag kallar den fria demokratin och proletariatets diktatur — att det är en diktatur veta vi alla — stå vi helt på den makts sida som försvarar demokratin. Men att vi i en sådan strid mellan öst och väst inte ha lust att ställa oss till förfogande som något slags stötrupper eller att på ett tidigt stadium, innan man kan skönja någon slutlig uppgörelse, utsätta Sverige för en förödande ockupation, kan väl ingen klandra oss svenskar för.

Hurudan blir vår ställning nu efter Osломötet? Den frågan är för närvarande den viktigaste. Vi hoppas och räkna med att inte bara Norge utan också Danmark kommer att ansluta sig till Atlantpakten, om de nu inte göra gemensam sak med oss. Härigenom står Sverige fullkomligt isolerat men dock icke mer isolerat än förr.

Det är knappast troligt — åtminstone är det min uppfattning av läget — att Ryssland kommer att börja ett krig. Jag måste nog deklarerat, att jag i det avseendet har samma uppfattning som herr Senander. Jag tror också, att det ryska förslaget till Norge om en non-aggressionspakt är ärligt menat och att det återspeglar Rysslands uppfattning just nu. Men vi ha ju tidigare sett att en non-aggressionspakt med en totalitär stat inte är av mycket värde. Detta framhöll ju också herr andre vice talmanen. Herr Senander glömde att säga, varför inte Ryssland har intresse att föra ett krig. Det är därför att riskerna för Ryssland självt därvidlag äro stora. Ryssland har som vi sett andra vägar att tillskansa sig makt i andras länder. Att skapa inre splittring, oenighet, strejker och oroligheter i andras länder äro de ryska medlen att bana väg för kommunismen. Om sedan det slutliga avgörandet uppnås genom en revolution eller genom ett fredligt övertagande av

makten från sovjetvänligt håll i vederbörande land, som vi sett i Tjeckoslovakien, beror på utvecklingen. Det ligger också i Rysslands intresse att skapa splittring mellan de nordiska länderna.

Vi ha emellertid sett, att när Ryssland tidigare kände sig hotat, har det velat framflytta sin säkerhetszon, som termen lyder. För den sakens skull annekterades Östersjöprovinserna och börjades kriget mot Finland. Man kan nu tänka sig att ryssarna vilja förlägga sitt säkerhetsbälte än längre västerut och skaffa sig stödjepunkter och befästningar. Detta berördes också av herr andre vice talmanen. De komma därvid alltför nära intill oss för att vi skola känna det behagligt. Då kommer på nytt den frågan upp för oss, vad vi kunna göra för vår säkerhet. Konsekvensen av Danmarks och Norges eventuella anslutning till Atlantpakten kan då bli, att vi i vårt beträngda läge måste följa deras väg. Vi hoppas att det inte skall bli så, utan att vi fortfarande skola kunna behålla vårt oberoende och vår fria ställning och naturligtvis vårt för närvarande goda förhållande till vår store granne i öster.

Emellertid måste vi nog se om vårt hus, som termen lyder. Att nu låta vår försvarsmakt stå stilla i sin utveckling, när andra stater vidtaga förstärkningsåtgärder, är väl knappast välbetänkt. Jag tror också att våra militärer mycket uppmärksamt följa utvecklingen. Men för att kunna vidtaga riktiga och effektiva åtgärder fordras det pengar. Vi veta ju att de militära myndigheterna delvis redan ha medel till sitt förfogande för en upprustning, om de bara få använda dem. Vad som ytterligare behövs måste väl uppbringas genom lån, enär herr finansministern med socialdemokraternas hjälp dragit åt skatteskraven så till bristningsgränsen, att svenska folket nu inte kan orka med några ytterligare skatter.

Förhållandet till Norge och Danmark hoppas vi inte har grumlats genom de

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

avbrutna förhandlingarna. Jag tycker mig kunna utläsa ur hans excellens utrikesministerns uttalanden i början av denna debatt, att så inte heller var fallet. Vore det inte tänkbart att stärka banden med våra nordiska broderländer genom att taga upp ett samgående på andra områden? Jag skulle kunna tänka mig att vi t. ex. vid kommande handelsavtalsförhandlingar med främmande stater eventuellt föreslå att förhandlingarna ske med de tre nordiska länderna gemensamt, så att Sverige, Norge och Danmark bilda en grupp. Vi komma då bort från de ensidiga avtalen, och härigenom skulle säkerligen de tre nordiska länderna gemensamt kunna uppnå förmåner i avtalen med utomskandinaviska länder, som eljest inte skulle ha nåtts. Strukturen av de nordiska ländernas näringsliv är så olikartad, att en uppdelning av export och import våra länder emellan knappast skulle vålla några större svårigheter. Genom ett samgående i handelspolitiska frågor skulle känslan av samhörighet mellan de nordiska länderna förbli levande, och intressesfären skulle säkert lättare kunna utvidgas att omfatta också det politiska området. De tre nordiska ländernas folk äro mycket närbesläktade. De tänka i samma tankebanor, de leva samma liv och de ha alla samma intressen. De kämpa alla för att bibehålla de mänskliga fri- och rättigheterna under verkligt demokratiska former. De önska alla en varaktig fred. Jag hoppas därför att vi tre broderfolk, trots skiljaktigheter för närvarande, skola kunna hålla tillsammans och gemensamt kämpa för våra ideal.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! När jag begärde ordet hade jag tänkt koncentrera mig på att polemiskt taga upp några problem till skärskådande. Jag hoppas att herr utrikesministern icke anser sig illa behandlad, om jag först säger ett par ord till herr andre

vice talmannen i anledning av hans polemik i denna debatt. Han riktade sig emot herr Senander men föredrog att polemisera mot herr Gustav Johansson, som han förutsatte icke tillhörde denna kammare. Under sådana förhållanden må det vara tillåtet att jag för min del anser, att han därmed ville polemisera mot det kommunistiska partiet som sådant, och därför ber jag att få säga ett par ord.

På hans första fråga, som gällde huru vi värdera Sveriges handlingssätt i detta sammanhang, vill jag svara, att vi inte ha kunnat bortse ifrån det förhållandet, att den politik man inledde i och med att man började förhandlingar om en skandinavisk försvarsallians, är *en ny* politik. Detta sade ju också herr utrikesministern i sin deklaration i dag. Det är en ny politik, som man genomfört inom loppet av en mycket kort tid och för vars genomförande man angivit vissa orsaker. Jag skall senare återkomma till denna punkt. Därtill kommer att Sveriges medverkan i Marshallorganisationen uppenbarligen är en medverkan i en politisk blockbildning, som står under ledning av krafter, som utgöra ett allvarligt hot mot freden. På denna grundval karakterisera vi den politik, som för närvarande föres och i vilken vi vilja åstadkomma en förändring.

Man kan naturligtvis ha olika meningar om krigsfaran. Herr Fast menade ju nyss, att situationen har blivit mycket allvarlig. Det är en försämring av det allmänna politiska läget som gör, att man får betrakta frågan om krigsfaran på ett helt annat sätt än tidigare. Detta kan ju ingen bestrida riktigheten av i och för sig. Men som vi se saken är frågan om krig eller fred ytterst en fråga om vad Europas folk — det gäller då Västeuropas folk — företaga sig. Amerikanerna kunna tala om krig — och de spara sig sannerligen inte när det gäller att tala om krig — men deras möjligheter att övergå från ord till handling äro enligt vår mening ganska

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

små, såvida inte Västeuropas folk själva ställa baser och — inte minst viktigt — kanonmat till förfogande för ett sådant krig. Det är ur den synpunkten vi bedöma dessa så olikartade blockbildningssträvanden, som framtråda på olika skådeplatser.

Men vi äro fullständigt på det klara med att det drives en mycket öppen krigspropaganda. Jag har från denna talarstol tidigare erinrat om hur denna krigspropaganda drives exempelvis i Dagens Nyheter. Det är bara någon vecka sedan denna tidnings chefredaktör förklarade, att man nu kan med en atombomb förintä flera medelstora svenska landskap. I dag säger han, att de atombomber som nu skapas äro tusen gånger effektivare än den atombomb, som kreverade över Hiroshima och som enligt en Reuteruppgift förintade respektive skadade 246 000 av Hiroshimas 250 000 invånare. Men herr Skoglund tycker inte att det är någonting anmärkningsvärt alls att en sådan krigspropaganda bedrives. Herr Skoglund polemiserar inte mot denna krigspropaganda, utan mot Gustav Johansson, som har exemplifierat den i en artikel där han karakteriserat författarna bl. a. med uttrycket, att de excellera i sadism och råheter.

För att det hela skall bli riktigt klart, skall jag be att få göra ett par utdrag ur den artikel, varur Gustav Johansson hämtat sina citat och som förorsakade hans kommentar. Den står att läsa i tidskriften Det Bästa, som ju är en av amerikanerna startad och dirigerad tidskrift här i Sverige. Där fastslås »att en enormt hög procent av befolkningen i Rysslands viktigaste städer, miljoner människor alltså, kan dödas eller lem-lästas vid de första raiderna, att målen redan äro fastställda, flygplanen startfärdiga dygnet runt och besättningarna i ständig alarmberedskap». Där säges vidare: »Mången natt, när de flesta av oss sova sin söta sömn, ligga bombplansbesättningarna och kryssa på

bortåt 10 000 meters höjd över någon stad i Amerika, Europa eller Fjärran Östern för att lära sig känna igen landmärken i radarapparatusens fönster.» Jag tycker det är motiverat att karakterisera en sådan krigspropaganda på det sätt, som Gustav Johansson gjort i Ny Dag. Men det är betecknande, att när högerns ledare i denna kammare går upp och moraliserar, så vänder han sig inte mot denna krigspropaganda utan mot dem, som brännmärka densamma och kalla den för vad den är.

Med anledning av vad herr Skoglund sedan sade om icke-angreppspakterna före det andra världskriget skall jag i korthet erinra om ett par saker. Det var inte så, att icke-angreppspakten med Polen uppsades 1939. Det skedde 1938 i samband med Münchenuppgifelsen, som utlämnade Tjeckoslovakien till Hitler-Tyskland. Uppsägningen av denna icke-angreppspakt ingick som ett led i Sovjetunionens förklaring att den skulle stå fast vid sin allians med Tjeckoslovakien. Vad som sedan skedde efter det att tyskarna på några veckor hade nedkämpat den polska armén är ju redan tillräckligt känt. Jag tror att man kan säga: hade tyskarna segrat hade Polen i dag icke varit ett självständigt land. Men det faktum att Polen nu har uppstått som en självständig stat, med vilken vi upprätthålla mycket goda relationer, är väl tillräckligt för att visa innebörden i den politik, som herr Skoglund försöker att misskreditera genom att läsa upp den förklaring, som avgavs 1939.

Vad Finland beträffar kan det vara tillräckligt att erinra om att detta land trots ett olyckligt krig fullföljde den solidaritets- och allianspolitik med Tyskland, för vilken Finland hade anklagats av Sovjetunionen. Det var denna politik som var orsaken till de båda för Finland olycksaliga krigen.

Härmed skulle jag vilja gå över till att säga några ord om det meningsskifte, som förekom i årets remissdebatt, i den

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

mån som detta har samband med utrikespolitiska frågor, även dem vi behandla i dag. Jag börjar med statsministern. Jag hade i remissdebatten refererat ett av statsministern själv tillrättat uttalande för en amerikansk journalist, där han dels utgått ifrån att Skandinavien inte skulle bli primär front, därför inte kunde motse någon större s. k. hjälp västerifrån i händelse av ett krig — han nämnde siffran 150 000 soldater — dels yttrat — jag gjorde då ett direkt citat —: »Ingen svensk döljer att han har alla sina sympatier på västmakthåll.» Utan att här ingå på någon polemik om antalet soldater och deras betydelse, skulle jag vilja fastslå vad som var min mening då och vad som är min mening fortfarande: det lönar sig inte att resonera på det sättet, eftersom vår politik måste gå ut på att bygga upp en god grannsämja österut, om vi vilja leva i fred. Det är min fullständiga övertygelse att om det bleve ett storkrig, skulle röda armén inte tillåta vare sig 150 000 eller 5 miljoner amerikanska soldater att föra krig mot Sovjetunionen från svenskt territorium. Jag tvivlar inte på att den skulle gå i land med uppgiften. Statsministern försökte reducera innebörden av det andra citatet genom att säga, att vi betrakta de ideal, som västmakterna gjort till sina, som regler för den mänskliga sammanlevnaden, som livsluft även för den svenska demokratin. Det tycker jag inte alls gör saken bättre. Herr Senander har ju nyss karakteriserat dessa ideal, bl. a. såsom de uttryckas av statsministerns åsiktsfrände, den norske utrikesministern Lange, som den kapitalistiska ordningens, eller bättre, oordningens ideal.

Utrikesministern ger i sin förklaring i dag till denna nya politik vissa skäl till att man inte vidhöll den linje, som man lade upp den 4 februari föregående år. Dessa skäl äro för det första den s. k. revolutionen i Tjeckoslovakien, som skulle ha slagit sönder dess

konstitution och förvandlat landet från en demokrati till vad han kallade en folkdemokrati. Det lönar sig naturligtvis inte att i detalj gå in på en behandling av vad som skett därnere. Men man kanske ändå böra erinra om det faktum, att denna författning icke alls har förändrats, att samma partier och i huvudsak samma regering, som satt i Tjeckoslovakien före februari 1948, fortfarande sitta kvar, att det inte var kommunisterna, som togo initiativ till en förändring, utan att detta initiativ togs av reaktionära element, som ville kasta ut kommunisterna ur regeringen. Hade man lyckats därmed, hade alltså ett viktigt skäl för en svensk utrikesminister och en svensk regering att inleda förhandlingar om en skandinavisk allians följaktligen inte förelegat.

Det andra viktiga skälet som utrikesministern nämnde var det rysk-finska fördraget från föregående vår. Det har sagts av herr Ohlin här i dag, att han inte har funnit något oroande i den politik Sovjetunionen hittills fört mot Finland. Om jag förstod herr Skoglund rätt hade han precis samma mening men ville understryka, att om det skedde en förändring i denna politik, skulle det också påverka svensk utrikespolitik. Jag har inte hört den svenska regeringen uttrycka någon oro för det fördrag, som den ryska regeringen träffade med den finska regeringen föregående vår. Däremot erinrar jag mig mycket väl att finansministern i början av april förra året förklarade sig ha mycket svårt att förstå, att Skandinavien kunde vara något sovjetiskt intresse. Däremot kunde han lättare förstå om västmakterna voro intresserade av Skandinavien såsom basområde. Det är två av de skäl som anföras för den förändring av politiken som genomföres.

Ett tredje skäl som också nämnts är Brysselalliansen. Jag kan hålla med om att den försämrar det internationella läget. Men det har inte från den svenska regeringens, i varje fall inte från

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

utrikesministerns sida givits uttryck för någon oro över Brysselalliansens tillkomst. Tvärtom kunde man närmast fatta herr utrikesministerns uttalande den 4 februari 1948 så, att han var tillfredsställd med Brysselalliansen och förberedelserna för densamma.

Det fjärde huvudsakliga skäl jag hörde var amerikanske presidentens löfte den 17 mars i fjol att stödja de stater, som Förenta staterna gilla.

Det är ju klar tendens som framträder i denna exemplifiering från utrikesministerns sida av vad det var för förändringar i den internationella situationen som förorsakade denna *nya* politik, som inledandet av skandinaviska alliansförhandlingar innebar. Det finns inte en tanke på att fara kunde hota västerifrån eller att de åtgärder som skulle vidtagas borde riktas åt olika håll, utan hela den grundtanke som ligger bakom argumentationen är, att det är från väster vi söka hjälp och att det är mot öster vi vidtaga olika åtgärder för att »skydda» oss.

När herr Ohlin i dag förklarar, att vår utrikespolitik aldrig får bli sådan, att vi komma i motsättning till västmakterna, så tror jag att han därmed uttryckte, att han ur dessa förberedelser och dessa alliansförhandlingar läst ut den grundtanken, att vårt handlande aldrig får föra oss därhän, att vi komma i motsättning till västmakterna.

Herr talman! Efter detta vill jag övergå till att något beröra en annan omständighet, som väl måste tillmätas viss betydelse, eftersom herr statsministern särskilt framhållit den som skäl för den politik han nu för. I den polemik han utvecklade mot mig i årets remissdebatt sade herr statsministern bl. a. följande — jag citerar stycket ordagrant. Ty det är mycket upplysande:

»Han», d. v. s. Hagberg i Luleå, »sade, att i Ryssland äta människorna som här, de sjunga som här och de läsa dikter som här. Nej, herr Hagberg, det är just det de inte göra. Genom sitt olyck-

ligt valda exempel har herr Hagberg just tryckt på en sak, som vi anse vara väsentlig. När jag njuter av min hemorts skalder vill jag inte först undersöka, om Gustaf Fröding var kontraprevolutionär eller marxist. — Jag behöver inte säga mer. Detta är vad jag menar med regler för den mänskliga sammanlevnaden, vilka vi vant oss att förknippa med begreppet demokrati. Detta finns det ingen tvekan om att vi hundra procentigt äro beredda att försvara.»

Rent principiellt avser väl detta resonemang att försvara all poesi, oavsett om den prisar barbariet eller civilisationen, nazismen eller socialismen, brottet eller dess bekämpande.

Men om jag går över till det konkreta exemplet, så blir uttrycket ännu mera chockerande. Jag känner verkligen inte till om Fröding är översatt till ryska. Jag antar att han är mycket svår att översätta, särskilt när han skrivit på sitt landskapsmål, något som jag förstår tjusar den, som är född vid Ransätters kyrka. Även jag som lapp älskar Fröding, åtminstone en del av vad han skrivit. Däremot vet jag att Selma Lagerlöf, också värmlänning, har blivit översatt till ryska, liksom Harry Martinson och åtskilliga andra av den nuvarande författargenerationen. Jag vet också att Balzac är älskad i Sovjetunionen och att Strindberg, Ibsen och Shakespeare samt många andra västeuropeiska författare spelas på de ryska teatrarna utan att någon bryr sig om att peta sig i näsan och fråga om de varit marxister eller kontrarevolutionärer. Men jag vet inga ryska vetenskapsmän eller författare som fått nobelpris i vårt land, sedan det började regeras av socialdemokrater. Det kan väl ändå inte bero på att det stora ryska folket inte framfött några genier? Jag anser därför att man bör sopa rent för egen dörr, innan man begär att få ståda hos en granne.

När jag nu fått reda på vad som är

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

kärnpunkten i statsministerns uppfattning om demokrati: att man skall få läsa Fröding och andra skalder utan att oro sig över om de äro marxister eller kontrarevolutionärer, så måste jag beklaga att klarheten på denna punkt kompletteras av en fullständig förvirring på en annan punkt, nämligen den som rör våra relationer till Sovjetunionen. Den är i alla fall mycket, mycket viktigare än indiskretionerna om statsministerns ideologiska förvirring. Han har visserligen den trösten att han inte är ensam. Många ha gått före honom och upphöjt sina fördomar, sin vidskepelse och sin okunnighet om Sovjetunionen till politiska teser. Inte ens när man kommit underfund med att själva motiveringen för dessa teser inte längre håller, drar man några slutsatser av detta, utan då uppfinner man bara nya förklaringar till att man håller fast vid premisserna. Denna antiryska inställning, som så bra illustreras med statsministerns av mig citerade uttalande och som framträder även i många andra både viktiga och mindre viktiga sammanhang, ger väl en särskild relief åt debatten om orienteringen till västmakterna.

Min partikamrat herr Senander har ju redan belyst det sorgliga skådespelet kring den skandinaviska alliansen, som, det tycker jag i motsats till alla andra som yttrat sig här i dag, avslöjat bristen på samhörighet, förtroende och öppenhet mellan de goda vännerna och politiska åsiktsfränderna i de skandinaviska ländernas regeringar. Det är för mig obegripligt hur man kunnat sätta i gång hela denna apparat inför världsoffentligheten utan att i förväg ha uppnått ett principiellt samförstånd. De egendomliga kommunikéerna och uttalandena kring förhandlingarna, där statsministern ena veckan förklarar sig vara så optimistisk och utrikesministern veckan därpå förklarar, att han är så pessimistisk, och där det försäkras att nu skulle man åstadkomma vad

man hittills under 600 år icke kunnat åstadkomma, tycker jag klart och tydligt återspeglar en utpräglad valhänthet och förvirring i behandlingen av en viktig fråga.

Herr utrikesministern påpekade i sin deklaration i dag, att den norske utrikesministern Lange den 4 juni i fjol förklarat, att det icke fanns någon gemensam linje i de nordiska ländernas utrikespolitik. Och ändå sätter man i gång denna historia! Ändå fullföljde man den, till dess det blir en sådan blamage inför hela världsoffentligheten, som ju alla måste konstatera har blivit resultatet.

Men, herr utrikesminister, äro meningsskiljaktigheterna verkligen så stora? Jag undrar om statsministerns uttalade optimism ändå berodde på att han ansåg, att meningsskiljaktigheterna mera rörde formen än saken. Jag undrar om inte de socialdemokratiska tidningar egentligen ha rätt som före Osломötet försäkrade, att skillnaden i regeringarnas ståndpunkter är obetydlig. Jag tycker det är mycket oroande när regeringen nu försäkrar, att de tre regeringarna egentligen bara kommit varandra närmare och att samarbetet skall effektiviseras därför att man nu alldeles vet var man har varandra. Jag kan inte låta bli att draga den slutsatsen, att man inte i själ och hjärta ogillar den norska regeringens handlingssätt och att förhandlingsavbrottet egentligen endast var en kringgående rörelse.

Vad innebär nu Norges anslutning till Atlantpakten? Enligt en av norska utrikesministern godkänd definition vill den norska regeringen vid anslutning till Atlantpakten ha kontakt mellan försvarsstaberna i Förenta staterna och Norge, eventuellt även i det övriga Skandinavien. Visserligen har den norska regeringen nu förklarat, att den inte vill ha amerikanska baser i Norge förrän den blir hotad. Detta är emellertid en diplomatisk fras. Norge kan

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

ju mycket snart känna sig hotat. Det skulle inte alls förvåna mig, om Norges regering kommer att deklarerat detta under vissa betingelser med tanke på den mentalitet, som hittills framträtt där.

Ännu tydligare är väl, tycker jag, att om man kommer fram till gemensamma stabsförhandlingar för att förbereda vad man kallar hjälp o. s. v., då blir ju frågan om baser mera en administrativ-teknisk fråga än en politisk. Om Norge t. ex. ställer i ordning hundra flygfält för de amerikanska tunga bombplanen, så behöver det ju inte finnas någon amerikansk bombmaskin i Norge förrän i det ögonblick krigssignalen går. Alla veta dock, att det **de facto** är amerikanska baser, som gjorts i ordning.

Alla tyckas ju egentligen acceptera, att Sovjetunionen känner sig obehagligt berörd av att amerikanska atombombflygare skola kunna starta omedelbart bakom dess gräns för att angripa dess vitala områden. Men, herr utrikesminister, jag frågar om verkligen Sverige kan känna sig lugnat av att den amerikanska gränsen på detta sätt flyttas 6 000 kilometer närmare oss, i verkligheten alldeles bakom vår gräns! Denna fråga tycker jag har mycket stor grund när regeringen här nyss förklarat, att vi återgå till den tidigare politiken, d. v. s. att vi vid en storkonflikt skola söka hålla vårt land neutralt. Jag måste anta att amerikanerna, som då ligga på språng bakom vår gräns, komma att kräva att även det svenska territoriet skall utnyttjas för deras operationer. Tro de sig då inte, med hot om att atombomba våra storstäder, av den svenska regeringen kunna framtvunga minst samma favörer som tyskarna kunde framtvunga under andra världskriget? Detta menar jag är frågor, som norrmännens handlingssätt omedelbart aktualiserat.

Herr Senander påpekade nyss, att han har förståelse för norrmännens

sura inställning mot svenskarna. De ha i minnet de tyska transportererna av trupper genom det svenska territoriet till olika delar av Norge. Detta är ju intryck som inte lätt gå ur minnet. Jag måste emellertid understryka, att hur svårförsvarligt detta handlingssätt än var, så är det i alla fall en bagatell jämfört med den norska regeringens handlingssätt, om den ingår allians och placerar amerikanskt atombombflyg bakom Sveriges gräns.

Jag tycker detta borde skapa oro hos regeringen och regeringspressen. Dock förefaller det mig som om motsatsen vore fallet. I stället för att detta skulle utlösa förbannelser över den norska politiken verkar det, som om det nästan svävade en välsignelse i luften vid denna debatt. Därför måste jag, hur ogärna det än sker, dra den slutsatsen, att man i själ och hjärta är tillfredsställd med den norska regeringens handlingssätt.

Jag har redan tidigare erinrat riksdagen om hur dåligt regeringens förklaring att den vill föra en alliansfri politik stämmer med dess försök att skapa en skandinavisk allians. Detta intryck förändras inte genom tillkomsten av sådana terminologiska finurligheter som att man skall kalla överenskommelsen alliansfri. Allianser skapas för krig, och detta gäller i högsta grad om de av västmakterna inspirerade och organiserade allianserna. När jag betraktar denna skandinaviska allians kan jag nämligen inte frikoppla den från de allianssträvanden, som utvecklas på olika områden. Förenade staterna ha skapat ett allianssystem, som ju i verkligheten gör dem till härskare över den amerikanska kontinenten. De söka även upprätta en Medelhavsallians, en Främre östern-allians med stöd av västmaktsalliansen, och de förbereda Nordatlantalliansen, i vilken man även söker draga in sådana »Nordatlantstater» som Italien och Turkiet. Skillnaden mellan dessa alliansprojekt och

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

det skandinaviska alliansprojektet tror jag inte är så stor, när samma regissör döljer sig bakom dem alla.

Jag skall här erinra om hur United Press kommenterade de skandinaviska utrikesministrarnas besök hos dåvarande utrikesministern Marshall i Paris i somras. Tidningens chefredaktör skrev följande: »Man hoppas dock att en skandinavisk allians skall åstadkommas, en allians som så småningom kan sammankopplas med västunionen.»

Nåja, nu ha glädjande nog dessa alliansförhandlingar strandat, och skulle det lyckas för regeringens motståndare i Norge att hindra Norges anslutning till Atlantpakten, så skulle ett stort slag ha vunnits för fredens sak. Därmed kommer man emellertid inte ifrån, att dessa paktförhandlingar ökat oron både i Norge och annorstädes. De krafter som spekulera i krig ha fått ett handtag, som de förstått att utnyttja.

Om den svenska regeringen verkligen vill reparera skadan och hålla fast vid de tidigare förklaringarna, då bör man väl också säga ifrån, att man betraktar amerikanska baser i Norge som ett hot mot vårt land, och inte tala om att vänskapen och samförståndet äro lika stora som någonsin tidigare. Regeringen bör därjämte, särskilt i rustningsfrågor och när det gäller att lösa leveransproblemen, föra en sådan politik, att det blir klart för Förenta staterna, att om de angripa Sverige, så komma vi omedelbart att söka hjälp hos Förenta staternas huvudmotståndare. Regeringen borde vidare återställa den självständighet, som kringskurits genom anslutningen till Marshallorganisationen och i enlighet med Förenta Nationernas beslut ingripa mot den krigsprovokatoriska propaganda, som utvecklas i vårt land. Gör den inte detta fruktar jag, att den sista chansen för vårt land spelas bort att hålla kriget — om ett sådant skulle komma — borta från Skandinavien.

Jag skulle, herr talman, vilja gå in på

ett par andra saker, som inte direkt ha samband med de skandinaviska alliansproblemen. Eftersom regeringen drog fram den skandinaviska alliansfrågan vid en debatt om Sveriges anslutning till Marshallorganisationen antar jag emellertid, att man i detta sammanhang även kan diskutera dessa frågor.

Jag tycker det är mycket egendomligt att man vid en redogörelse för utrikespolitiken inte talar om Sveriges hållning till viktiga frågor i Förenta Nationerna. Det är som om det inte anginge den svenska riksdagen hur de svenska representanterna handla där. Spörsmålen ha visserligen berörts i några repliker från utrikesministern, där han försökt vifta bort våra invändningar mot Sveriges ställningstagande till förslagen att förbjuda atomkrigföringen och att de segrande stormakterna skulle reducera rustningarna. Utrikesministern förklarade i en polemik mot mig vid remissdebatten den 18 januari: »Tvärtom, det ingick i det förslag till resolution, som majoriteten voterade igenom, att atombomben skulle avvisas såsom stridsmedel. Men det ingick också en viktig förutsättning för detta slutstadium i det tänkta förfarandet, nämligen att det skulle inrättas ett mycket vittgående kontrollsystem. Nu förhåller det sig så, att det för närvarande är bara en stat i världen som förfogar över atombomben, Förenta staterna.» Utrikesministern tillade också att Förenta staterna gått med på att avstå från monopoliet på atombomben och kunde gå med på ett förbud, om ett kontrollsystem som tillfredsställer Förenta staterna genomfördes. Sedan förklarade utrikesministern i en senare replik, att den svenska delegationens hållning inte alls strider mot innebörden i Förenta Nationernas beslut 1946 om atombomben.

År 1946 beslöto Förenta Nationerna att tillsätta en kommission för att förbereda förslag om förbud mot atomva-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

penkrig, förstöring av befintliga atomvapen samt kontroll däröver. Under fjolåret beslöt atomkommissionens majoritet på förslag av Förenta staterna att nedlägga sitt arbete. Samtidigt avvisades förslagen att rekommendera förbud mot atomvapenkrig och att alla atomvapen skulle förstöras. Majoritetsförslaget innebar, att ett internationellt kontrollorgan skulle tillsättas, men att frågan om förbud mot och förstöring av atomvapen skulle skjutas på framtiden och — såsom också utrikesministern framhöll i remissdebatten i det citerade uttalandet — bli ett *slutstadium*.

Om man granskar de olika punkterna i detta s. k. kontrollförslag så finner man, att det skulle dröja mycket lång tid innan man uppnådde *slutstadiet* — under förutsättning naturligtvis att staterna godtoge förslaget, vilket jag inte tror är möjligt om de vilja bestå som självständiga stater. Man skulle indela kontrollen i etapper, och man skulle börja med råvaruutvinningen för atombränslet. Men medan atombränslegruvorna i första etappen skulle ställas under kontroll, skulle den fortsatta bearbetningen av uran- och toriumlagren vara fri. Detta skulle dels möjliggöra bearbetning av uran- och toriumfyndigheterna under lång tid efter det den första kontrollen införts, dels skulle det möjliggöra en fortsatt framställning av atomvapen och användning av dem tills man någon gång i framtiden uppnådde *slutstadiet*. Därtill kommer, att detta kontrollorgan jämväl skulle äga rättighet att framställa atomvapen eller, som det heter, bedriva forskning för utvecklingen av atomenergien »i förstörande syfte».

På längre sikt skulle detta kontrollorgan få mycket vittgående befogenheter. Det skulle övertaga äganderätten till atombränslegruvorna och till alla industrigrenar, som kunde förutsättas ha betydelse för atomenergiens utveckling. Därigenom skulle detta kontrollorgan få ett grepp över de olika ländernas hus-

hållning, det skulle kontrollera och dirigera ländernas ekonomiska liv och även hela den universella atomvetenskapen. Detta kontrollorgan skulle inte underordnas Förenta Nationerna utan vara fristående, d. v. s. det skulle i verkligheten bli ett organ över världsorganisationen!

Att detta mitt påstående inte är någon överdrift framgår ju av den svenska delegationschefens, landshövding Sandler, deklaration den 14 november i fjol, att atomkontrollorganisationen kunde betraktas som ett embryo till en världsregering, och att man nu, som han sade, måste acceptera vidsträckt konsekvenser både vad beträffar FN:s stadgar och de enskilda staternas suveränitet. Herr Sandler tillade — om det var för att trösta sig själv, det vet jag inte — att detta skulle bli ett trappsteg mot internationell socialisering. Foga nu till detta utrikesministerns förklaring, att det måste bli en sådan kontroll, som Förenta staterna godkänna, om man skall kunna åstadkomma något beslut. Eftersom alltså ett sådant beslut skulle motsvara Förenta staternas önskemål, så måste ju det innebära, att man skapar ett slags världsregering över Förenta Nationerna och över de enskilda staterna, vilken behärskas av Förenta staterna. Även om Sverige vore villigt att foga sig i något sådant, så kunna naturligtvis inte stater som hålla på sig själva medverka därtill. Tror utrikesministern att exempelvis Förenta staterna skulle godkänna en världsregering, som kontrollerades av Sovjetunionen? Det tror han naturligtvis inte. Om han emellertid håller på den svenska delegationens linje måste han ju antingen tro, att Sovjetunionen, som representerar ett principiellt skiljaktigt ekonomiskt system, skulle ställa sig under Förenta staternas kontroll och ledning, eller också måste han utgå från att hela denna s. k. kontrollplan är en demonstration med syftet att bevara möjligheterna att föra ett

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

atomvapenkrig utan att världsorganisationen gjort några uttalanden däremot.

Tidigare har jag erinrat om, att de amerikanska stabscheferna utarbetat planer för atomkrig under 50 år framåt i tiden. Detta tycker jag är bevis för, att de inte ha någon tanke på att kriminalisera atomkrigföringen. Det är således, herr utrikesminister, omöjligt att upprätthålla påståendet, att när den svenska delegationen röstade mot det ryska förslaget att atomvapenkrig skulle förbjudas och atomvapnen förstöras, då röstade den för ett förbud mot atomvapenkrig.

Nu säger utrikesministern att man måste intaga denna ståndpunkt dels därför att Förenta staterna ha monopol på atombomben, dels därför att ett beslut utan Förenta staternas medverkan bleve en tom demonstration. De ryska statsmännen ha ju mycket bestämt bestritt, att Förenta staterna numera ha monopol på detta vapen. Churchill, som 1945 hävdade att utvecklade industriländer redan om 4 å 5 år skulle förfoga över atombomben, förklarade i höstas, att Sovjetunionen redan förfogar över atomvapnet. Det enda skäl utrikesministern har för sin tes att Amerika har monopol på atombomben är, att övriga stater inte demonstrera vad de ha på området. Ett sådant skäl är väl det sämsta tänkbara. Det enda en åhörare kunde utläsa ur utrikesministerns förklaring är, att Sverige ännu inte förfogar över några atomvapen.

Lika diskutabel är väl utrikesministerns förklaring, att ett beslut i atomvapenfrågan, som inte biträdades av Förenta staterna, är ett slag i luften, en meningslös demonstration. Jag tror att det inte ens för Förenta staterna är så enkelt att trotsa en världsopinion eller ett beslut av Förenta Nationerna, om ett sådant skulle fattas. Men är det inte ynkligt att den svenska delegationen skall motsätta sig ett riktigt förslag bara därför att Förenta staterna motarbetar ett sådant! Jag kan därför inte komma

till någon annan slutsats än att Sveriges representanter med sitt uppträdande i atomförbudsfrågan solidariserat sig med en makt, som hotar världen med ett atomvapenkrig.

Det lönar sig naturligtvis inte att för dessa »realistiska» politiker framhålla moraliska och humanitära skäl. De veta lika bra som jag, att atomvapnet ekonomiskt kan brukas endast mot storstäderna och civilbefolkningen där samt att den militära betydelsen av atomvapnet är relativt ringa. Dessa politiker veta mycket väl, att om atomvapnets militära betydelse skulle ha motsvarat propagandans beskrivningar, så skulle Förenta staterna aldrig ha tillåtit den nu inträffade katastrofen för den kinesiska feodalfascistiska regimen, sedan Förenta staterna redan satsat 27 miljarder kronor på den samt utrustat och utbildat 700 000 Chiang Kaishek-soldater.

På principiellt samma plan ligger den svenska delegationens avvisande hållning till nedrustningsförslaget att begränsa de fem ledande stormakternas rustningar med en tredjedel. I sin replik till mig i årets remissdebatt ville utrikesministern hävda, att Sveriges representanter röstat för ett förslag, som bl. a. innebar 1) att man skulle införskaffa upplysningar om det faktiska läget i de olika länderna och 2) att förutsättningen för en nedrustning var, att man uppnådde ett förtroendefullt förhållande i världen.

Förslaget om att minska stridskrafterna och rustningarna med en tredjedel inrymde i verkligheten det effektivast möjliga förslag man kunde tänka sig till kontroll över att nedrustningarna verkligen genomfördes. Dessutom skulle en dylik nedrustning i själva verket utjämna skillnaden mellan de olika länderna i fråga om graden och omfattningen av deras militära beredskap. Ju större denna beredskap var desto större skulle också reduktionen bli.

Det förhåller sig således icke på det sättet, att den svenska delegationen

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

röstat mot nedrustning för att kunna få en effektiv kontroll därav, utan den svenska delegationen har röstat både mot själva nedrustningen och mot kontrollen av att den skulle genomföras.

Nu framgår det ganska tydligt av utrikesministerns förklaring, att den svenska delegationen *icke* önskade en sådan nedrustning. Utrikesministern säger nämligen, att betingelsen för en sådan nedrustning är att man uppnår ett förtroendefullt förhållande i världen. Ett sådant förtroendefullt förhållande lär det emellertid bli mycket svårt att uppnå, så länge det finns mäktiga kapitalistiska intressen, för vilka kriget är industriens bästa kund. En engelsk general uttryckte för några år sedan detta på följande sätt: Man säger att kriget behöver industrien, ja, men det betydelsefulla i dag är att industrien behöver kriget.

Man kan emellertid minska misstroendeanledningarna. En viktig faktor härvidlag är naturligtvis en rustningsbegränsning. Ingen lär med framgång kunna bestrida, att ett beslut i en sådan riktning skulle skapa en bättre politisk atmosfär. Detta är enligt min mening lika självklart som att en kapploppning i fråga om rustningar förr eller senare måste leda till krig.

Herr talman! Det framgick av utrikesministerns tidigare, här anförda polemik mot mig, att han ansåg, att ett beslut i atomfrågan, vilket Förenta staterna motsatte sig, skulle vara demonstrationspolitik. Jag har redan sagt, att jag för min del inte tror, att någon stat kan ignorera en världsoption, i synnerhet om den opinionen fick stöd av flertalet länder inom Förenta Nationerna. Å andra sidan skulle jag emellertid ändå föredraga en demonstration från Förenta Nationernas sida mot atomvapenkrig och för att atomvapnen skola förstöras framför en demonstration till förmån för atomkriget.

Utrikesministern uttryckte i slutet av sitt anförande sin tacksamhet till

både sitt eget parti och de tre borgerliga partierna för att de skänkt regeringen sitt stöd under dessa förhandlingar om en skandinavisk allians. Jag skulle vilja sluta mitt inlägg med att säga, att jag är tacksam över att det parti jag representerar inte har någon trasa i denna byk.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Sedan nu det parti inom riksdagen, vilket såsom samlad grupp ensamt utgör oppositionen i denna fråga, har haft ordet och till på köpet genom två ledamöter, ber jag att få säga några ord.

Det var först herr Senander, som förde kommunisternas talan, och han började med att anföra klagomål i de tonfall, som äro honom egna, över att riksdagen blivit åsidosatt i denna fråga. Han ansåg det vara upprörande vårdslöshet från regeringens sida att inte låta riksdagen taga ståndpunkt i denna fråga, innan regeringen gick till förhandlingar. Herr Senander representerar ju en grupp på åtta ledamöter av denna kammars 230. Hela den övriga delen av kammarens ledamöter har haft tillfälle att i sina resp. riksdagsgrupper få kännedom om och uttala sin mening rörande de förhandlingar, som voro påtänkta. Det är ganska besynnerligt, att herr Senander, som själv har en uppfattning om att det riktiga statsskicket över huvud taget icke tillåter något oppositionsparti vid sidan om det allenahärskande partiet, i spetsen för sin lilla åttamannagrupp beklagar sig över att riksdagen icke blivit hörd, när det gällt att fastställa här ifrågavarande politik.

I övrigt skall jag inte säga mer om herr Senander än att han i hög grad frestade kammarens tålmod. Om jag skall tillåta mig ett litet indiskret råd

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

i all vänlighet till den kommunistiska gruppen, skulle det gå ut på att om gruppen har frihet att välja sin främste talesman, så borde den behålla sin gamle kände herr Hagberg i Luleå och inte överlåta sitt förtroende på herr Senander, när det gäller utrikespolitiska frågor. Herr Hagberg har sina sidor, men det är i alla fall ett ganska långt avstånd mellan honom och herr Senander.

Sedan vill jag säga några ord i anledning av herr Hagbergs anförande. Herr Hagberg gav först ett slags referat över hur jag skulle ha motiverat det förhållandet, att regeringen över huvud tog upp frågan om ett skandinaviskt försvarsförbund, som ju ansetts innebära en ändring i den utrikespolitiska ståndpunkten i förhållande till tidigare uttalanden. Herr Hagberg anförde en rad olika faktorer, som han påstod, att jag skulle ha sagt vara orsaken till den nya politiken.

Jag är alldeles övertygad om att herr Hagberg mycket väl vet, att han gav ett mycket förvanskat referat av min framställning. Jag gav ju en skildring av de händelser i februari och mars förra året, som vållade en allmän oro. Jag sade inte, att det var dessa händelser, som föranlett Sverige att taga upp denna fråga, utan jag sade, att dessa händelser vållat en allmän oro. Som tecken på den oron anförde jag sedan de uttryck för diplomatisk aktivitet, som manifesterades i Brysselpaktens undertecknande och påskyndande och i samband därmed ett anförande av Förenta staternas president, där han gav vissa garantier från Förenta staterna åt fria nationer, som ville försvara sig själva. Jag förklarade sedan i min redogörelse, att vad som inträffat hade i hög grad vållat oro särskilt i Norge. Jag anförde den norske utrikesministerns tal något senare, där han redogjorde för denna oro. I det sammanhanget förklarade jag att den svenska regeringen stod inför det fak-

tum, att Norge eventuellt skulle revidera sin utrikespolitik och att vi ansågo det vara viktigt, att det inte skulle uppkomma någon splittring i Skandinavien i den frågan. Vi togo då detta initiativ i fråga om ett gemensamt försvarsförbund såsom en väg och kanske den enda tänkbara väg, som skulle kunna leda till resultatet, att Nordens stater skulle hålla ihop om en gemensam utrikespolitik och att vi på det viset skulle förebygga de olägenheter av en splittring, som skulle komma att drabba oss alla här i Norden. — Jag har känt mig tvungen att på detta sätt ge en korrigering av herr Hagbergs referat av min framställning.

Herr Hagberg ordade åtskilligt om de allianser, som enligt vad han sade äro skapade för krig. Han räknade då in den tilltänkta skandinaviska alliansen bland dessa farliga avtal, som äro ägnade att framkalla oro och risker för krig. Herr Hagberg gav en liten rundmålning av olika alliansavtal, som förekomma i världen. Han omnämnde det panamerikanska avtalet och många andra avtal rörande Medelhavet o. s. v. Märkligt nog gick herr Hagberg förbi hela Östeuropa, en region av världen, som ju annars i så hög grad intresserar honom och hans kommunistiska parti. Det verkade, som om det var en lucka i herr Hagbergs medvetande och att han var okunnig om att det finns ett helt nät av allianstraktater, som förbinda de östeuropeiska staterna med varandra.

När herr Hagberg i sitt anförande behandlade dessa alliansfrågor, undrade jag, om han möjligen skulle rekommendera Sverige att välja andra allianspartners än de skandinaviska staterna och att vi här i landet således skulle vända blickarna österut för att till äventyrs ingå någon allianspakt med någon eller några av östblockets stater. Herr Hagberg lämnade emellertid inte någon sådan rekommendation, utan han ställde sig kritisk mot alla slags

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

allianser. Det vore intressant att närmare få reda på herr Hagbergs uppfattning på den punkten. Ännu intressantare vore det emellertid att veta om han menade, att det finns vissa kategorier av allianser, som enligt hans uppfattning äro ägnade att befästa freden. Det skulle vara intressant att i så fall veta vilka dessa allianser äro och om det skandinaviska avtalet möjligen skulle kunna räknas dit. Herr Hagberg är ju känd för att ha varit en gammal anhängare av ett skandinaviskt försvarsförbund. Visserligen lär detta ligga tio år tillbaka i tiden, men det är ändock av ett visst intresse att konstatera, att han tidigare varit varm anhängare av ett skandinaviskt försvarsförbund.

Herr Hagberg berörde i sitt anförande även en fråga, som vi diskuterat tidigare här i kammaren, nämligen frågan om behandlingen i Förenta Nationerna av dels atomkontrollfrågan och dels nedrustningsfrågan. Jag skall inte vid detta tillfälle upptaga kammarens tid med att upprepa den redogörelse härför, som jag lämnat vid ett tidigare tillfälle. Herr Hagberg refererade för övrigt åtminstone delvis vad jag yttrade härom i remissdebatten. Jag vill här endast framhålla ett par synpunkter.

Herr Hagberg påpekade, att jag för min del skulle ha framhållit som önskvärdt, att man beaktade det reella läget i fråga om atombomben, d. v. s. om man skulle komma fram till en internationell kontroll av detta vapen, vore det rimligt att taga viss hänsyn till den makt, som f. n. ensam har detta vapen till sin disposition. Man kunde ju inte vänta att det landet skulle avstå från de förmåner, som innehavet av vapnet i fråga gav, utan att man beaktade det landets synpunkter på kontrollfrågan.

Herr Hagberg invände nu, att detta var fullständigt felaktigt. Det är, sade han, inte bara Förenta staterna, som har atomvapnet till sin disposition.

Herr Hagberg kritiserade således på denna grund den uppfattning, som jag givit uttryck åt. Jag är inte så inne i dessa djupa statshemligheter, att jag vet, om något mer land än Förenta staterna till äventyrs har atomvapnet utexperimenterat. Detta känner herr Hagberg säkerligen bättre till än jag. Det råder emellertid en allmän uppfattning om att det ännu så länge endast är Förenta staterna, som har monopol på detta vapen. Uppfattningen härom har naturligtvis medfört, att man måste taga en viss hänsyn till de synpunkter på kontrollproblemet, som anföras från amerikanskt håll. Som jag nyss framhöll, måste det nämligen innebära en stor uppoffring ur rent militära synpunkter för Förenta staterna att avstå från att disponera över detta vapen.

Beträffande sedan frågan om själva kontrollen över atomvapnets användning är det ju ingalunda på det sättet, att de förslag, som skisserats, gå ut på att Förenta staterna skulle ha denna kontroll. Det har i stället varit fråga om en internationell kontroll. Om man från andra håll har några synpunkter på hur kontrollen skall organiseras, kunna dessa synpunkter självfallet bli beaktade. Denna fråga har nämligen ingalunda fastslagits, utan det återstår att taga ståndpunkt därtill.

Även förslaget om nedrustningar har jag tidigare behandlat här i kammaren. Jag nöjer mig nu därför med att hänvisa till vad jag under remissdebatten anförde om det verkliga innehållet i det beslut, som fattades i Förenta Nationernas församling.

Till slut vill jag säga, att det glädde mig mycket att höra det prov på herr Hagbergs polemiska konst, som han visade, när han bemötte ett tidigare inlägg från statsministerns sida. Statsministern gjorde ju i remissdebatten en något spydig antydning om att i de länder, som ha den västerländska uppfattningen om frihet på olika områden,

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

där läser man sina skalder utan att först få tillstånd därtill eller att först efterhöra, om författarna äro kontrapositionära eller ej. Statsministern gjorde ju därmed en antydan om det kända förhållandet, att politiska ingripanden äga rum i de östeuropeiska länderna gentemot både konst, musik, litteratur o. s. v. Jag vill nu komplimentera herr Hagberg för det lilla polemiska blomster, som han lyckades framrätta, när han sökte bemöta statsministern. Han sade nämligen att både Shakespeare, Balzac och Strindberg m. fl. författare voro översatta till ryska. Man har således enligt herr Hagberg avstått från att inränga dessa författare bland antimarxister på det sätt, som man annars brukar göra med en del levande skalder. Ja, detta är naturligtvis en hög grad av tolerans, som man bör uppskatta mycket. Men åtminstone beträffande Shakespeare vore det väl mycket begärt, att han skulle karakteriseras efter sin uppfattning rörande marxismen.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Utrikesministerns påpekande om att fyra riksdagsgrupper tidigare fått vissa meddelanden rörande de pågående förhandlingarna mellan de nordiska länderna har ingen bärkraft gentemot vår huvudinvändning mot handläggningen av denna fråga, nämligen att riksdagen såsom sådan inte haft möjlighet att taga ställning till dessa frågor i förväg. Att regeringen gått till dem, som tänka på samma sätt som regeringen i dessa frågor, och inhämtat deras samtycke, ändrar ju inte att regeringen gått förbi riksdagen som institution.

Sedan vill jag lämna den upplysning till utrikesministern, att det inte alls är någon kommunistisk uppfattning att det i ett land bara skall finnas ett enda parti.

Utrikesministern hävdade, att jag gi-

vit en felaktig framställning av hans argumentation, när han räknade upp 4 olika punkter som motiv varför regeringen ändrat sin hittillsvarande politik, i och med att den inledde förhandlingar om den skandinaviska försvarsalliansen.

Jag skall nu be att få citera vad utrikesministern själv anfört härom i sin i dag till riksdagen lämnade redogörelse. I ifrågavarande avsnitt säger utrikesministern följande: »Att frågan om ett skandinaviskt försvarsförbund under våren 1948 aktualiserades får ses mot bakgrunden av den internationella oro, spänning och diplomatiska aktivitet, som kännetecknade februari och mars månader förra året, sedan under den föregående tiden en fortgående skärpning av motsättningarna mellan öst och väst kunnat iakttagas. Under den senare delen av februari kom den tjeckoslovakiska revolutionen, som gjorde slut på landets dittillsvarande demokratiska statsskick och bragte en s. k. 'folkdemokratisk' regim till våldet i Tjeckoslovakien. Upptakten kort efteråt till de rysk-finska underhandlingarna om ett försvarsavtal framkallade också åtskillig oro i världen. Den 17 mars undertecknades i Bryssel ett avtal om försvarsförbund etc...» Och så fortsätter denna uppräknning precis på det sätt som jag här redogjort för. Jag förstår mycket väl att herr utrikesministern, när han så här efteråt hör detta uttalande refereras, kanske finner att hans motivering för den skandinaviska alliansen inte var så lyckad.

Utrikesministern framhöll att jag inte hade berört de allianser som finnas i Östeuropa. Jag berörde de allianser, som dirigeras och inspireras av Förenta staterna, därför att dessa enligt mitt förmenande ingå som ett led i strävandena att behärska världen. Det är icke samma karaktär på de fördrag, som ha träffats mellan olika östeuropeiska länder och Sovjet. Även om i några fall flera länder än två äro be-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

rörda, äro dessa överenskommelser mellan Sovjet och olika länder i Östeuropa i princip bilaterala.

Utrikesministern sade vidare att han inte känner lika bra som jag, om även andra länder än Förenta staterna äro i besittning av atomvapen. Nej, det kan hända att han inte känner detta bättre än jag. Jag har inte heller påstått att jag känner det bättre än han, men jag har sagt att *andra statsmän* än utrikesministern ha gjort det uttalandet, att Förenta staterna inte längre ha monopol på atombomben. Det är därför anledning fråga: Varför påstår utrikesministern då att Förenta staterna är det land som har monopol på atombomben?

Herr SENANDER (kort genmäle): Herr talman! Utrikesministern sökte bagatellisera vad jag påtalade i mitt förra anförande, nämligen att riksdagen inte blivit hörd vid de förhandlingar som ägt rum i frågan om ett skandinaviskt försvarsförbund. Jag undrar om herr utrikesministern anser det vara västerländsk demokrati att utestänga en grupp på åtta man från behandlingen av en så viktig fråga, och detta tydligen i den avsikten att därmed också utestänga oppositionen. Vidare föreligger det obestridliga faktum, att man inte har låtit riksdagen som institution taga ställning till detta för hela svenska folket så viktiga spörsmål.

Herr WEDÉN: Herr talman! Herr Hagberg i Luleå och även herr Senander äro tydligen beredda att fullt öppet intaga samma position till Sovjet som de olika nazistiska grupperna på sin tid intogo till Hitlers Tyskland.

Jag inskränker mig beträffande kommunisterna till detta konstaterande, och jag vill i stället anknyta några reflexioner till ett område, som utrikesministern berörde, när han talade något om

neutralitetens moraliska motivering och om skillnaden mellan andlig och politisk neutralitet.

Varningar för känslotänkande och äventyrlighet ha ju inte saknats i diskussionen om Sveriges utrikespolitik. Det är likväl lätt att iakttaga, att just omkring neutraliteten förekommer ett utpräglat känslotänkande. Neutraliteten har på grund av sin karaktär av tradition med hög ålder fått ett nästan romantiskt egenvärde, oberoende av vårt yttre läges förändringar. Visserligen har under intrycket av händelserna ute i världen under de sista åren en mera realistisk syn på neutraliteten kommit till uttryck även här i landet, men ännu möter man alltför många, i andra avseenden kloka och omdömesgilla personer som fullt och fast synas tro, att ordet neutralitet är ett slags trollformel, som — om man upprepar den tillräckligt ofta — kan frälsa oss ifrån all världens olyckor.

Till detta kommer en annan sak. Neutraliteten synes för många ha fått ett rent moraliskt värde. Den som säger sig vara neutral känner sig också ofta därmed stå på en i moraliskt avseende högre nivå än den som inte kan eller vill intaga en neutral position. Detta måste väl sammanhånga med, att den neutrale, i och med sin neutrala bekännelse, anser sig ta avstånd från de makt- och intressesträvanden, som han förutsätter äro drivande för den icke neutrale. Men om upplösningen av en konflikt eller utgången av ett krig mellan stormakter kommer att avgöra, om småstaternas självständighet och frihet skall bestå eller upphöra, då är det tydligt att någon självfallen, principiell moralisk motivering för en neutral hållning från småstaternas sida inte kan presteras. En neutral hållning från en eller annan småstats sida kan då moraliskt motiveras endast om denna småstats tillfälliga läge är sådant, att en insats av dess resurser på den demokratiska sidan med stor sannolikhet skulle leda till att

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

dessa resurser meningslöst uppoffrades utan att den för de demokratiska folken gemensamma saken därför gagnades.

Den nuvarande motsättningen mellan väst och öst, mellan demokrati och kommunism, är inte en vanlig imperialistisk intresse motsättning i traditionell bemärkelse, inför vilken neutralitet kan för oss vara självfallet moraliskt motiverad. Trots den ofta upprepade frasen om vår ideologiska samhörighet med västerns demokratier sitter emellertid den uppfattningen djupt mångstädes hos vårt folk, att eftersom vi äro en liten nation, behöva vi inte påtaga oss något av det med denna demokratiska samhörighet förknippade ansvaret. Men en småstat är ju inte något gott i sig endast därför att den är liten. Jag tror att den måste, så långt den kan göra en positiv insats ta sin andel av bördan för en ordning, som tillåter små nationer att leva sitt fria liv. Jag tror inte heller att läget nu utvecklar sig på sådant sätt, att positiva insatser från vår sida måste bli uteslutna.

Neutralitetens rent moraliska motive ring synes mig därför vara ganska svag. Inte heller dess rent egoistiska motive ring är enligt min mening särskilt stark. Uppgiften måste här vara att ur praktiskt-egoistisk synvinkel sakligt väga de risker, som ett bibehållande av neutraliteten obestriddligen innebär, mot de risker som dess uppgivande skulle medföra. Neutralitetens fördelar måste också vägas mot de fördelar som äro förknippade med ett politiskt samarbete med den mäktigaste stormakten. Enligt min mening har man i den hittills förda dikussionen sökt göra denna avvägning alltför mycket med utgångspunkt från de alternativ, som öppna sig, om det blir ett nytt världskrig. I alltför liten grad synes mig avvägningen ha skett med hänsyn till att vi kunna ställas inför ett isolerat hot utan sammanhang med ett allmänt krig. Det finns många skäl att antaga, att en angripare går så

långt han kan göra utan risk för ett stort krig.

Jag tror att man inte kan förbigå allmänna synpunkter av detta slag i det läge, som har uppstått efter misslyckandet i Oslo. Detta misslyckande berodde ju på, att man från svensk sida inte ville gå Norge till mötes i fråga om det planerade nordiska försvarsförbundets förankring västerut. Jag fruktar därför att vi inför den demokratiska världsoptionen kunna komma att framstå som ett land, vilket i sin neutralitetsiver har satt den demokratiska solidaritetstanken inom ett betydelsefullt område i fara. Regeringspartiet har här, såvitt jag förstår, ett mycket stort ansvar. Det måste frigöra sig från sådana komplex som för dess del kunna uppstå därigenom, att den stormakt, vars styrka nu är den främsta garantien för frihetens och demokratiens bestånd i världen, har mycket ringa förståelse för socialdemokratiska idéer. Det gäller ju dock här något ännu mera väsentligt än motsättningen mellan liberala och socialdemokratiska idéer om hur samhället i en demokratisk stat bör ordnas. Det gäller ytterst motsättningen mellan frihet och förslavning. En neutral hållning i ett sådant läge kan, vilken skillnad man än försöker göra mellan andlig och politisk neutralitet, i sig innesluta fröet till en anpassning efter sådant som för oss är odemokratiskt och oacceptabelt.

Ur den synpunkten blir det angeläget att uppmärksamma, att den senaste händelseutvecklingen har fört oss närmare stormcentrum på ett sätt, som borde göra det klart att bristerna i vårt försvar måste ägnas större uppmärksamhet. Jag instämmer på den punkten helt med de föregående talare som varit inne på saken, och jag skulle vilja tillägga, att det är med stor tillfredsställelse som vi tidigare ha tagit del av de tveklösa och absolut förpliktande ord, som uttalats av de nordiska ländernas ledande män och vilkas innebörd är, att dessa

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

länder skola bruka alla sina resurser för att till det yttersta försvara sin frihet och sitt oberoende. När läget nu skärpes, måste vi här i Sverige därför också se till, att våra militära resurser äro de bästa som vi kunna åstadkomma. Jag tror inte, att detta är förhållandet för närvarande. Särskilt försvarets materielförsörjning uppvisar luckor, som kunna bli till men för dess effektivitet, om det sättes på det yttersta provet. Jag är dock för min del övertygad om, att nationen, om den får klart för sig de risker som läget rymmer, de brister som finnas i avseende på materielförsörjningen och de krav som därför måste ställas, skall vara beredd att med stor enighet samlas omkring uppgiften att ytterligare stärka vår värnkraft. För att uppnå denna samling är det emellertid enligt min mening nödvändigt att ha en samlande personlighet som försvarets politiska företrädare. Ävenså är det nödvändigt att hos denna företrädare finna en fast vilja till motstånd mot de tendenser till anpassning efter yttre tryck som på olika håll kunna framträda. Jag skulle, herr talman, begå våld på mitt samvete, om jag inte här uttryckte den uppfattningen, att statsrådet Vougtis placering på försvarsministerns post strider mot dessa förutsättningar.

Jag skulle också vilja med några ord beröra en av de argumentationslinjer, som ofta använts för att motivera neutralitetspolitiken kontra solidaritetspolitiken. Jag syftar på det resonemang, som hävdar att västdemokratiernas förmåga att i händelse av ett storkrig lämna någon effektiv hjälp till de skandinaviska länderna för närvarande är mycket ringa. Den ryska militära överlägsenheten i Europa är enligt denna uppfattning förkrossande. Ett uppgivande för Sveriges del av neutraliteten skulle därför medföra ökade risker utan någon egentlig kompensation.

Detta resonemang lider enligt min mening av ett par svagheter. Kalkylerna över den starka temporära ryska över-

lägsenheten ha, efter vad jag kunnat finna, endast i relativt ringa grad räknat med existensen av det vapen, som här förut talats en hel del om, jag syftar givetvis på atomvapnet. Förekomsten av detta vapen måste dock starkt influera på alla kalkyler av det här slaget. Om man utgår ifrån att Sovjet självt betraktade sina samlade militära resurser såsom för närvarande oemotståndligt överlägsna, och om man samtidigt utgår ifrån att också Sovjet måste vara på det klara med att den anglosaxiska upprustningen, även bortsett från atomvapnet, är på väg att successivt utjämna denna överlägsenhet, då är det ju anmärkningsvärt, att inte Sovjet utnyttjar denna temporära överlägsenhet för att i ännu högre grad än som skett befästa sina positioner. Sedan blir det ju för sent. Nu är ju emellertid inte detta så märkligt, ty det är just här som atomvapnets betydelse kommer in. Det tjänar enligt min mening inte mycket till att rygga tillbaka för det erkännandet, att vad som finns kvar av frihet och demokrati i Västeuropa fortlever under atomvapnets skydd. Det skyddet är inte osvikligt, men jag tror dock att här finns den väsentliga regulatorn på Sovjets politik. Det måste nämligen, menar jag, vara ett enormt betydelsefullt avgörande även för en världsmakt att taga risken av att detta vapen träder i funktion.

Ser man sakerna så, får man ett annat perspektiv på de militära styrkeförhållandena än det på mera traditionella kalkyler grundade betraktelsesätt, som jag här nyss flyktigt sökt teckna. Men man får därmed också ett annat perspektiv på de risker, som det ena eller andra slaget av svensk politik medför.

Det förefaller mig — jag vill med ett par ord återkomma till den saken — som om vi läte vår nuvarande politik i så hög grad domineras av vår önskan att tillvarata små chanser att få stå utanför ett nytt världskrig, om det blir något sådant, att vi alltför mycket förbise risken av, att vi kunna ut-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

sättas för en isolerad aggression, som inte har något sammanhang med ett allmänt krig. Det har knappast gått tio år sedan en aggressiv diktatur utnyttjade ett dylikt misstag från en rad småstaters sida för att föra en politik, som syftade till att förtära småstaterna en efter en, något som också lyckades, låt vara att det stora kriget till slut bröt loss. Sverige förefaller att vara en av de ytterligst få småstater, som icke velat tillgodogöra sig någon lärdom av detta. Risken för att vi — om vi stå kvar i ensamheten — kunna utsättas för dylika isolerade hot, synes mig vara väl så stor som den ökade risk för engagemang i en allmän konflikt, som vi eventuellt ådraga oss genom att utträda ur vår isolering. I det senare fallet blir ju dock vårt land ett område, som inte kan angripas utan att angriparen måste räkna med risken av ett världskrig, där atomvapnet kommer till användning.

I detta sammanhang går det väl inte heller att helt bortse från den synpunkten, att ju mera omfattande, ju enigare och ju starkare den samlade demokratiska fronten blir, desto större bli också utsikterna att helt och hållet undgå krig. Vårt tillägg i styrka till demokratiens resurser kan inte vara stort. Det bör dock å andra sidan kanske inte undervärderas i den militära bild som dagens Europa visar. Och om vi kunna stödja vår egen styrka på de demokratiska stormakternas nuvarande och potentiella resurser, då ha vi åtminstone så tillvida bidragit till en förstärkning av fredsutsikterna, att vi inte längre äro ett folk, som lätt kan hotas utan alltför stor risk.

Låt mig till slut, herr talman, göra ett par reflexioner till det av alla accepterade faktum, att vi inte i längden, och inte ens särskilt länge, ensamma kunna försvara oss mot en stormakt. Det säges ofta, att svenska folket vill vara neutralt, och att därför en annan politik aldrig kan vinna den eniga anslutning, som i frågor av denna vikt

naturligtvis är av stort värde. Nu är det min uppfattning, att bilden av den svenska opinionens inställning till neutraliteten inte är så alldeles klar och entydig. Framför allt tror jag, att det här i landet, inför den hotfulla värld som omger oss, har uppstått en stark önskan att få hjälp, om hjälp behöves. Denna önskan är dock på många håll förbunden med en ganska oreflekterad tro på, att hjälpen i nödens stund skall inställa sig och bli effektiv, alldeles oberoende av vilken politik vi själva bedriva. Vår utrikesledning kan ju emellertid omöjligen ha en så sangvinisk syn på detta problem, och därför förefaller det mig, som om det vore en ytterst angelägen uppgift för denna att så långt det är praktiskt möjligt söka säkra våra utsikter att få effektiv och tillräcklig hjälp, om och när vi behöva den. Den svenska militära sakkunskapen är av allt att döma enig i sin uppfattning, att denna hjälp bör — ur militär synpunkt — i tid förberedas. Den uppfattningen hävdades ju också, såvitt jag förstår, starkt från norsk sida under de nordiska förhandlingarna, och det var väl det svenska nejet till tanken på en under fred förberedd hjälp i händelse av krig som främst bidrog till att göra en överenskommelse omöjlig. För min del beklagar jag detta.

Den oro som driver mig, herr talman, grundas framför allt däri, att om vi länge fortsätta att hävda, att vi vilja vara för oss själva, då är det också mycket möjligt att vi, om olyckans dag kommer, lämnas lika ensamma. Om vi värdesätta frihet, självständighet och demokrati mer än något annat, måste därav följa en redobogenhet att lämna ett efter måttet av vår förmåga till positiva insatser avpassat bidrag till dessa världens utsikter att överleva som ledande principer för mänskligt liv. Kunna vi inte som folk tillägna oss viljan och förmågan att inse detta, då tror jag att vi ha skäl att frukta framtiden.

Därmed, herr talman, vill jag tacka

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

kammaren för den uppmärksamhet den har velat skänka en ny ledamot.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag vill först med anledning av att den siste ärade talaren framhöll vikten av en förstärkt försvarsberedskap — vilket han förvisso kan ha rätt i — och samtidigt såvitt jag vet är känd för att ivra för en stark beskärning av våra skatter uttala den förhoppningen, att han i ett annat välformulerat anförande skall redogöra för hur dessa strävanden skola kunna samordnas, så att vi både kunna stärka vårt försvar och ändå sänka våra allmänna utgifter. Men det kanske ändå är klart.

Jag skulle sedan vilja framhålla, herr talman, att jag tycker att det är en värdefull behållning som vi fått av dagens debatt, då såvitt jag kan förstå egentligen ingen här gjort någon invändning mot den solidaritetstanke som ligger bakom idén om ett nordiskt försvarsförbund. Det kunde ju lätt tänkas att människor som driva, höll jag på att säga, en egoistiskt betonad neutralitetslinje skulle mena, att vi skulle gå våra egna vägar och inte engagera oss för våra svaga skandinaviska bröder. Att intet uttryck härför egentligen hörts i denna debatt tycker jag är ett plus som riksdagen kan få tillgodoräkna sig.

Jag skulle vidare vilja säga, att det inte är så svårt att förstå norrmännens speciella särlinje och politik. Att de vidare känna en viss kallsinnighet inför anbudet om en nonaggressionspakt är lika lätt att fatta. Vårt land har så vitt jag vet icke fått någon antydning om en sådan pakt. Skulle det verkligen komma en sådan, tror jag väl att vi då skulle vara ense om att betrakta ett sådant anbud med ungefär samma grad av kallsinnighet på grund av den erfarenhet som vi från tidigare krig ha om vad den egentligen är värd. Man

kan ju fråga sig, vad männen på Karelska näset under det första finska vinterkriget egentligen ansågo om den nonaggressionspakt, som då skulle skydda dem från ett ryskt anfall. Detsamma gäller ju en hel rad andra länder som haft sådana pakter. När kriget kom, framför allt i sin s. k. globala form, då blevo sådana pakter fullständigt värdelösa.

Det är över huvud taget tycker jag, herr talman, något tragiskt i alla dessa försök att komma överens på folkrättsliga grunder med diktaturstater om hur man skall kunna i fortsättningen få leva i fred och frihet. Det är någonting tragiskt och något omaka i hela detta arbete, därför att man talar fullständigt olika språk. När det är fråga om stater som ha diktaturernas ideologi, får man ju inte glömma att det då gäller statsmän och politiker som icke erkänna de i västerlandet gängse normala rättsbegreppen. De anse, att polisterror, tortyr mot politiskt olikänkande medborgare, strypande och ödeläggande av den politiska friheten över huvud taget, äro normala betendenemönster. Att med sådana människor göra upp bindande avtal på det internationella området och förlita sig på dem är alldeles hopplöst; det är meningslöst. Det är, herr talman — om det inte anses opassande att uttrycka sig så — lika orimligt som att vi tänka oss att vi skulle ställa till med en socialvårdskonferens i Stockholm, till vilken vi bland annat inbjöde huvudjägare från Nya Guinea att deltaga. Det låter kanske litet ohövligt att säga detta, men det är här framför allt fråga om att dessa människor ha helt olika grunduppfattning om väsentliga ting, och då kan man inte uträtta någonting.

Det är alltså lätt att förstå Norges speciella ställning — jag återgår till den — och varför är det så? Jo, jag kommer här in på en sak som den föregående talaren vidrörde. Han menade att här tala vi alldeles för mycket om

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

de risker som Skandinavien löper i händelse av ett allmänt krig, och han ansåg att vi väl också skulle räkna med att vi kunde komma in i ett isolerat krig. Javisst, herr talman, i denna onda värld får man förvisso räkna med allting. Men tror egentligen någon av oss, att en stormakt, låt oss gärna säga Ryssland, skulle för att fullständigt kunna behärska Östersjön börja någon aggression mot Sverige genom att besätta Gotland eller något sådant och att sedan den övriga världen skulle sitta med armarna i kors och titta på alldeles oberörd och mena, att det är ju mycket tråkigt för de små svenskarerna, men de ha sig själva att skylla; då de vilja gå ensamma så får det gå med dem som det vill. Tror någon att det blir ett sådant krigsfall? Jag tror det inte alls, och jag vill säga för att på *den* punkten försvara Ryssland, att jag tror inte alls att Ryssland har några speciella planer på Sverige och svenskt område. Jag tror att man kan alldeles fritaga det från sådana beskyllningar. Frågan är väl, om inte läget blir det, för den händelse det blir en världskonflikt — jag stöder mig här på en uppfattning som jag vet att en mycket stor del av våra svenska militära sakkunniga företräder — att Skandinavien inte blir den primära krigsskådeplatsen utan att man i stället skulle kunna räkna med att framför allt Ryssland med tanke på dess kroniska brist på olja riktar den avgörande stöten mot främre Orienten, vars rika och icke minst på senare år allt kraftigare utnyttjade oljefyndigheter det är en hjärteangelägenhet för både Storbritannien och Amerika att ha tillgång till. Det är väl det allra troligaste, och den som har en smula reda på det kommunistiska infiltrationsarbetet som pågår just nu i främre Orienten och som för resten väcker oro hos anglosaxerna, förstår nog, att vi där kanske ha en av de centrala sammandrabbningsplatserna.

Om ett krig skulle börja och kanske koncentrera sig till denna del av världen, förstår vem som helst, att det bara är en tidsfråga, när denna tvekamp får mondial eller global natur och precis som både det första och det andra världskriget går fram över alla fronter, över hela världen. Då, menar jag, kommer den ödesstund för Skandinavien som man på detta sätt knappast kan undgå och där kanske inte Sverige är mest utsatt utan Norge — just med tanke på den norska atlantkusten med dess möjligheter till ubåtsbaser och framför allt basering för atomflottiljer, för B 29:or. Jag är övertygad om — utan att våga uttala några sådana där förhandsomdömen om hur vare sig amerikanerna eller ryssarna komma att gå till väga i en sådan situation — att det blir helt enkelt en kapplöpning på grund av att centrala värden stå på spel. Vi veta att i samma stund som de i norra Skottland baserade B 29:orna landa på de norska flygplatserna ligga stora delar av Ryssland öppna för en fruktansvärd ödeläggelse. Kunnna å andra sidan ryssarna förebygga detta genom att själva ta hand om sådana flygplatser och den norska atlantkusten, så veta vi, vad det ryska raketflyget kan innebära för hela den engelska industrien och sjöfarten.

Jag menar att man behöver inte uttala några kränkande misstankar mot dessa stormakter utan bara se sanningen i vitögat sådan den är. I en sådan ny situation stryker man ett streck över allting och ilar fram till de centrala avgörande punkterna, och då börjar tragiken. Vi kunna ju tänka oss exempelvis att Sverige de första dagarna eller veckorna är oberört av detta, men om amerikanerna komma fram till dessa platser och ryssarna självfallet då måste begära att de skulle få rätt att möta dem — de kanske begära genommarsch genom Norrbotten eller annat — då förvandlas Skandinavien till en krigsskådeplats, vare sig vi

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

vilja det eller inte. Det kunna vi i så fall inte undgå.

Nu menar jag att t. ex. ankomsten av ett amerikanskt flyg icke kan uppfattas såsom någon hjälp till Skandinavien eller ett skandinaviskt försvarsförbund, utan det sker mera, såsom Mussolini på sin tid uttryckte det, på grund av »il sacro egoismo». Det är den nationella egennytta, det är amerikanarnas eget välförstådda intresse. Att sedan vi finge nytta och hjälp är liksom en sekundär sak. Att det inte är de nordiska staternas frihet i och för sig som är det väsentliga för amerikanerna när de ingripa är väl ganska uppenbart.

Då kan man fråga sig, herr talman: varför skall Amerika envisas, om jag så får uttrycka mig, med att försöka tvinga de nordiska staterna in i en atlantpakt? En atlantpakt skulle väl förresten omfatta inte bara Canada utan, om jag är rätt underrättad, även Eire och förmodligen även Portugal. Men vi få väl säga, att de nordiska staterna icke kunna jämföras med dessa stater som ligga på ett ganska betryggande avstånd från Ryssland, vilket man inte kan säga om oss, utan vi ha i så fall ett mycket värre och mera utsatt läge. Man måste väl också fråga sig: har Amerika inte något hjärta och någon förståelse för det öde som i detta fall kommer att övergå Finland. Man kan inte förtänka Ryssland, om det inför ett sådant förbund, mer eller mindre öppet stött med amerikansk materiel och löften om framtida hjälp, flyttar fram sina positioner och raseerar vad som finns av finskt självstyre. På det sättet flyttas östblocket fram till Haparanda. Man kan väl fråga sig, om detta är en för Amerika alldeles likgiltig och ovidkommande sak.

Jag skulle vilja sluta, herr talman, med att uttrycka den förhoppningen, att den norske utrikesministerns samtal i Washington måtte till slut bibringa både honom och den amerikanska ut-

rikesledningen den övertygelsen, att Nordens staters anslutning till en atlantpakt vore en handling som icke förtjänar beteckningen politiskt klok.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag skall inte ta upp tiden med att upprepa de skäl som från olika håll anförts för den politik som följts vid försvarsförbundsförhandlingarna. Jag kan inskränka mig till att helt och fullt instämma i vad herr Ohlin därom har anfört. Särskilt vill jag understryka den enligt min uppfattning mycket riktiga nyansering han gav åt vår neutralitetspolitik.

Herr Hagberg i Luleå och andra talare ha velat ge denna neutralitetspolitik en annan innebörd. Herr Hagberg har även skildrat det tänkta fall, att vi i öster skulle kunna begära att få hjälp mot ett anfall från väster — en situation som förefaller mig alldeles överklig. Utgående från denna situation har herr Hagberg belyst det förhållande som gör att vi måste räkna med vad herr Ohlin karakteriserar som en västlig orientering av vår utrikespolitik. Det får inte återkomma ett sådant läge, i och för sig nu osannolikt, att Sverige, som det står att läsa i en norsk tidskrift, skulle ligga som en neutral ö i ett moskovitiskt maktområde, alltså efter en ockupation av Danmark och Norge, som icke direkt skulle beröra Sverige — ett som sagt i och för sig ganska osannolikt läge. Ett sådant läge som vi kunde övervintra i under förra kriget vore under nuvarande förhållanden för oss en dödlig katastrof. De tunga ekonomiska intressen som ha motiverat vår anslutning till Marshallplanen måste ha sina politiska konsekvenser.

Vi hörde i går kväll de senast tillgängliga siffrorna för 1948 års handelsutbyte i olika väderstreck anföras, och de visade hur helt dominerande vår

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

västligt riktade handel är och hur relativt litet vårt handelsutbyte är med Sovjet och dess maktområde, ehuru vi ju ha, kanske på bekostnad av våra möjligheter att hjälpa våra nordiska grannar, med det ryska kreditavtalet gjort redliga ansträngningar i denna riktning.

Det är alltså självklart att en avstängning av Sverige västerifrån skulle i hög grad försvåra eller omöjliggöra vår försörjning, vårt ekonomiska liv. Den nödfallsutväg som under det senaste kriget stod oss till buds, nämligen att få en nödortförsörjning söderifrån på järnmalmsvalutans grund står icke längre till förfogande, och därjämte sakna vi i det nya läget den spänning mellan två totalitära stormakter som under sista kriget gav oss en viss rörelsefrihet och därmed gav vår neutralitet sitt värde.

Jag kan gå förbi den idémässiga och kulturella samhörigheten med västerns värld, av vilken vi äro en del. Det är tillräckligt att här erinra om att vi stå alldeles främmande för de kulturella, mänskliga och politiska värderingar som äro förhärskande i det östliga maktområdet. Vi känna dem som en fara för vårt eget samhälle, då de erfarenhetsmässigt visat sig ha vissa allvarliga inrikespolitiska konsekvenser, som vi icke kunna få att stämma med vad vi anse vara en demokratisk ordning.

Herr Hagberg tröstade oss med att allianserna, avtalen inom östblocket voro bilaterala — i vad mån detta nu kan vara en tröst. Jag har sett en överblick över dessa avtal, och jag har sett även trilaterala och kvartolaterala avtal — men det må nu vara att de i övervägande grad voro bilaterala. Men det finns en politisk makt därjämte, vars mobilisering tillhör de händelser under 1948 som konstituerat en faktor som också måste vara bestämmande för vår hållning, och det är tillkomsten av den internationella kommunismens or-

gan Kominform. Det förhåller sig ju så, att det har utbrutit en familjetvist inom kommunismens värld i och med konflikten mellan marskalk Tito och Kominform, och det har haft den i och för sig intressanta biverkan att jugoslaviska tidningar ha offentliggjort en del av korrespondensen mellan Stalin och Jugoslavien. Den ger en inblick, denna familjeträta, i de principer som äro bestämmande för regimerna inom östblocket. Jag skall tillåta mig att göra några citat ur dessa Stalins brev, som äro tryckta i den jugoslaviska tidningen Borba. Det säges där bl. a., att genom Kominforms organisering samtyckte alla de kommunistiska partierna till den oemotsägliga grundsatsen, att varje kommunistiskt parti är ansvarigt inför Kominform. Det heter vidare: »Kominform är den partipolitiska grundvalen för den förenade internationella fronten. Varje politik som avviker härifrån leder till förräderi.»

Detta kan ju vara tillräckligt. Det kanske också är den fullt tillräckliga förklaringen till att exempelvis revolutionen i Tjeckoslovakien, som — enligt vad herr Hagberg försäkrar oss — lämnade den tjeckoslovakiska konstitutionen och författningen orubbad, ändå har medfört sådana märkliga maktförskjutningar inom Tjeckoslovariens offentliga värld. Jag erinrar mig, att i en av de myndigheter, som jag särskilt intresserar mig för, nämligen stadsfullmäktige, i Prag den kommunistiska minoriteten hastigt förvandlats till en allt dominerande majoritet genom uteslutning av oliktänkande stadsfullmäktigeledamöter, som inte ville underkasta sig den åsiktslikriktning och tankelikriktning, som var revolutionens innebörd. Det är märkligt att trots detta oförändrade statsskick tankefriheten och åsiktsfriheten, den medborgerliga friheten över huvud taget, förfrysas i dessa länder. Men det för ändå det goda med sig, att många människor, som icke trivas i detta statsskick och som nu i tusental fly

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

över de väl bevakade gränserna till länder med mera verklig demokrati, där kunna säga sin mening och ge oss de rätta informationerna om hur det i verkligheten förhåller sig.

Den ställning, som vi ha intagit hittills, neutraliteten, om vilken en föregående talare nyss yttrat sig ganska kritiskt, är givetvis en arbetshypotes, som vi finna värdefull för bevarandet av vår fred och frihet. Vi vilja taga vara på de möjligheter, som dock alltså kunna finnas att stå utanför, att icke från början dragas med i en eventuell krigskatastrof och att förhindra att vårt territorium ingår i ett stormaktsblocks militära kalkyler. Det är klart att denna politik är bestämd av det rådande världspolitiska läget. Det är också klart att spänningen kan bli så stark, att det är omöjligt för oss att bevara denna vår hittillsvarande hållning, att vi kunna bli tvingade att lämna den och träffa vårt val. Därav följer att neutraliteten icke har något egenvärde utan att den är en arbetshypotes.

Med Norden, med våra skandinaviska grannar, förenas vi med starka band, oberoende av alla diplomatiska episoder. Kanske var det så, att våra skilda öden under kriget också hotade att föra de nordiska folken isär. Kanske trodde man på ett eller annat håll i våra grannländer, att de hållningslösa och anpassliga politiker och journalister, som sökte tolka den i sig nödvändiga neutraliteten, därvid försökande övertyga sig själva och det svenska folket, att svensk demokrati, att den nordiska demokratin kunde överleva i ett nyordnat Europa under nazistisk ledning — att dessa personer talade med det svenska folkets stämman. Det misstaget rättades snart, och bland folkens djupa lager tror jag aldrig något missförstånd rådde om hjärtelaget och sinnelaget — där tonar evigt brödrasången, som Heidenstam skaldade vid Björnsons grav.

Jag tror till och med, att de norska och danska motståndsrörelserna gävo

oss svenskar en djupare uppskattning av de väsentliga värden, som förena oss och på vilka våra samhällen äro byggda, rättskulturen, den medborgerliga friheten, den djupa mänskliga samhörigheten mellan alla olika folkgrupper. En sammanslutning som den, som här har projekterats i det nordiska försvarsförbundets form, men som nu icke kunnat föras i hamn, är för envar som känner denna nordiska gemenskap ytterst tilltalande. Det är klart att varje försök i den riktningen, även om det misslyckas denna gång, skulle ha ett varmt stöd i svensk folkmening.

Att Norge nu inte ville gå den svenska vägen finner jag beklagligt, då jag tycker att det svenska alternativet har varit klokt och riktigt avvägt. Jag beklagar dess avvisande. Men det borde inte vara så svårt att förstå den norska hållningen. Norge har ju sedan 1940 faktiskt haft ett flerårigt vapenbrödraskap med de anglosaxiska länderna; man skulle kanske rent av kunna fråga, när Norge egentligen slutade att tillhöra krigets Allied Nations. Och för en norsk regering, av vars medlemmar icke mindre än sju kommit direkt till sina ämbeten från tyska koncentrationsläger, för en norsk regering, som alltså deltar i ockupationen av Tyskland, är den väg som den nu valt, att upptaga nya alliansförhandlingar med sina forna bundsförvanter, naturligare och lättare än för en svensk regering med helt andra traditioner och kanske också till någon del med andra och mindre ärorika krigsupplevelser. Norge har efter vänskapliga förhandlingar valt sin väg, och om vi också hade önskat den annorlunda, ha vi inte rätt att klandra den.

Men frågan gäller nu: Vad skall ske här efter? Hur skall svensk politik orienteras efter det nya läge, som kan uppstå, om förhandlingarna skulle leda till en norsk anslutning till västpakten eller till någon annan form av norsk allians med anglosaxarna? Jag kan inte fin-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

na, att detta nya läge förändrar de väsentliga faktorer i svensk utrikespolitik, som samhörigheten också i strategiskt hänseende med våra grannländer och vår allmänna västliga orientering utgör. Alltjämt är det krigsfall, för vilket vi militärt bereda oss och måste bereda oss så långt vi orka, ett försvarskrig mot öster, som med all sannolikhet tillika omfattar våra skandinaviska grannar. Om så är fallet och om det tillika är så, som de militära utredningarna lära ha visat, att försvaret av halvön i ett modernt krig också för Sveriges del föres effektivast, om det kan föras med halvön som en enhetlig krigsskådeplats, d. v. s. gemensamt, bör väl också detta försvar gemensamt förberedas.

Vad jag här åsyftar är alltså rent militärtekniska samråd och förberedelser utan alla politiska förbindelser, för vilka ju förutsättningarna visats vara icke för handen. Ty om en sådan samverkan i det krigsfall, vilket vi alla önska icke skall inträffa, kunde bringa oss väsentliga fördelar, böra vi väl inte avhålla oss därifrån på grund av Norges politiska västanslutning. Det förefaller mig vara uttryck för en nästan fanatisk isolationism, en renlevnadsdramatik i neutralitetens tecken, som ter sig orimlig i den brutala värld vi nu leva i.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Det var med känslor av det djupaste beklagande, som många av oss mottogo meddelandet om sammanbrottet i Oslo för försöken att skapa en nordisk försvarsallians. Kanske också en och annan har frågat sig, ifall det ändå inte hade funnits en möjlighet att driva dessa förhandlingar till ett lyckligt slut, om man hade förfarit på ett annat sätt, om man verkligen hade försökt att gå varandra mera till mötes än vad man gjorde. Så mycket är det ju ändå inte som skiljer de svenska och de norska ståndpunkterna från varandra.

Det kanske också är naturligt, om man ett ögonblick frågar sig vem som kan ha ansvaret för detta sammanbrott. Jag skall emellertid knappast resa detta spörsmål, allra minst sedan jag har hört ett par av partiledarna uttala sig. Jag fäste mig alldeles särskilt vid en passus av herr andre vice talmannen i hans av kammaren mycket högt uppskattade anförande, där han gjorde gällande, att man från den svenska delegationens sida hade gjort vad som kunde göras för att uppnå ett resultat.

Men, herr talman, det kan ofta vara fråga om ganska svårvägbara faktorer, när det gäller sådana förhandlingar som dessa, och jag skall i någon liten mån anknyta till vad herr Yngve Larsson yttrade om vårt förhållande till vårt norska broderfolk under de senast förflutna åren. Det är ju alldeles uppenbart, att den officiella svenska attityden gentemot norrmännen präglades av en anmärkningsvärd kylighet, där den inte var direkt ovänlig. Det skrevs också en hel del i svenska pressorgan, som måste på det allra högsta ha upprört våra norska vänner, när de kämpade för sin frihet och sitt oberoende. Jag kan inte låta bli att i det sammanhanget i någon mån fullfölja en av herr Wedén uttryckt tankegång, då jag säger, att det onekligen är rätt förvånande att man i den svenska regeringsdelegationen i Oslo också hade en representant, som kanske gjort sig skyldig till de allra värsta och svåraste förlöpningsarna gentemot norrmännen under de svåra åren. Det kan inte ha undgått att verka nedstämmande på norska vederbörande och på den norska allmänheten, att en sådan person så snart efter kriget uppträder som befullmäktigat svenskt ombud.

Man frågar sig nu: Vad är att göra i den situation, som har uppstått? Med den starka uppskattning, som jag åtminstone för min del har av regeringens strävanden att åstadkomma denna nordiska allians, är det naturligt att i

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

första hand ge rekommendationen, att man bör försöka se till, huruvida det icke finns någon möjlighet att återknyta förhandlingarna och kanske nästa gång nå ett bättre resultat. Vissa tidningsmeddelanden utifrån ge vid handen, att det icke torde vara alldeles omöjligt, att en sådan situation uppstår, att de olika delegationerna från Sverige, Norge och Danmark kunna få tillfälle att ännu en gång kontakta varandra. Jag vill då uttrycka den bestämda förhoppningen, att det skall bli möjligt att ge normmännen åtminstone samma villkor, som de erbjödös i Köpenhamn och Oslo, och att man inte i något avseende försöker återgå till en äldre ståndpunkt.

Av de alternativ, som återstå, synes det farligaste vara det, som innebär ett bevarande av det nuvarande tillståndet med de nordiska staterna isolerade och därför kanske desto lättare byte för en aggressivt sinnad granne. Den rekommendation, som av de båda kommunistiska talarna, i all synnerhet herr Hagberg i Luleå, har getts för ett bevarande av denna linje, tycker jag borde vara en tillräcklig tankeställare för att vi skola inse vådan av ett bibehållande av detta läge. Det synes mig faktiskt vara ett mindre ont om Sverige kvarstår i sin nuvarande isolering, ehuru det i och för sig är beklagligt, men Norge och kanske också Danmark vinna den anslutning till ett större västerländskt säkerhetssystem, som åtminstone den norska regeringen uppenbarligen avser att åstadkomma. Allra minst åligger det oss att rikta någon som helst kritik mot normmännen för att de ha intagit denna ståndpunkt, för att de söka sin trygghet på andra vägar än dem, som vi äro beredda att följa.

Man säger då: Huru vore det om även Sverige skulle ansluta sig till detta större säkerhetssystem, som är under utarbetande, till denna Atlantpakt, som det har kallats för? Självfallet finns det, i varje fall rent känslomässigt, många

skäl som tala för en sådan ståndpunkt. Jag är inte beredd att alltför hårt kritisera dem som hävdat detta, ehuru jag tycker att de ha drivit den meningen litet väl ensidigt. Det är, som av flera talare här i eftermiddag har påpekats, så många band som förbinda oss med de stora anglosaxiska demokratierna. Det är fullkomligt omöjligt för oss att bibehålla någon andlig neutralitet i en tvekamp mellan å ena sidan dessa makter och å andra sidan en grupp totalitära stater. Den överväldigande delen av svenska folket kommer att ha sina sympatier på de anglosaxiska makternas sida.

Om jag emellertid beträffande denna Atlantpakt i dag ställer mig avvaktande, så beror det därpå, att vi ju knappast veta, vad denna överenskommelse innebär för Sveriges vidkommande dels beträffande de förpliktelser, som den kan ålägga oss, och dels beträffande den verkliga trygghet, som en anslutning till Atlantpakten kommer att ge oss. Den är till hela sin karaktär ännu så länge någonting ganska luftigt, någonting nebulöst. Jag är säker på att den under de närmaste månaderna kommer att ta fastare och bestämdare former. Må vi då försöka få reda på vad den innebär och handla därefter.

Någon av de i förhandlingarna deltagande politikerna har velat göra uttrycket »vänta och se» till en lösen för Sverige under den närmast överskådliga tiden. Andra åter ha kritiserat en sådan ståndpunkt och menat, att den är alldeles för passiv. Man anser på det hållet, att den svenska utrikespolitiken har varit för stel och osmidig och att man många gånger har handlat för sent. Jag tolkar det nyssnämnda uttrycket så, att det innebär ett noggrant aktgivande på vad som sker i tiden. Vi få inte låta hindra oss av ett alltför traditionalistiskt länkande. Jag tror att det är farligt att alltför mycket återropa vår historiska tradition, vår neutrali-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

tetstradition. Den svenska utrikespolitiken bör väl i stället försöka att i möjligaste mån anpassa sig efter skiftningarna i världsläget. Det kan därför mycket väl hända, ehuru jag inte vill uttala något bestämt omdöme om den saken, att en sådan ny omprövning av vårt läge, vilken måste vara fördomsfri och förutsättningslös, i framtiden måste ske, att den dag kan komma, då vi ändå mera radikalt än vad vi ha gjort hittills få revidera vår gamla uppfattning om neutraliteten, ja även om detta som kallas alliansfriheten, ett ord som ju är en omskrivning av ordet neutralitet och bättre uttrycker innebörden i detta ord. Det kan, såsom det i debatten har påpekats, allra tydligast av herr Skoglund i Doverstorp, komma att inträffa sådana händelser öster om oss, att en fortsatt isolering ter sig farlig för oss och verkar alldeles för otrygg. Det synes mig då ingalunda orimligt — även om man nu närmast vill betrakta det som ett tankeexperiment — att man tänker sig att kunna gå med i ett större säkerhetssystem på sådana villkor, som ge oss bättre trygghet än hittills men som framför allt ha det huvudsakliga syftmålet att förebygga ett krig. Däröfver äro vi alla ense vare sig vi äro vänner av alliansfriheten eller av en kraftigare västmaktsorientering. Vi vilja försöka stärka de västerländska demokratiernas positioner, så att en eventuell aggressivt sinnad motståndare drar sig för att angripa oss.

Men allt detta, herr talman, är diskussioner om vad som kan tänkas hända i framtiden. Jag upprepar ännu en gång, att för dagen synes det vara vår mest angelägna uppgift att göra förnyade undersökningar om huruvida det inte i alla fall är möjligt att återknyta kontakten med norrmän och danskar och få till stånd detta nordiska försvarsförbund med materiel- och vapenleveranser västerifrån, en linje, som i alla fall har den stora för-

delen att den kan ena en mycket stor del av vårt folk.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag vill först erinra om ett uttalande från utrikesministerns sida, där han framhöll, att det ej gärna är möjligt för Sverige att föra en annan politik i närvarande stund än man gjorde vid de nordiska försvarsförhandlingarna. Han hänvisade därvid till att vårt folk icke vore berett att uppgiva den hävdvunna neutraliteten. Ja, den inställningen är kanske icke så märkvärdig, när vår utrikespolitiska ledning icke själv har bidragit till att för vårt folk klargöra, att läget nu är totalt förändrat och att vi, om vi skola tala om neutralitet, nog få göra ett tillägg och kalla den för riktad neutralitet.

Vidare har det framhållits i dag från flera håll, att en oundgänglig förutsättning för att vi skola kunna bestå som självständig stat är, att vi ha samförstånd västerut. Om man har det klart för sig, bör det också klargöras för folket. Då har man ej anledning längre att låta folk leva i den vanföreställningen, att neutraliteten som sådan är något slags besvärjelseformel, som kan skydda landet. Vi måste då litet var bidra till att vårt folk får en mera realitetsbetonad uppfattning.

Herr Hallén ville för sin del hävda, att det inte vore någon fara för att Ryssland skulle vilja göra en säraktion mot Sverige. Jag tror icke, sade han, att Ryssland har några planer gentemot Sverige. Man vill naturligtvis gärna tro detta, men jag kan inte se, att han gav några hållbara grunder för denna fromma förhoppning. Vi veta vad som hände 1939 och 1940, och jag tycker att det är spår, som förskräcka.

Med anledning av herr Halléns påpekande, att herr Wedén visserligen krävde ett starkt försvar men att detta yrkande icke stod i rätt samklang med hans allmänna inställning till skattepo-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

litiken, kanske det förtjänar påpekas, att det dock finns en möjlighet att stärka vårt försvar utan alltför stor belastning av budgeten, nämligen om vi skaffa oss vapenleveranser från väster på billiga villkor. Det kommer säkerligen att visa sig, att en sådan vapenanskaffning är nödvändig, inte bara därför att det tekniskt förhåller sig så, att vi icke kunna fylla de luckor som finnas, utan även därför att vår ekonomi icke skall överansträngas. Jag tror detta är en ganska viktig synpunkt.

Naturligtvis kan man tycka, att det är synd att Amerika skall kräva, att Norge ansluter sig till Atlantpakten. Det förefaller ju som om detta skulle vara ett krav från Amerikas sida. Jag tror, att det var herr Hallén, som talade om egoism härvidlag. Det ligger givetvis i Amerikas eget intresse att tillse, att det i fråga om Norge icke inträffar en sådan situation som att den norska Atlantkusten automatiskt faller i Rysslands händer, om det skulle bli krig. För närvarande ligga ryssarna så till, att de ha närmare än amerikanska till norska Atlantkusten. Det måste under rådande förhållanden vara naturligt, att Amerika och även England fråga sig, om de icke böra göra något för att förekomma en sådan situation, att norska Atlantkusten faller i ryska händer. Vi veta alla vad de norska u-båtshamnarna kunna betyda vid det hänsynslösa u-båtskrig, som med säkerhet skulle följa, om det skulle bli en ny sammandrabbning av världskrigets art.

Beträffande Finland kan man givetvis befara, att en anslutning från norsk sida till Atlantpakten innebär motiv för Ryssland att framflytta sina positioner, men det är någonting, som vi icke kunna råda över. Det är för övrigt icke alls säkert att så behöver bli fallet, ty det kan hända att Stalin söker finna en utjämning för kanske åratal framåt, och då blir Finland i alla fall en bricka i spelet.

Neutraliteten är, kan man säga, en arbetshypotes. Vi ha emellertid någonting annat, som inte är bara en arbetshypotes utan som är något vida starkare. Enligt vad jag förut har sagt, måste vi nämligen ovillkorligen ha samförstånd västerut, och detta är ej bara en arbetshypotes utan en reell verklighet. Om vi nu »vänta och se» alltför länge, kan det hända, när vi skola träffa vårt val, att det redan är för sent.

Ja, herr talman, det har uttalats många beklaganden i dag över att de nordiska försvarsförhandlingarna ha misslyckats. Det kan tänkas att någon på tal om detta skulle vilja säga, att sorgens beklagande undanbedes. Jag måste emellertid själv instämma i detta beklagande. Några ord falla mig härvid i minnet. De fälldes av Karl Staaff för några årtionden sedan i ett tal i ett utrikespolitiskt sammanhang, som nära berörde oss i Skandinavien. Han yttrade: ett bårtäcke har lagts över många spirande förhoppningar.

De orden passa också in på dagens situation. Karlstadsmötena 1905 och 1949 kommo, herr talman, att blotta djupa motsättningar mellan Sveriges och Norges syn beträffande den utrikespolitiska situationen. År 1905 var Norge sig selv nok, medan Sverige var mera känsligt för faran att stå ensam i en värld, där våldet ensamt hade ordet, när det gällde de slutliga avgörandena staterna emellan. Men Norge lärde något 1940. Det fick den fruktansvärda läxan om den förberedda samverkans betydelse, en samverkan som måste sträcka sig utöver Skandinavien trånga gränser. Vi som den gången stodo utanför lärde icke läxan så, att den blev en levande verklighet för oss. Den oerhörda turen vi hade år 1940 och därefter, varigenom vi lyckades undgå en ockupation, den turen kan nu vara till nackdel för oss på det sättet, att vi äro böjda att falla tillbaka på 1940 års politik, churu förutsättningarna för att med framgång kunna följa en sådan politik ej längre kun-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

na anses vara för handen. För att emellertid förekomma att vi bliva utsatta för ett isolerat överfall, vilken fara ingalunda kan negligeras, måste vi söka skydd genom samverkan, en samverkan som kan avskräcka en potentiell angripare. Detta var ju tanken bakom förslaget till det nordiska försvarsförbundet såsom det slutligen utformats. Vi skulle därigenom få en, låt vara begränsad samverkan och också få, som redan herr Ohlin påpekade, en faktisk garanti västerifrån. Det skulle nämligen vara ganska otänkbart, att Amerika skulle vilja leverera vapen i stor myckenhet och på mycket billiga villkor till de nordiska staterna utan att Amerika också vore berett ingripa, om dessa stater skulle bli utsatta för ett överfall.

Man kan emellertid också, herr talman, tänka sig även en formell samverkan av vidare mått. Så länge emellertid dessa överläggningar om ett skandinaviskt försvarsförbund pågingo, fanns det icke anledning att mera officiellt eller öppet uttala sina farhågor för att ett sådant förbund icke skulle kunna komma till stånd, därför att Norge nog måste söka sig västerut för att få det nödiga måttet av trygghet. Man visste också, att den svenska opinionen, såsom utrikesministern mycket riktigt anmärkte, icke var förberedd på ett så långt gående steg som en direkt allians västerut. Man fick då vara glad åt att ta ett steg i riktning mot en realitetspolitik. Om det i remissdebatten skulle ha fällts en serie kritiska uttalanden med avseende å överläggningarna om nordisk försvarssamverkan, skulle man kanske ha sagt, att denna kritik skulle ha försvårat ernäendet av en nordisk överenskommelse. Säkerligen har man att häri söka anledningen till att remissdebatten blev i det närmaste mörklagd i fråga om utrikespolitiken. Nu däremot, när de nordiska överläggningarna redan ha förevarit, föreligger icke längre detta återhållande skäl.

Ja, herr talman, om de nordiska över-

läggningarna hade lyckats, skulle en dylik lösning ha varit godtagbar även för övertygade anhängare av intimare förbindelser och mera bindande avtal västerut. Men nu stå vi här med detta misslyckande och måste taga hänsyn till den nya situation, som har inträtt. Denna kräver enligt min mening överläggningar med Nordamerikas förenta stater. Det är tyvärr beklagligt, att sådana överläggningar kanske i någon mån försvåras av att vår utrikesminister vid ett par tillfällen gjort uttalanden, som ingalunda ha varit ägnade att stärka vår goodwill i förhållande till Nordamerikas förenta stater. Jag tänker i första hand på det uttalande, som fälldes av honom på sin tid om den andra Balkankommissionen. Excellensen Undén ville nämligen ha en tredje kommission tillsatt, ehuru man var allmänt övertygad om att den andra kommissionen kommit till ett riktigt resultat. Ännu mera påfallande var det uttalande, som excellensen Undén fällde för några månader sedan om att Sverige ville vara obesmittat ej endast av den ryska kommunismen utan även av storkapitalismen, varmed han ansågs åsyfta den amerikanska storkapitalismen. Det är klart, att sådana uttalanden icke äro lämpliga, när vi skola vända oss till Amerika och be om bistånd. I fortsättningen måste man därför vara försiktig med sådana uttalanden. Vi ha ej råd att stöta oss med den mäktigaste väststaten. Vi äro som sagt i behov av hjälp från väster på olika sätt. Skulle vi verkligen isolera oss från väster, äro vi på nåd och onåd utlämnade åt den stora tvångsstaten i öster, och att leva på rysk nåd blir ej nådigt i längden!

I detta sammanhang vill jag peka på risken av att vi, sedan vi gjort den krampartade ansträngningen att fånga in Norge i en nordisk allians, sjunka tillbaka i den rena isolationismen. Jag anser det vara en oavvislig plikt för vår ledning att hindra vårt land att på det sättet återfalla i det förlegade neutra-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

litetstänkandet. Vi skola inte invagga oss i säkerhet bara därför att man från viss sida gjort en fredsinvit. Även om det finns starka skäl antaga, att Ryssland vill åstadkomma en utjämning, avser man ej en utjämning för all framtid, ty enligt den ryska ideologien, som kan bevisas genom en mångfald uttalanden från ledande kommunister, finns det en oförenlig motsättning mellan öst och väst, som ej kan överbryggas utan måste sluta med att det ena eller andra systemet går under.

Däremot är det sannolikt, att Ryssland för närvarande vill ha en tillfällig utjämning. Främsta skälet därför är kanske det av herr Wedén anmärkta, nämligen att Ryssland fruktar atombomben. Herr Hagberg i Luleå har menat, att vi icke alls behöva antaga, att det bara är Amerika som har atombomben, ty från flera håll har det sagts, att det finns en annan stat som också äger den, och det skulle då vara Ryssland. Det är i alla fall egendomligt, att ehuru Molotov vid flera tillfällen har påpekat, att atombombshemligheten ej bara är amerikanskt monopol, så har det på annat håll aldrig anställts något atombombsprov efter vad man vet. Ryssland skulle nog icke ha försummat att på det sättet injaga skräck i Västerlandet, nota bene om Ryssland verkligen äger atombomben.

Det finns därför för närvarande icke anledning tro annat än vad alla experter anse, nämligen att det dröjer flera år innan Ryssland kan få denna atombomb.

Ja, herr talman, om man nu skulle rikta blicken också något framåt, och det måste vi väl ändå göra, trots att sikten skymmes av nuets svårigheter, synas konturerna av framtiden avteckna sig mot den molniga horisonten. Vi kunna då knappast undgå att se, hur hela Västeuropa befinner sig i smältdegeln. Hålla vi ändå inte på att lära något av gångna tiders missgrepp? Eller ledas vi kanske av en välvillig betrak-

tare på avstånd, som just genom att han ser oss i ett hundramilsperspektiv, lättare än vi själva kan se Europas konstitutiva svaghet? En framstående amerikan yttrade helt nyligen för att ge oss en betecknande jämförelse, att om USA i detta nu bestode av ett dussin suveräna stater, bundna av gamla motsättningar, detta stora land skulle vara fattigt och svagt. Västeuropas enda räddning ligger i att dess olika stater söka göra de amerikanska lärdomarna och även sina egna bittra erfarenheter levande för sig. Då komma dessa länder snart, mycket snart, att finna att splittning i denna den vansklige av alla tider, som västerlandet upplevat, allt sedan Attilas horder översvämmade Europa, betyder undergång och död, och att den enda räddningen ligger i en fastare sammanslutning av Västeuropas stater. Från öster söker man inbilla oss, att de enskilda staternas suveränitet är vår dyrbaraste arvedel. Men det är just den oinskränkta suveräniteten, som vållar vår livsfarliga splittring. Västeuropas folk måste, om de vilja leva och föra den högsta av alla kulturer vidare genom seklen, avstå från en del av denna redan föräldrade suveränitet för att vinna det vida värdefullare: trygghet i samverkan.

Det är, herr talman, strävandena i denna riktning, som kunna betecknas såsom det stora som sker i vad som synes ske. Också vårt land ehuru beläget i de två världarnas — österns och västerns — brottyta, måste, det är min fasta tro, inom relativt kort tid definitivt sluta sig till det stora fredsblock, som håller på att bildas på grundvalen av Västunionen, Marshallhjälpen, Europarådet och Atlantpakten. Tiden anses i dag nog ej mogen härför, men i längden kunna vi inte undandraga oss att intaga vår plats bland de solidariskt samverkande och fredsälskande västerländska staterna.

Beträffande dagens situation vill jag endast anmärka, att vi, såsom herr von

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

Friesen redan har framhållit, ännu inte kunna exakt avgöra vad Atlantpakten kommer att innehålla. Vi veta inte heller, det vill jag särskilt framhålla, huruvida Amerika är berett att taga någon hänsyn till den särställning, som de nordiska staterna kunna anses intaga. Herr Lange har redan betonat för Amerika, att Norge dock har gemensam gräns med Ryssland. Sverige har, kan man säga, en vida längre gemensam gräns med Ryssland, enär Finland militärt sett redan är ockuperat av Ryssland. Om vi få klarhet i dessa avseenden, bör väl tiden vara inne för den omprövning av vår ställning, varom så mycket har ordats. Jag beklagar att vi inte långt tidigare, åtminstone redan i höstas, ha försökt penetrera den amerikanska ståndpunkten, ty då kanske vi redan i dag hade haft en sådan klarhet och man kanske rent av hade kommit fram till ett hållbart resultat. Emellertid få vi väl trots allt hoppas, att möjligheterna till en lycklig lösning fortfarande äro för handen. Mätte vi under väntetiden inte behöva höra något tal från ledande håll om vår fortsatta neutralitet; det skulle vara oförenligt med Sveriges dominerande livsintressen.

Herr EDBERG: Herr talman! Det finns kanske inte så stor anledning för mig att nu uppehålla mig vid dem, som känna sig som företrädare för intressen, som inte sammanfalla med de svenska och skandinaviska. Jag skall därför bara ägna ett par ord åt herr Senanders historieskrivning.

Alla märkte hur skev och falsk den var, ja, låt mig rent ut säga kominformerad. Kanske illustrerades detta allra starkast, när herr Senander, för att teckna bakgrunden till Sovjetunionens fredskärlek, med stor emfas nämnde 1940 som Sovjetunionens sista fredsår. Herr Senanders intellektuella offervilja tycks vara utan gräns. Han kan ju ändå

inte på allvar förutsätta, att det finns någon i denna kammare, som har glömt den 30 november 1939.

Man kan för övrigt inte underlåta att något reflektera över frågan, hur det skulle ha sett ut för Nordens del, om de nordiska länderna före det andra världskriget hade stått samlade i ett försvarsförbund. Nog finns det mycket som talar för att i så fall Finland skulle ha undgått sitt 30:e november och Norge och Danmark sitt 9:e april. Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att erinra om vad en talare i denna kammare yttrade i remissdebatten 1939. Han sade: »Sverige kan försvara sig, men icke ensamt. I ett nordiskt försvarsförbund kan Sverige och de övriga nordiska staterna bli en respektabel makt.» Det var utan tvivel en riktig synpunkt, och synpunkten blir inte mindre riktig därför att den som fällde dessa ord var herr Hagberg i Luleå. Herr Hagberg i Luleå utvecklade för övrigt samma tankegång några dagar senare i Norrskensflamman, där han skrev: »Nu bör en regering, även med risken att möta ett visst motstånd genom efterblivenhet och illusioner, ha det politiska modet att deklarerat: vår mening är, att ett nordiskt försvarsförbund är ett väsentligt led i strävandena att trygga Norden.»

Mycket litet har förändrats sedan 1939. Samma skäl, som den gången talade för ett nordiskt försvarsförbund, anmäla sig i dag med exakt samma styrka. Det enda, som sedan den tiden har inträffat, är att herr Hagberg i Luleå uppenbarligen fått ändrade instruktioner. Det ligger ingenting överraskande i att kommunisterna i dag representera det motstånd, som enligt herr Hagberg i Luleå av årgång 1939 bottnar i efterblivenhet och illusioner. Samspelet mellan de svenska kommunisterna och propagandacentralen i Moskva har i detta fall varit perfekt. Vem som sedan inspirerat den ene den andre tillkommer inte mig att bedöma. I den

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

man de svenska kommunisterna stå som inspiratörer österut skulle de onekligen ha gagnat sitt land bättre, om de inte mot bättre vetande framställde ett skandinaviskt försvarsförbund som något med aggressivt syfte. Men omvänt kanske man också har rätt att säga, att om någon stormakt visar sig starkt intresserad av en bestående splittring av Norden, måste detta för de skandinaviska länderna utgöra ett ytterligare argument för samling.

I övrigt måste jag, herr talman, bekänna, att jag, när jag har suttit och lyssnat på vad utrikesministern rapporterat och vad partiledarna deklarerat, fått en känsla av att jag lyssnat på gravtal. Allt har ju också fått, som man på sista tiden väntat, en rakt motsatt riktning till vad man hade hoppats på. Karlstad hade väckt förväntningar, redan Köpenhamn skingrade dem, och för Oslo fanns bara misströstan kvar. För den, som i idén om Nordens enande sett en kungslinje för de nordiska folkens historia och betraktat denna idéns förverkligande som den kanske allra största uppgiften för vår generation, känns det oändligt vemodigt att se hur denna stora och inspirerade tanke har skrinlagts. Den går nu till historiens galleri av outnyttjade möjligheter, där det finns så många upplagor förut. Men aldrig har väl tanken under de senaste 600 åren stått så nära sitt förverkligande som under den månad vi lämnat bakom oss. Man hade trott att Nordens gradvisa sönderfall i sina genuina beståndsdelar, genom Norges självständighetsgörande 1905, Finlands 1917 och Islands först i våra dagar, skulle ha skapat en ny och starkare grund för ett samgående. Det har inte varit fråga om den enes hegemoni över den andre. Man har för första gången kunnat mötas som jämställda parter. Så mycket hittrare känns det, då det misslyckats.

Och även om detta är en sak över alla partigränser, må det kanske för eu

socialdemokrat vara tillåtet tillägga, att saken inte blir mindre bitter, därför att det är tre socialdemokratiska nordiska arbetarregeringar, som ha tvingats kapitulera inför uppgiften att här finna en samlande linje. Kanske är det så att man har varit ute en mansålder för tidigt, innan tanken hunnit slå rot riktigt. Men man kan inte heller frigöra sig från den känslan, att man kanske har varit ute sex månader för sent. Under den tid, som åtgick för preliminärerna, hade en betydande del av grannlandsopinionen hunnit så många dagsresor västerut, att, när hela frågan sedan tvingades in i en olycklig forceering, tiden inte räckte till för en återresa. Det skred, som har inträffat inom vissa delar i vart fall inom den norska opinionen, sedan den svenska ståndpunkten uppenbarligen först i och med Karlstad blev klart och otvetydigt fastslagen, tyder på att saken kanske hade fått en annan och lyckosammare utgång, om man hade kunnat handla under mindre tidsnöd.

Men man kan också vända på resonemanget, och då möter en fråga, som inte har tillfredsställande besvarats och som kanske inte heller i dag kan tillfredsställande besvaras: Vad har varit den innersta grunden till denna olyckliga forceering? Varför måste den 1 februari bli det datum, där spärrbommen skulle fällas? Såvitt man kan döma har det inte funnits några klara och objektiva skäl för denna forceering. Hänsynen till Atlantpakten kan väl knappast ha nödvändiggjort eu sådan brådska, eftersom ju Atlantpakten allttjämt knappast har hunnit över nebulosastadiet. Frågan står kvar. Ingenting skulle säkerligen vara olyckligare än om man nu försökte arrangera en process kring misslyckandet; den skulle endast kunna täppa till de eventuella, högst eventuella möjligheter, som allttjämt stå öppna.

Men det kanske kan vara tillåtet att erinra om att våra demokratier dock

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

inte äro mera öppna och fullkomliga än att vi i sådana folkens livsfrågor som denna i rätt hög grad bli beroende av värderingar från enskilda diplomater, värderingar, som kanske grundas på deras egen intresseriktning och värdering, vilken uppenbarligen kan verka dubbelsidig. Jag kan inte frigöra mig från det intrycket, att diplomatiska värderingar från håll, där man redan förut har stått kyligt inställd till det skandinaviska samarbetet, har bidragit till att påverka och påskynda utformningen av den linje, som väl främst får sägas ha lett fram till brytningen. Om den tolkningen är riktig, förstår man kanske också bättre varför vi inte under dessa senvinterdagar ha fått se någon »morgonstjärna» gå upp över ett samlat Norden.

Nu står man uppenbarligen inför ett fullbordat faktum. Men det kan inte hjälpas att man åter och åter kommer tillbaka till frågan, om det inte gives någon återvändo. Jag vill säga, att jag personligen inte är lika optimistisk som herr von Friesen på den punkten. Jag måste medge, att jag som lekman har mycket svårt att inse, hur ens de psykologiska förutsättningarna skola kunna skapas för en ny omgång. Ett misslyckande kan man ta, men två har man knappast råd att riskera. Förhandlingarna kunna väl knappast återupptagas utan att man från början har ganska säkra garantier för en positiv utgång. Den enda chansen skulle väl då vara att Washington kunde förmås inse, att ett fristående och samlat Norden skulle vara en bättre vaktman för den västerländska kulturen än ett splitttrat Norden. Men även om så skulle ske, blir väl utgångsläget delvis ett annat, sedan förhandlingarna en gång ha brutits och ett av länderna har hunnit med en utflykt över Atlanten.

När jag ändå har tagit upp frågan, har det skett därför att det på danskt regeringshåll under de senaste dagarna offentligan har gjorts gällande, att

något definitivt avgörande ännu inte har träffats, utan att nya förhandlingar skola upptagas, så snart större klarhet om utlandets ställning föreligger. Medan det från den norska regeringen närstående håll mera försiktigt har antytts, att den dagen knappast är långt borta, då frågan om en skandinavisk försvarspakt åter får aktuellt intresse. Är detta bara önskedrömmar, grundade på att man tror vad man vill tro? Jag skulle vara glad, om utrikesministern eventuellt kunde ge den allra minsta lilla antydning om huruvida det finns någon grund för dylika förhoppningar. Skulle, tvärt emot alla tecken, nya möjligheter öppnas, är jag förvissad om att den svenska regeringen inte skall töva att tillvarata dem.

En sak, synes det, borde kunna bärigas från skeppsbrottet i Oslo: idén med vad man har kallat den lilla nordiska riksdagen, av en engelsk tidning betecknad som »det hittills längst gående försöket att förverkliga ett europeiskt, över nationerna stående parlament». Denna form för parlamentarisk medverkan har, såvitt en utomstående kunnat bedöma, visat sig ytterst värdefull under de nu slutförda förhandlingarna. Den borde kunna fullföljas i andra sammanhang, inte minst om och när frågan om ett intimare ekonomiskt samgående — bland annat med en tullunion i blickfältet — inom kort kommer upp på dagordningen, sedan de nu pågående undersökningarna ha helt slutförts. Kan den lilla nordiska riksdagen i en eller annan form bevaras och förankras, kanske ändå något av bestående värde har kommit fram ur januariöverläggningarna, även om vi bittert måste säga, att vi ha misslyckats med den stora uppgift, som erbjöds vår generation, och vi kanhända måste låta det budet gå vidare till nästa.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Ifall det endast gällde att ansluta sig till en ståndpunkt eller anmäla

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

en avvikande mening, kunde denna debatt kanske vara slut. Men det är förklarligt, om det på olika håll finns ett visst intresse av att få säga något mera än att bara deklarerat den ståndpunkt man för tillfället kan ansluta sig till.

Om man ser en liten smula över den allmänna utvecklingen och ser tillbaka litet grand på vad som har hänt och eventuellt också försöker tänka litet framåt på vad som kan hända — vilket senare givetvis är litet värre än det förra — så finner man, att vi befinnas oss i en världsomspännande omvandlingsprocess av mycket djupgående art. På både det moraliska, det ideella, det ekonomiska och det tekniska området har en förvandling pågått i världen under de senare årtiondena. Man har kanske ibland en smula svårt att sätta in dagens händelser i de större sammanhangen.

När det gäller den ideella utvecklingen så vill jag här säga vad jag har sagt någon gång tidigare, att jag kan icke finna, att det egentligen är någon skillnad på den för tillfället nedslagna nazismen och kommunismen: det är samma andas barn i bägge fallen, det är samma våldsmentalitet, samma förljugenhet, samma förakt för enskilda människors liv och rättigheter på bägge hållen.

Även om man ibland kan känna en viss frestelse att taga upp en polemik mot kommunisterna här i kammaren, så bjuder det å andra sidan emot, därför att man knappast talar samma språk. Det som kommunisterna kalla folkdemokrati skulle jag närmast vilja kalla folkförräderi. När man har så olika uppfattning om ordens innebörd, är det icke så lätt att diskutera saker och ting med varandra.

I alla händelser ha vi en idékris, som spränger igenom den nuvarande situationen, där den på kristna grundvärden uppvuxna västerländska demokratin står på ena sidan och en av våldsmentalitet präglad diktaturlinje står på den

andra sidan. I detta fall är den svenska folkmajoritetens ställning klar. Vi ha vår förankring, vår samhörighet med den demokratiska västerländska kulturlinjen.

På de ekonomiska och tekniska områdena kännetecknas utvecklingen av att både motsättningar och samförståndslinjer ha blivit alltmera världsomspännande. Nog förefaller det, ifall man ser det hela i litet perspektiv, som om de gamla nationalstaternas tid hölle på att ebba ut. Gång efter annan, på det ena området efter det andra, inkräktas de gamla suveräna nationalstaterna av tvång till samarbete eller tvång till hänsyn som efter gammal mening knappast hörde samman med en fri stat.

Inom det västerländska området har det engelska samväldet vuxit fram och alltmera antagit sin fria form under de sista decennierna. Och under det sista årtiondet — eller man kan kanske säga de sista årtiondena — har samarbetet mellan de två anglosaxiska världsmakterna blivit alltmera utvecklat. Hela utvecklingen tycks tendera åt stora diktaturblock å ena sidan och fria samvälden av stor omfattning å andra sidan.

Den allmänna utvecklingen i världen kommer, skulle jag tro, att påverka de enskilda ländernas politik och hållning mycket starkt. Ifall jag bortser från den av dagshändelserna präglade situationen och försöker se det hela på litet längre sikt, så tror jag för min del, att händelsernas inre logik kommer att driva oss till ett allt längre gående samarbete på både det ekonomiska, det handelspolitiska och så småningom också det militära området med de fria folken i världen. Det är inte möjligt annat än att vår samhörighet med den västerländska kulturen småningom kommer att allt starkare slå igenom även i den svenska utrikespolitiken. Med denna uppfattning om de drivande krafterna i händelseutvecklingen får jag säga, att jag ej har samma nervösa otålighet som en del andra inför det faktum att fram-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

åtgripande grepp från statsledningens sida i vissa sammanhang icke ha tagits.

Det är klart, att man kan försitta tillfällin; det kan vara ödesdigert. Man kan också gå händelserna i förväg; där kan man också taga miste.

Jag tror emellertid, att denna inre logik, som driver fram utvecklingen, oberoende av hur vi formulera den ståndpunkt, som vi i dag vilja taga och som i den dynamiska värld vi leva i med säkerhet måste bli tidsbegränsad, tar sig ett av de allra starkaste uttrycken på det vapentekniska området. Det förefaller ibland, som om det i den svenska debatten, när det gäller militära ting, vore så att man ryggade tillbaka för att tala om teknikens senaste framsteg. Det förefaller ibland, som om man klängde sig fast vid det gamla man har utan att våga se framåt och draga konsekvenserna ur teknikens utveckling.

Jag tycker nog att det vore skäl i att erinra sig, att statsledningar och militärledningar många gånger ha kapitalt misslyckats, därför att man har handlat efter det sista krigets lärdomar i stället för med tanke på nästa krigs möjligheter. Jag tror därför, att om det är något som är angeläget, alldeles oberoende av skiftningarna i dagens ståndpunkter i övrigt, så är det att få största möjliga klarhet över vårt lands läge med hänsyn till den militärtekniska utvecklingen.

Om man ställer frågan framåt så måste man väl ändå fråga sig: Finns det över huvud taget någon möjlighet för ett litet land att med egen forskning, egen ekonomisk bärkraft och egen industriell utrustning klara sitt försvar? Om det ej är möjligt, när man ser saken på litet längre sikt, så driver ju logiken till allt längre gående samarbete.

Jag skulle därför alldeles särskilt vilja understryka önskvärheten av att man på detta område skapar största möjliga klarhet, oavsett vilka slutsatser den ene eller den andre vill draga på grundval av denna klarhet.

Jag skulle vidare vilja säga ett ord om den s. k. neutraliteten, icke så mycket om själva saken som fastmera om ordet. Det är tydligt, att själva ordet »neutralitet» genom händelsernas utveckling har fått en känslobetoning, som gör att det på en del håll uppväcker häftig motreaktion och att det på andra håll väcker lika häftig sympati. Men bakom denna känslomässiga belastning rymmer ju ordet icke längre någonting entydigt. Jag tvivlar icke på att en utrikesminister, svensk eller annan, har ganska klart för sig vad neutraliteten kan inrymma. Men i det allmänna språkbruket har ordet på något sätt kommit i misskredit å ena sidan och blivit utsatt för övervärdering å andra sidan, vilket gör att det i bägge fallen kan vara problematiskt.

Det förefaller som om vi skulle ha behov av ett annat uttryckssätt för vad vi vilja vara och vad vi vilja åstadkomma. Därför tror jag att det vore en fördel, ifall man kunde finna andra formuleringar för den svenska ståndpunkten, där man icke så mycket behövde belasta uttalandena med en terminologi, som knappast längre svarar mot verkligheten. Om man för övrigt skulle vilja analysera, vad vår svenska neutralitetspolitik har varit under de sista tio åren, så skulle man få ett ganska skiftande demonstrationsmaterial.

Trots dessa tämligen förutsättningslösa reflexioner, herr talman, måste jag nog säga, att jag ej kan se någon möjlighet att för dagen gå längre än vad de svenska statsmakterna ha gjort under senare tid. Jag kan i likhet med andra beklaga, att det nordiska försvarsförbundet icke blev verklighet. Även om det hade blivit ett skröpligt förbund i början, så kunde det möjligen ha legat framtid däri. Men man bör kanske å andra sidan icke överdimensionera detta misslyckande. Vi äro här i Sverige så vana vid en statisk utrikespolitik, att vi kanske ha lätt för att övervärdera de rörelser, som förekomma och

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

som ju äro ganska små, ifall vi mäta dem efter vad andra folk varit med om.

När det gäller västpakten stå vi inför detta, att vi för dagen ej veta vad den innebär. Det är många parter som skola vara med i det sammanhanget. Det finns knappast någon möjlighet att taga ståndpunkt till ett alternativ, som man ej närmare känner.

Jag tror därför, herr talman, att man får nöja sig med den för dagen intagna ståndpunkten, men att man å andra sidan har anledning att med öppna ögon se på vad som rör sig omkring oss och förbehålla sig fritt val med hänsyn till vad som inträffar under tiden.

Herr TALMANNEN: Jag har fem talare antecknade, nämligen herrar Ståhl, Rubbestad, Thapper, Olsson i Mellerud och Johansson i Stockholm. De säga, att de skola yttra sig ganska kort. Ärendena på föredragningslistan se ut att gå mycket fort; det är endast jordbruksärendet som tar litet tid, men statsrådet säger, att han tror att det skall gå på några minuter.

Därför vill jag fråga kammaren, om vi skola fortsätta, tills denna debatt är slut och vi behandlat de återstående ärendena?

Sedan kammaren enhälligt besvarat herr talmannens fråga med ja, lämnade herr talmannen ordet till

Herr STÅHL, som anförde: Herr talman! Beträffande de allmänna riktlinjerna kan jag helt och hållet, ja oreserverat dela de känslor av allvarlig besvikelse, som nyss så utmärkt tolkades av herr Edberg på göteborgsbänken. Även för mig innebär den sista månadens händelser, att den månghundraåriga drömmen om att Norden skulle övergå från att vara en vältalighetens samhörighet till en verklighetens samhörighet har slagits i spillror. Det måste ju fylla varje Nordens upprik-

tige vän med den djupaste besvikelse.

Herr talman! Jag skulle icke ha gott samvete efter denna debatt, om jag icke också finge beklaga, att de kommunistiska ledamöterna i denna kammare icke finna det ovärdigt att använda en så allvarlig dag som denna till att här i kammaren driva sitt gäckspel med ord och agitera för ett land, vars politiska system och människouppfattning äro skilda ifrån Nordens genom en avgrund. Jag skall icke använda andra ord, herr talman! Jag vill verkligen beklaga, att vi ha ledamöter av kammaren, som begagna ett tillfälle som detta till en sådan agitation.

Liksom alla som tänka såsom jag i denna fråga, kan jag icke annat än känna oro för att icke från svensk sida har gjorts allt, som varit möjligt att göra för att åstadkomma den nordiska samling, som man här eftersträvar. Denna oro är icke helt stillad. Men jag vill också samtidigt tillägga, att de försäkringar, som vi ha fått av regeringen här i dag och tidigare under hand, synas vara en garanti för att man i varje fall i handling sträckt sig så långt som varit möjligt utan att komma ifrån den linje, som det stora flertalet av oss ansluter sig till.

Jag har emellertid -- och jag vill också uppriktigt deklarerat det -- länge haft en känsla, som även ett par tidigare talare givit uttryck åt, att det icke kan ha medfört någon förbättring av den atmosfär, i vilken dessa förhandlingar skulle föras, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet med sitt förflutna varit en av de delegater, som har företrätt svenska regeringen. Jag tror att det finns en mycket vidsträckt folkmening, som har samma uppfattning och som beklagar, att ej denna personfråga ordnats på annat sätt.

Icke minst på grund av de telegram, som kommit från Amerika de senaste dagarna, hade man hoppats att det

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

skulle bli möjligt att på något sätt återupptaga dessa förhandlingar. Men sedan man hört hans excellens herr statsministern i första kammaren i dag är det tyvärr plats kvar endast för mycket, mycket svaga förhoppningar i den riktningen. Han varnade ju bestämt för att hänge sig åt illusioner, åt, som han uttryckte det, dagdrömmier. Men samtidigt vill jag uttala min stora tillfredsställelse över hans mycket energiska deklaration, att det svenska anbudet står fast, om det skulle yppa sig möjligheter att återupptaga förhandlingarna. Jag vill inregistrera det som en av de mest värdefulla försäkringar och garantier som givits under denna debatt i dag.

Jag vill också, eftersom jag nu talar om regeringens tillgångssida, registrera det uttalande, som gjorts i regeringsförklaringen om den bestämda skillnaden mellan å ena sidan politisk neutralitet och å andra sidan andlig neutralitet. Det gläder mig ofantligt att hans excellens utrikesministern läste upp detta uttalande här i kammaren utan att darra på rösten. Det är ju lätt att säga detta i fredliga tider. Det är som vi alla minnas svårare att förverkliga det, när det börjar storma omkring oss, och vi ha alla minne av att man under kriget gjorde energiska ansträngningar för att lägga folkets andliga livsytringar under statsmakternas lydno. Jag tolkar uttalandet i dag som en verklig utfästelse, om vi ännu en gång skulle komma in i orostider, att vad som här är sagt står fast, nämligen den av statsmakterna och regeringen åt alla håll klart hävdade skillnaden mellan den politiska neutraliteten och den andliga neutraliteten. Redan därmed ha vi kommit, herr talman, ett gott stycke på väg.

Den oro, som fyller oss i dag, har framför allt sin grund däri, att vi frukta att komma in i en period av isolering, när vi här uppe bli lämnade ensamma, medan stater utanför oss sluta sig till-

sammans i regionala enheter under FN. Jag ville därför — och det var egentligen anledningen till att jag vågade begära ordet — begagna detta tillfälle att säga, att när vi nu ha glidit in i det läge, där isolering hotar, har det samtidigt öppnat sig en möjlighet även för oss att få kontakt och samarbete med Europas övriga demokratier genom den organisation, som nu är på väg att växa fram, nämligen europarörelsen. Jag vill gärna i denna utrikesdebatt fästa kammarens uppmärksamhet på att under den sista veckan en uppgörelse träffats efter långa och ingående förhandlingar mellan den engelske utrikesministern Bevin och utrikesministrarna i Belgien, Holland och Frankrike om formerna för ett sådant västeuropeiskt samarbete, icke i militär anda utan på kulturell, ekonomisk och i viss mån också politisk grund. Denna europarörelse, som jag hade tillfälle att i någon mån beröra i remissdebatten, inkräktar ingalunda på andra former för mellanfolkligt samarbete. Den tangerar på intet sätt Interparlamentariska Unionen, den står helt i samförstånd med FN-stadgan och den har självfallet inte det minsta att göra med suspekta smårörelser som försöka att utnyttja europarörelsens namn och om vilka kammarens ledamöter senast i dag ha fått en mycket pinsam påminnelse i form av en liten tidning, som distribuerats till oss under namnet Europa. Europarörelsen är heller inte avsedd att bli en folkrörelse, utan det är meningen — och det har redan tagits ett steg till förverkligande av den avsikten genom den överenskommelse mellan utrikesministrarna, som jag nyss talade om — att skapa ett rådgivande parlament mellan Europas demokratier, som skall bli organ för det samarbete, som man så livligt hoppas på.

Jag vill också som ytterligare ett bevis för att man här inte rör sig med blå drömmar utan med verklighet påminna om att i ledningen för denna rö-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

relse stå statsmän sådana som Winston Churchill, Paul Henri Spaak, Léon Blum i Frankrike och de Gasperi i Italien. Samtliga äro män av resning från olika partier, och de manifesterar, att man här har att göra med en europeisk rörelse över partipolitiska skilligheter och andra grupperingar.

Här i landet har för övrigt ganska nyligen konstituerats ett europaråd, som skall ha till syfte att föra detta verk vidare till dess att formerna så ha klarat, att regeringen kan intressera sig mera aktivt för det.

Det har invänts i den offentliga debatten, att denna rörelse inte ännu har nått fram till den klarhet, som behövs, och jag är den förste att säga att det är riktigt. Den klarheten är ännu inte skapad. Men jag tror, herr talman, att om man bland annat vid den konferens, som de närmaste dagarna skall hållas i Bryssel, kan arbeta vidare på denna tanke, skall här skapas en betydelsefull möjlighet till samarbete.

Jag ber också att med stor tillfredsställelse få ta fasta på de ord, som yttrades i den här angelägenheten i de nordiska utrikesministrarnas Oslokommuniké dagen innan förhandlingarna började om det nordiska försvarsförbundet, en kommuniké som väl antagligen förbigått de flesta på grund av att den undanskymdes av den stora frågan om Norden. Där yttrade Nordens utrikesministrar i denna fråga följande: »Utrikesministrarna hade ett preliminärt meningsutbyte om frågan rörande upprättande av ett europeiskt konsultativt råd och församling, sådan frågan för närvarande diskuteras mellan en grupp andra europeiska stater. Man var enig om att i princip intaga en positiv hållning till tanken, men att i övrigt invänta förslag från de stater, som tagit initiativet, innan man närmare definierar sin ståndpunkt.»

Jag ber att få uttala som jag tror många svenska medborgares livliga erkänsla för den positiva inställning, som

här kommit till uttryck gent emot europarörelsen.

Bara ytterligare ett par ord, herr talman! Själva känslolinställningen bakom europatanken är ju det enkla faktum, att Europas gamla auktoritativa ställning i världen är mänskligt att döma för all framtid förbi. Kommunismen är på väg att hastigt tränga fram i Asien och ta denna väldiga kontinent i besittning. Även Afrika ligger i stöpsleven. Men vi tro att det gamla söndrade Europa ändå har stora resurser, som äro värda att tillvaratagas, även om de i första hand inte äro att söka på det materiella området. Vi tro att den form av kultur och politisk tradition, som finns i detta Europa, är värd att föra vidare, och det är för den skull som vi aktivt ha anslutit oss till denna rörelse.

Jag vill, herr talman, till sist upprepa, att europatanken ingalunda är verklighetsfrämmande. Den bygger på säker grund och den öppnar en väg ur det nuvarande trångmål, som vi befinna oss i, sedan den nordiska planen spolierats. Den öppnar en väg för Sverige ut ur en hotande isolering. Det bör vara ett intresse för oss alla att beträda denna väg. Samarbete mellan Europas demokratier är även för oss vägen mot framtiden.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Härefter yttrade:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag skall inte så värst länge förlänga debatten, men då detta är det enda tillfälle, som vi enskilda här i riksdagen ha att säga vår mening om detta försvarsförbundet, så kan jag inte underlåta att säga ett par ord.

Ute i bygderna har det litet varstans under dessa förhandlingar rått en viss ängslan, hur de skulle utfalla, en ängslan som har bottnat i att detta förbund,

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

som många här ha uttalat sig för, skulle komma till stånd. Den nordiska tanke, som här så ivrigt från flera håll har deklarerats, tror jag är dagdrömeri. Det är i varje fall inte nu en lämplig tid att försöka realisera en dylik. Jag tror att vi alla kunna vara eniga om, att om Norden kunde förernas både politiskt och ekonomiskt, skulle det vara önskvärt, förutsatt naturligtvis att man har samma syfte både på det ena och det andra området. Men de förhandlingar, som nu förts, visa att ännu är det oerhört stora motsättningar mellan två av dessa länder. Detta bör inte vara någon nyhet, ty man har under en lång följd av år kunnat konstatera att dessa förutsättningar icke ha funnits.

Jag blev litet överraskad, när jag av utrikesministern hörde, att då anbudet skedde i Karlstad stodo samtliga borgerliga partier och även regeringspartiet eniga om att detta försvarsförbund skulle komma till stånd. Jag vill säga att i så fall har utrikesministern inte fått de upplysningar han borde fått, åtminstone från det parti som jag representerar, ty där hade vi, när Karlstadsmötet hölls, icke det ringaste diskuterat denna fråga. Det gjorde vi först inför det sammanträde, som skulle hållas i Köpenhamn, då man var orienterad om hur det egentligen låg till. Därför väckte det min överraskning, då jag i tidningarna och i radio på trettondagen erfor, att man i Karlstad haft dessa överläggningar, och jag är säkerligen inte ensam om den saken. I vår grupp finns det många, som på samma sätt som jag ställa sig mycket tveksamma till detta försvarsförbund. En liten blick på kartan ger strax tillkänna, att ett kommande krig mellan väst och öst med stor sannolikhet icke kommer att lämna våra grannländer i oberördhet, varken Danmark eller Norge, och ha vi ett försvarsförbund som förpliktar oss att redan från krigets början komma till deras undsättning,

äro vi med redan från början. Om vi icke äro med i detta förbund, kunna vi kanske liksom under förra kriget få visst anstånd, även om vi i det långa loppet inte kunna hålla oss utanför. Det är möjligt att det är en *liten chans*, om vi stå utanför, men det är dock en chans att möjligtvis liksom förut vårt land skall kunna lämnas i fred under ett kommande krig.

För oss är det därför viktigt enligt min mening att deklarerat, att vi alljämt stå på den grund, som höll oss utanför de två världskrigen: den deklarerade neutraliteten. Det finns de som mena, att neutraliteten inte längre skulle få existera. Ja, vi få se, mina herrar, vem som i det långa loppet får rätt. Jag tror i alla fall att vi, som stå på den historiska grunden, som kunna påvisa att det är denna neutralitet som hittills hållit oss utanför två världskrig, stå säkrare än de som förorda, att man bör lämna neutraliteten åsido.

Jag skall inte hålla på längre, men jag vill med anledning av de önskemål, som framkastats här ifrån åtskilliga talare om att man med det snaraste skall upptaga förhandlingar på nytt om detta försvarsförbund, vädja till regeringen att icke vidare upptaga dylika förhandlingar. Jag tror inte att tidsläget är lämpligt för det ändamålet och jag kände en viss tillfredsställelse när jag hörde herr Ståhl nämna om statsministerns uttalande i första kammaren, däri han uttalade att förutsättningar knappast föreläge för dylika förhandlingar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av en uppgift av herr Rubbestad, som tydligen berodde på en ren missuppfattning. Han hade fått det intrycket av mitt anförande, att regeringsrepresentanterna vid Karlstadsmötet skulle ha

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

sagt sig företräda en enhällig riksdag eller de olika riksdagspartierna. Så var inte fallet. Vad jag sade i mitt anförande var, att regeringsrepresentanterna ansågo sig kunna ställa i utsikt att alla partier skulle vara med om ett sådant förslag, men vi uttalade mycket tydligt, att vi ännu inte hade några som helst mandat från de olika riksdagspartierna i denna fråga.

Då jag ändå begärt ordet kanske jag får säga några ord i anledning av några andra inlägg i den här debatten. Vi ha fått lyssna till ett par inlägg från ledamöter av folkpartiet, som ha framträtt här såsom jungfrutalare. Kammarren har säkerligen med mycket intresse och stor sympati lyssnat till dessa debutanföreläsa. Det har inträffat, att de bägge två händelsevis ha befunnit sig i opposition mot sin egen partiledning. Deras roll har kanske inte varit så lätt även ur den synpunkten, att de fått mottaga många bejarop, om jag får uttrycka mig så värdslost, under de senaste dagarna, att den ståndpunkt de företräda skulle komma till ett ordentligt uttryck i denna debatt. Vi äro alla nöjda och tillfredsställda med att ha fått uttryck även för oppositionella ståndpunkter från andra håll än kommunisterna.

Herr Wedén fäste rätt stor vikt vid den moraliska sidan av neutralitetspolitiken och försökte för egen del att formulera ett moralbud, som skulle vara sådant att neutralitet i vissa lägen var ursäktlig eller försvarlig ur moralisk synpunkt, vid andra tillfällen icke, och han satte det i förhållande till det läge, vari respektive land befann sig. Jag undrar om herr Wedéns händelsevis har läst en artikel i Tidens första häfte för i år, som innehåller ett återgivande av den franska senatens diskussion om bland annat Sveriges och Norges omoral under 1940, när dessa bägge räddhågade länder vägrade att störta sig in i kriget till Finlands hjälp. Det föll många hårda ord

i den franska senaten den gången. Protokollen ha varit hemliga, de ha först nyligen blivit offentliggjorda, och man kan där läsa, hur den ena talaren efter den andra steg upp och beskärmade sig över att dessa bägge länder förde en så ovärdig politik. Konsejpresidenten Daladier hade samma synpunkt på det hela taget men förklarade också att han var beredd att skicka i väg en expeditionskår från Frankrike och i förening med England. Det stod 50 000 man redo, som skulle skickas tvärs över Norge och Sverige för att ingripa i kriget mot Finland. Jag erinrar om att freden i Finland var den 13 mars. Den 26 februari voro de franska trupperna färdiga i franska hamnar, litet senare i England, och vad som hindrade dem var denna vägran från Norge och Sverige att släppa igenom dessa trupper. Han var av den övertygelsen, att hade dessa 50 000 man fått tillfälle att ingripa, hade de kunnat rädda Finland. Han sade i förbigående, att man kanske inte får vara alltför förvånad över att Sverige hyste vissa farhågor, ty det hade ju Tyskland nära sina hamnar i söder och det var väl tänkbart att om allierade trupper transiterades genom Norrland, skulle tyskarna angripa i Skåne. Det skulle ha tvingat oss att skicka nya tusental trupper dit. Sade han, så han ansåg inte att det var någon orsak för Sverige att vägra transitering.

En annan talare i samma debatt, en socialdemokratisk senator, hade också många klagomål över de räddhågade, omoraliska neutrala länderna Sverige och Norge. Han serverade en liten anekdot, som var i och för sig mycket upplysande. Han erinrade sig ett tillfälle vid NF:s råd i Genève, då en delegat hade gjort en teckning, som föreställde ett lejon — det brittiska lejonet — en varg — det var den elaka tyska vargen — och en liten get — det var Rumänien. Tecknaren hade skrivit under: Att lejonet kommer att uppsluka

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

vargen det är ju klart, men spörsmålet är om det kommer att ske innan vargen uppslukat geten eller efteråt. Då sade Paul Boncour, att detta är just de neutrala ländernas sinnessillstånd, men han drog ingalunda den slutsatsen att getens farhågor voro ganska legitima.

Även den andra debutanten från folkpartiet, herr Häckner, var inne på mera allmänna principiella reflexioner rörande neutralitetspolitiken. Han hade en anmärkning, som jag verkligen finner föga befogad. Han sade, att vårt folk hade inte genom tillräcklig upplysning beretts tillfälle att inse eller överväga, hur föråldrad neutraliteten är i nuvarande tid. Skola vi verkligen anse, att en representant för oppositionen inom folkpartiet kan klaga över att folkpartiets press inte bedrivit upplysning i denna fråga? Vi känna i alla fall till åtskilliga tidningar, som drivit en ganska intensiv upplysningskampanj för att förklara, hur föråldrad neutraliteten är.

Herr Häckner hade också ett par anmärkningar om några yttranden eller någon ståndpunkt av mig, som skulle ligga i vägen för ett gott förhållande till Amerikas förenta stater. Dessa händelser ligga nu ganska långt tillbaka i tiden, och jag skulle inte vilja i den här debatten gent emot en alldeles ny talare i kammaren använda några skarpa repliker, och därför ber jag att få nöja mig med att föreslå herr Häckner att han tar litet bättre reda på fakta och läser de riksdagsprotokoll, vari dessa bägge frågor tidigare ha diskuterats.

Slutligen vill jag bara säga gent emot herr Edberg, när han efterlyste från min sida något uttalande, som kunde ge någon som helst förhoppning om att dessa förhandlingar inte hade definitivt strandat, att när vi skildes åt i Oslo och voro på det klara med att förhandlingarna hade strandat, framkom den tanken, att det är ju teoretiskt möjligt att det kan uppstå en ny situa-

tion, och det är klart — det voro alla överens om — att om något sådant skulle inträffa, skall den situationen prövas på nytt, och man skall inte avböja att taga den i övervägande. Men därmed är inte sagt att man skall sätta tro till alla de tidningsrykten, som nu virvla omkring, om att det nu håller på att förhandlas, vilket skulle innebära ett återupptagande av de nordiska förhandlingarna. Man har anledning att ställa sig mycket skeptisk gent emot ryktesfloran, som just nu blommar omkring våra länder, och man får nog se den sanningen i ögonen, att det är mycket osannolikt att för närvarande förutsättningar skola inträda för ett återupptagande av förhandlingarna.

Herr THAPPER: Herr talman! Då jag lyssnat på debatten här i dag har jag med tillfredsställelse konstaterat, att det även i denna speciella fråga råder stor enighet om den utrikespolitik, som regeringen har företrätt. Jag bortser då avsiktligt från den lilla kommunistiska gruppen här i riksdagen, som inte ser dessa ting från enbart svenska utgångspunkter. När man hör t. ex. herr Senander gnälla över att demokratin satts åt sidan för att de åtta kommunisterna här i kammaren tidigare inte fått tillräckliga informationer, verkar ju detta närmast galghumoristiskt med den inställning som vi veta att även herr Senander har till den s. k. folkdemokratien.

Man kanske också kan bortse ifrån de båda folkpartitalare, som i debatten i dag förordat en närmare anslutning från vårt lands sida till västblocket. Det är ju som utrikesministern redan konstaterat så, att dessa båda folkpartitalare tydligen stå i opposition till sitt eget parti. Man skulle kunna säga, att de äro några få ropandes röster i öknen både i nationen och inom sitt eget parti.

Det var emellertid en sak som jag fäste mig vid och som påstods av herr Häckner närmast i en replik mot herr

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

Hallén, som jag tycker inte skall stå oemotsagd. Han sade att vi icke behövde höja skatterna för vårt försvar, om vi skaffade oss vapen från väster på billiga villkor. Jag undrar om detta är att se realistiskt på saken. Jag tyckte faktiskt jag kände igen resonemanget. Jag har hört det tidigare. Här råder en sådan uppfattning, som att det skulle finnas hart när outtömliga resurser på västkanten. Är det inte i stället så, att man där har stora problem att lösa för att kunna rusta upp nationer av större betydelse än vår och som kanske ligga mera i brännpunkten än vad Skandinavien otvivelaktigt kan sägas göra?

Jag läste i en tidning att den franske politikern Paul Reynaud påstår, att Frankrike på grund av materialbrist för närvarande har en armé som är mindre än Schweiz'. Jag föreställer mig att det blir dylika nationer som komma i första hand, och man bör inte dra allt för stora växlar på möjligheten att få vapen billigt västerifrån. Dessutom tror jag det är ett farligt betraktelsesätt, ty skulle man driva det fullt ut, skulle man resonera på det sättet, att vi icke behöva göra så mycket för vårt försvar, därför att vi kunde få den saken ordnad genom en anslutning västerut.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga några ord om vår neutralitet. Jag skall gärna ge dem rätt som påstå, att man kanske i en så hård värld som den närvarande inte bara skall lita till neutraliteten som ett ord i dess betydelse av good will. Det är väl ändå på det sättet — och därom äro väl de flesta överens — att när vi hålla oss till neutraliteten eller en alliansfri politik, måste vi där bakom ha ett så starkt försvar som möjligt. Det är nog så med herrar diktatorer, att de äro sig jämlika. De respektera inte en neutralitet i och för sig därför att den skulle ha good will, utan det gäller att ha så stora resurser som möjligt att sätta bakom detta begrepp. Först då blir det realistiskt.

Även om jag tillhör dem som gärna sett, att det varit möjligt att vid dessa förhandlingar nå ett positivt resultat, därför att ett enat Norden har större möjligheter att stå utanför en stormaktskonflikt, tror jag inte att vi bara skola se det beklagliga i den situation som uppstått. Jag hade tillfälle att deltaga i den skandinaviska försvarskommitténs arbete, och låt mig försäkra, att även om vi icke kunde bli hundraprocentigt eniga respekterade vi ändå i hög grad varandras synpunkter, och jag tror det är i den andan, som förhandlingarna i fortsättningen ha fortskridit. Jag tycker det är ett mycket gott löfte för framtiden att representanter för olika riksdagspartier i de tre nordiska länderna kunna träffas på detta sätt. Jag betraktar det såsom enastående att vid förhandlingarna i den skandinaviska försvarskommittén representanter från tre olika nationer kunna träffas och resonera på detta sätt i denna goda anda och i detta goda samförstånd, som trots allt varit rådande, och detta till och med utan att det ens behövde anlitas tolk. Detta är för mig en borgen för att förhandlingarnas misslyckande inte behöver betyda att relationerna mellan våra länder skola försämras. Det finns enligt min mening stora förutsättningar att fortsätta det nordiska samarbetet. Skulle det inte bli möjligt, när det gäller försvar mot angrepp, återstå i alla fall många andra viktiga områden att fortsätta detta arbete på.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Det var inte min avsikt att deltaga i denna debatt. Förlängningen får herr andre vice talmannen dela ansvaret för, då han dels berörde min publicistiska verksamhet, dels sökte beröva mig mitt mandat. Genom att yttra mig bidrar jag till att herr Skoglund växer in i sin nya värdighet och lär sig känna

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

igen den kammare, vars förhandlingar han skall leda.

Herr Hagberg i Luleå har redan tagit upp ett av argumenten. Herr Skoglund talade om ärlighet, och till ärlighet brukar höra att man citerar korrekt. Om man citerar ett omdöme, bör man också säga, av vilken anledning detta omdöme blivit fällt. Hr Skoglund låtsade som om jag sagt detta i största allmänhet. Kanske om dem i Sverige, som vilja ha ett nordiskt block? Nej, det var sagt i anledning av en mycket konkret sak, en artikel i den amerikansk-svenska tidskriften *Det Bästa*, där man fullkomligt frossar i tanken på massutrotning och lemlestning av Sovjetunionens befolkning, där man sade, att amerikanska flygare spökflyger varje natt över Europa och Asien. Det kanske kan tyda en del gåtor, som pressen sysslat med ibland. Det var om den artikeln som jag fällde yttrandet, att den vittnar om en sådan sinnets råhet och innebar en så vidrig krigspropaganda, att inte ens Hitler och Goebbels på sin värsta tid kunde ha överträffat den. Jag ber att ytterligare få understryka detta inför denna kammare.

Det andra exemplet är likadant. Ingen har här kunnat utpeka någon fiende, som vi skola bilda block emot. Det skulle vara intressant att höra: Var har ni den fiende, som hotar Sverige? Om ni inte hittar honom i denna debatt, ber jag om svar i nästa. Det var riktat mot att vi låta Amerika skaffa oss en fiende, som vi inte ha, och via norrmännen släppa in honom i Norden. Jag vidhåller, att det är dålig trygghet i hönshuset, om man ger insläpp och inackordering för räven. Vi lärde 1940 och följande år, hur det kändes i Sverige att ha en främmande stormakt bakom kölen, och den norska regeringen tycks vilja försätta oss i den situationen på nytt.

Det tredje exemplet, herr Skoglund, gällde en ledare i *Ny Dag* om pakternas värde. Jag skall bara kort komplettera vad herr Hagberg sade. Han korrigerade

herr Skoglund beträffande själva datum för uppsägningen av den polsk-ryska pakten. Vad herr Skoglund läste upp var en korrekt bild av hur det såg ut i Polen just då. Det bör tilläggas att innan dess hade år 1939 på sommaren just Polen, som då hade en fascistisk regering, varit den främsta vid Englands sida, när det gällde att förhindra att det bildades ett samlat block för att möta ett tyskt angrepp. Polen ville inte ha denna hjälp. Inmarschen i september 1939 skedde i ett område, där vid denna tidpunkt bara två saker kunde hända, nämligen att området i fråga besattes av tyskarna eller av ryssarna. Jag vet inte varför herr Skoglund anser att det varit bättre om det besatts av Hitler. Det var ju ett område, som till och med enligt den engelska högerns dåvarande utrikesminister lord Curzon borde tillhört Sovjetunionen och som genom ett anfallskrig år 1920 berövades Sovjetunionen av Pilsudskis Polen.

Från detta skall jag helt kort övergå till den av hans excellens utrikesministern nämnda aktivistparaden av folkpartistiska jungfrutalare och andra. Vi ha sällan sett jungfrur så angelägna att kasta sig in i farliga äventyr. Herr Wedén från Eskilstuna började sin parlamentariska bana med att ställa verkligheten på huvudet. Herr Wedén sade, att kommunisterna inta samma ställning som nazisterna gentemot tyskarna. Herr Wedén råkar förväxla sin egen falang med vår. Sveriges kommunister förordade en politik i denna fråga, som Sverige har fört i 135 år, att icke ingå i några block. Vilken politik förordar herr Wedén? Den kanske konkretiseras bäst av hans lärofader Tingsten. Dennes huvudtes lyder så här: Sverige får på inga villkor komma i krig på Sovjets sida. Neutralitet betyder att vi försvara oss, om amerikanerna angripa. Detta får icke ske. Alltså, man intar på det hållet precis samma ställning gentemot amerikanerna som Vidkun Quisling intog gentemot tyskarna i Norge! Jag kal-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

lar det klart landsförrådskt, ty det är en hållning som innebär, att man säger åt Amerika: Var så god och stig på, vi stå med korslagda armar. Här kan ni få en krigsskådeplats, och ni kan själv välja tidpunkten.

Herr Wedén talade vidare om Amerikas tillfälliga »övermakt» — han använde visst ett annat ord, men i varje fall gällde det att Amerika hade en tillfällig övermakt, »var temporärt överlägset», sade han. Om ryssarna hade atombomben, skulle de utnyttja sin temporära överlägsenhet, om de vore så starka, som vissa blockfientliga tidningar sagt. Kan inte herr Wedén tänka sig, att ryssarna lät bli att utnyttja den, därför att de helt enkelt vilja ha fred, sedan de haft två världskrig på trettio år? Om amerikanerna temporärt äro så överlägsna, är det en större fara, ty där finnas aggressiva krafter som förorda ett preventivkrig. Men jag frågar herr Wedén: Vore de så överlägsna, är det väl egendomligt att de inte utnyttja sin överlägsenhet i Kina och Grekland, där de föra krig och anse att så mycket står på spel för dem? Den propagandan är släkt med den som Aftonbladet förde den 22 juni 1941, när Aftonbladet förklarade, att nu måste vi skynda oss, så vi inte komma för sent till tåget till kriget på Tysklands sida. Det är samma sak bara med den skillnaden, att herrefolket i drömmen flyttat till Washington.

Mitt löfte till talmannen hindrar mig att ta itu med herr Hallén. Det skulle annars vara intressant att punkt för punkt jämföra vad han sagt när han talat med adress till Sovjet och vad han sagt när han talat med adress till andra stater om vilka som brutit och vilka som hållit mellanfolkliga överenskommelser. Jag kan dock inte låta bli att erinra om hans ord, att man inte skall till socialkonferenser bjuda in huvudjägare ifrån Borneo och Nya Guinea. Herr Hallén måtte inte följa med sin tid. Har han verkligen inte observerat att hans egna partivänner i England, Attlee och Bevin,

kallat in just Borneos huvudjägare som hjälptrupper i kriget mot Malackas frihetsälskande folk? Borneos huvudjägare ha visserligen den ovanan att behänga sig med torkade avhuggna människohuvuden, men denna egenhet borde väl inte ge herr Hallén anledning att underkänna så nyvärvade vänner och bundsförvanter i kampen för den sköna västerländska demokratin.

Jag kan också instämma med herr Edberg, att man inte bör spilla många ord på dem som gå främmande makters ärenden. Jag vill bara vända dem som en bumerang mot honom själv, ty det är, herr Edberg, inte vi som gått med på Marshallplanen. Det är inte vi, som lydigt säga ja, när man utifrån kräver en fundamental förändring i vår politik, och det är inte vi som ha importerat den främmande fogden på Strandvägen 7 B.

Herr Edberg nämnde, att vi i slutet av 1930-talet voro anhängare av ett nordiskt försvarsförbund. Ja, det voro vi i den situationen. Det voro vi därför att vi ansågo det som ett led i en kollektiv säkerhetspolitik, som vid denna tidpunkt skulle kunnat hejda Hitlers anlopp och förhindrat det andra världskriget. Den gången hotades Norden verkligen av en fara, en nazistisk fara, och då voro herr Edbergs partivänner emot ett nordiskt förbund. Vi ha bäge ändrat oss, herr Edberg. Vi ville ha samverkan mot nazismen. Det ville inte ni. Men nu vill dollarkapitalismen ha samverkan mot socialismen, och då äro ni med.

Löftet till talmannen hindrar mig vidare att ta upp hela problemet om Finland. Bara två repliker. Finland var ett mycket gott exempel på hur farligt det är för en liten makt att gå in i stämplingar med en aggressiv stormakt mot en granne, som bara vill ha fred. Det ger mig också anledning att erinra om att Sovjet aldrig har hotat Sverige, men Sverige har en gång hotat Sovjetunionen. I det kriget skic-

Meddelande av ministern för utrikes ärendena.

kade vi inte bara 9 000 frivilliga och en del av våra främsta officerare till Finland. Vi tömde också, enligt Ny Militär Tidskrift, Sveriges mobiliseringsförråd till förmån för Finlands krig så grundligt, att vi stodo tomhända, när tyskarna angrepo Norden. Då var Sovjetunionen högsint nog att rädda oss, som herr Undén en gång erkänt, trots att vi varit så angelägna att bekriga detta land.

En av herr Undéns företrädare, dåvarande excellensen Sandler, var — vilket jag hörde för en vecka sedan — vid ett fredsmöte i Kalix, till den grad krigisk, att han vid ett möte i Kalix kyrka förutsatte, att två svenska divisioner tillsammans med finska armén skulle vara nog för att krossa Sovjetunionens hela krigsmakt. Den man, som visat denna monumental omdömeslöshet, leder trots detta Sveriges delegation i FN och är ordförande i det svenska utrikesutskottet. Det är alltså inte att undra på att Sverige givit sig in på dessa farliga vägar. Men vi känna, att även om vi bara äro åtta i riksdagen, stå vi inte ensamma mot denna blockbildning. Herr Rubbestad talar i dag för många. Ni ha opposition i edra egna partier. Aktivistflygeln är mycket högröstad, men den har inte många bakom sig bland svenska folket. Vi skola värna vår fred och frihet, men vi skola inte på förhand engagera oss i ett kommande krig. Vi skola inte på dollarimperialismens anstiftn engagera oss i något krigsblock.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman! Jag har ingen anledning att ta tillbaka vad jag här tidigare sagt om att kommunisternas ton är rå och deras uttryckssätt vulgärt, när de yttra sig om Nordens trygghetsproblem.

Herr Johansson i Stockholm påstod, att jag inte har citerat alldeles riktigt. Jag skall be kammarens ledamöter att

läsa artikeln och i övrigt följa med vad herr Johansson har skrivit dag efter dag i sin tidning, och jag tror att de komma till samma slutsats som jag. Är det egentligen något annat än en oförsynthet utan like, när man kallar Norges och Danmarks och Sveriges folk för rädda, kacklande och obeslutsamma höns, när de diskutera sina gemensamma försvarsproblem? Det är det mildaste uttryck jag kan erinra mig att herr Johansson använt.

Vad sedan beträffar frågan om insläpp för räven beror det ju alldeles på hur man i detta fall uppfattar, att räven uppträder. Jag fick i detta sammanhang en idéassociation om att räven är ett djur som är rött.

Herr **EDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Herr Johansson i Stockholm har låtit oss få en värdefull inblick i de svenska kommunistiska politikernas föreställningsvärld. Han förklarade, att i slutet av 1930-talet kämpade kommunisterna för ett skandinaviskt försvarsförbund, för ett samgående mellan små stater, som hotades av Hitlertyskland. I dag bekämpar han tanken på ett skandinaviskt försvarsförbund. Jag tror att kammarens ledamöter ha anledning att vara herr Johansson tacksamma för att han så grundligt avslöjat sig själv och kommunisterna.

Herr **HÄCKNER**: Herr talman! Jag skall be att få tacka utrikesministern för hans stora vänlighet gentemot mig, som missuppfattat honom på en punkt. Men jag vill i alla fall säga, att trots den förklaring som utrikesministern tidigare har lämnat i ett uttalande här i riksdagen, har ju ändå detta missförstånd kvarlevat och kommit till uttryck i pressen då och då. Det kan ju bero på att uttalandet var så formulerat, att det kunde missförstås, och det var ju då olyckligt. Men om jag nu missförstått utrikesministern, har han också missförstått mig på en punkt,

där jag yttrat mig så tydligt, jag kunde göra. Jag sade, att jag beklagade, att vår utrikesledning inte lämnat folket några upplysningar om vårt lands ändrade läge. Jag anser, att det inte räcker med uttalanden i pressen. Så länge utrikesledningen inte lämnat folket nödig upplysning, kan man inte vänta sig, att folket ändrar mening. Då blir resultatet, att utrikesledningen åberopar sig på folkets uppfattning, och folkets uppfattning dikteras av utrikesministerns tystnad. Det var det jag ville vända mig emot. Vidare vill jag vända mig emot påståendet, att jag yttrat mig därför, att jag skulle ha blivit påhejad av pressen. Det var verkligen så, att jag ansåg det vara en samvetssak, att min innersta uppfattning i en mycket viktig fråga skulle komma till uttryck, så att inte människor skulle tro, att här råder fullkomlig enighet. Jag hoppas, att min inställning på den punkten respekteras.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 22, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor;

till statsutskottet propositionen, nr 23, angående anslag till bidrag till sjuk-kassor för budgetåret 1949/50 m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 24, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; och

nr 25, med hemställan om bemyndi-

gande för Kungl. Maj:ts att föreskriva ändrade grunder för fördelning av totalisatormedel.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående revision av fastighetsbildningsväsendet på landet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Johnsson* i Skoglösa vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående den av riksdagen begärda utredningen av frågan rörande fördelning av kostnaderna för anordningar vid korsning mellan järnväg och ägoväg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

Statsbidrag till vissa kurser vid lantbruksundervisningsanstalter.

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 29 mars 1946 (nr 113) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden).

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2.***Statsbidrag till vissa kurser vid lantbruksundervisningsanstalter.**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag har på denna punkt varit med om en reservation. Saken är den, att i höstas startades nära 400 sådana här kurser. Anslaget är ju förslagsanslag, och människorna ute i bygderna ha inte fått några uppgifter om att det var ett begränsat anslag. De ha därför räknat med att om de satte i gång sådana kurser, som i övrigt fylla fordringarna, skulle de få föreskrivna bidrag. Enligt uppgifter, som vi fingo i utskottet, ha inte alla kurser som anmäls i höstas kunnat komma i gång, men 350 sådana kurser skulle i alla fall vara i gång. Vi reservanter ha inte ansett rimligt, att sådana här stora studiecirklar, som sätts i gång och fullföljas, skulle bli utan det bidrag, som man i dessa fall räknat med. Vi ha därför i utskottet yrkat på att alla de kurser, som ha satts i gång och som fullföljas, skulle få bidrag på det sätt, som man ifrån början räknat med.

I utskottet funnos nog sympatier för denna linje, men underligt nog kunde dessa sympatier inte ta sig uttryck i en skrivning och en kläm som svarar däremot, utan utskottet yrkar, att anslag skall ges till omkring 200 kurser, såsom Kungl. Maj:t har begärt. Hur det skall vara möjligt att nu under vinterns lopp börja att sortera upp dessa olika kurser och ge bidrag åt en del och vägra bidrag åt en annan del är rätt svårt att förstå. En annan sak är, om man till nästa år, såsom utskottet framhåller som önskvärt, vill ange särskilda riktlinjer för hur många kurser som få anordnas. Men för det år som nu löper ha vi reservanter ansett, att man inte kan vägra bidrag till dem som ha satt i gång. Det torde inte heller röra sig om några större belopp. Enligt upplysningar från lantbruksstyrelsen skulle ett fullföljande av den nu igångsatta studieverksamheten inte åsamka statsverket större utgifter än som utbetalats under förra året. Jag ber därför,

Statsbidrag till vissa kurser vid lantbruksundervisningsanstalter.

herr talman, att få yrka bifall till den av herr Osvald, herr Johnsson i Kas-tanjegården och mig vid utskottsutlå-tandet fogade reservationen.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Utskottets majoritet är ju fullt överens med reservanternas om att de kurser det här är fråga om böra under-stödjas av statsmakterna. Reservan-terna vilja emellertid gå ett steg längre än utskottsmajoriteten på det sättet, att reservanternas i klämman ha angiv-it det antal kurser, som man vill un-derstödja, till omkring 300, medan ut-skottets majoritet i överensstämmelse med den kungl. propositionen har an-givit antalet kurser till omkring 200. Det stora intresse som finns i landet för dessa kurser är ju enbart glädjan-de. Man bör väl kanske inte förbise, att det intresset nog i ganska hög grad stimulerats av de relativt fördelaktiga villkoren och det statsbidrag, som ut-går.

När anmälan under förra hösten in-gick till lantbruksstyrelsen ifrån hus-hållningssällskapen och de skolor, som anordna dessa kurser, om vilket antal kurser, som man ute i landet hade be-räknat skulle komma i gång, angavs antalet till omkring 400. Man kunde ifrån lantbruksstyrelsens sida då inte ge besked om huruvida statsbidrag skulle kunna utgå till kurserna eller inte, men det oaktat satte man i gång kurser ute i landet i ganska stor ut-sträckning, alltså oberoende av att nå-got besked inte kunnat lämnas. Det meddelas nu ifrån lantbruksstyrelsen, att omkring 18 procent av dem som anmält sig som deltagare i dessa kur-ser ännu inte börjat sina studier. Hur många som komma att fullfölja sina studier är inte möjligt att i dagens läge bedöma. Man torde väl kunna utgå ifrån att det antal kurser, som ur-sprungligen signalerats, kommer att yt-

terligare minska. Det är anledningen till att utskottet för sin del inte har ve-lat ange något annat antal kurser än propositionen upptog. Där angavos om-kring 200, och vilken siffra man än anger måste den bli ungefärlig. Att säga någonting exakt är inte möjligt. Utskottet har emellertid uttryckligen sagt ifrån, att man önskar, att det största möjliga antal kurser, som äro berättigade till anslag, böra kunna få det.

Den ställning, som i propositionen tagits till denna fråga, förutsätter väl i någon mån en restriktivitet, då det gäller bedömandet av de kurser, som skola ha statsbidrag, och vilket bidrag de skola ha. Det finns väl ingen an-nan möjlighet än att man tittar närma-re på hur kurserna arbeta och ser till att man inte utbetalar statsbidrag i andra fall än då det föreligger verkliga skäl för att understödja kurserna. Den återhållsamhet i fråga om statsutgifter, som signalerats vid detta års riksdag och som väl alla som ha yttrat sig i frågan gilla, bör väl åtminstone i nå-gon mån gälla även, då det är fråga om anslag till sådana ändamål som här av-ses. Jag tycker, att riksdagen med lugn kan ansluta sig till utskottets förslag. Jag är övertygad om att med den väl-vilja gentemot denna verksamhet, som är till finnandes såväl inom lantbruks-styrelsen som inom departementet, fö-refinns ingen risk för att inte de kur-ser, som ha påbörjats och som komma att fullfölja sina studier, komma att få statsunderstöd i den utsträckning som kan anses skäligt.

Jag hemställer, herr talman, om bi-fall till utskottets förslag.

Herr BOMAN i Stafsund: Herr talman! Med anledning av att jag vid denna punkt av jordbruksutskottets utlåtan-de fogat en blank reservation ber jag att få säga några ord.

Statsbidrag till vissa kurser vid lantbruksundervisningsanstalter.

I sin motivering till beslutet att tillstyrka anslag till undervisning i maskinlära m. m. har utskottet uttalat dels att redan nu igångsatts kurser till ett antal, som överstiger vad som upptagits inte blott i 1948 års statsverksproposition utan även i förevarande tilläggsstat, dels att Kungl. Maj:t bör äga möjlighet att bevilja statsbidrag i fall då så finnes påkallat med hänsyn till vidtagna eller redan planerade åtgärder. Det är uppenbart, att ett effektuerande av vad utskottet här sagt kan komma att medföra, att antalet 200 kommer att avsevärt överskridas. Angeläget vore att erhålla ett uttalande av jordbruksministern, hurvida han anser, att kurser böra anordnas i den omfattning, som utskottet i sin motivering förordat. Jag har inte yrkande nu, herr talman.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag är den förste att understryka värdet av den speciella form av kursverksamhet som det här är fråga om. Siffrorna i utskottsutlåtandet verifiera ju också, hur populär denna form av kurser blivit. Jag ber emellertid att få erinra om att fjolårets riksdag skrev fast sig vid ett antal av 75 kurser. Riksdagen skrev alltså restriktivt i detta avseende, vilket ju lett till att jag blivit tvingad att begära ytterligare anslag på tilläggsstat. Det gällde då en avvägning mellan strävandena att hålla den allmänna ekonomiska återhållsamhetslinje, som varit kännetecknande för årets budgetbehandling, och önskan att verkligen gå till mötes, där sakliga och reella skäl talade för det. Av den anledningen har det skrivits cirka 200 kurser. Visserligen voro vid det tillfälle, då detta skrevs, närmare 400 kurser aviserade, men man hade stark anledning att förmoda, att en hel del kurser bara skulle stanna vid en avisering. Jag förmenar således,

att det i och för sig är ganska likgiltigt, om man skriver 200 eller om man skriver cirka 300 kurser. Det avgörande är vad utskottsmajoriteten bl. a. skrivit i utlåtandet, nämligen, att Kungl. Maj:t bör äga möjlighet att bevilja statsbidrag i fall då så finnes påkallat just med hänsyn till redan vidtagna eller planerade åtgärder. Jag kan för min del understryka, att jag har exakt samma uppfattning som utskottsmajoriteten i det avseendet.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Det är givetvis med en viss tillfredsställelse man noterar vad jordbruksministern här säger angående anslag till kurserna. Men under utskottsbehandlingen fingo vi en del uppgifter, som ju inte alls återspeglas i betänkan- det. Därvid angavs en tämligen bestämd siffra på antalet kurser, nämligen att 350 sådana skulle vara i gång, därav 313 i Lantbruksförbundets korrespondensskolas regi och 37 i Hermods regi. Utskottet skriver ju, att anslag bör ges för åtgärder, som äro vidtagna eller planerade. När man vet, att 350 kurser äro i gång, kan man väl ha anledning anse, att det skulle varit rimligare, om utskottet skrivit, att man önskade anslag till cirka 300 kurser, om det också bara blivit mellan 250 och 300, än att skriva 200. Men utskottsmajoriteten ville ändå stanna vid siffran 200. Om jordbruksministern verkligen har den inställningen, att kurser, som satts i gång och fullföljas, skola ha anslag och inga sådana kurser förvägras anslag, äro vi fullt överens. Men är det hans mening, att man skall skilja ut en del kurser, äro vi inte överens. Det vore önskvärt, att man finge klart besked om de kurser, som satts i gång och fylla villkoren för bidrag, skola få anslag, även om det blir 275 eller 325 sådana kurser.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman!

Jag skulle kort och gott kunna svara, att i de fall, då kurser satts i gång och avancerat dithän, att det efter vanligt rimligt bedömande skulle anses galet att förvägra anslag, komma anslag att lämnas.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Att man skulle gå längre än till att ge anslag i sådana fall, där det vid ett rimligt bedömande befinnes motive- rat, har jag inte heller ifrågasatt. Därför tar jag tillbaka mitt yrkande i förhopp- ning om att det i sak är bifallet.

Efter härmed slutad överläggning bi- föll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 3—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Förlagslån åt hushållningssällskap.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr JOHNSON i Kastanjegården: Herr talman! Under denna punkt före- slås anslag till förlagslån åt hushåll- ningssällskapen eller rättare sagt åt några ekonomiskt hårt ansträngda hus- hållningssällskap. Det är med stor tack- samhet som vi som representanter för dessa hushållningssällskap notera, att Kungl. Maj:t lagt fram ett sådant för- slag och även att det rått enighet inom utskottet om att tillstyrka förslaget.

Kammaren har emellertid också att besluta om amorteringstiden, som är föreslagen till tio år. Tillsammans med herr Rubbestad har jag väckt en mo- tion om att amorteringstiden skulle ut- sträckas till tjugu år. Jag skall inte uppta kammarens tid med något långt anförande. Jag vill bara i all korthet motivera varför jag föreslagit en sådan utsträckning av amorteringstiden.

Vissa hushållningssällskap ha en syn- nerligen ansträngd ekonomi, beroende

Förlagslån åt hushållningssällskap.

på att kostnaderna i dessa tider ökat avsevärt, och att man, sådant som tids- läget varit, inte kunnat inskränka verk- samheten, då ju hushållningssällskapen haft en viss betydelse för folkförsörj- ningen. En del hushållningssällskap ha därför fått använda sina egna kapital och låst fast dessa, varigenom de kom- mit i ett synnerligen brydsamt läge till men för den fortsatta verksamheten. Kostnaderna inom hushållningssällska- pen bestridas ju med statsanslag men först i efterskott, beroende på att hus- hållningssällskapens räkenskapsår inte sammanfaller med budgetåret utan är kalenderår. Det finns vissa lån, av vilka först viss procent utbetalas i juli må- nad, och sedan få hushållningssällska- pen inte resten förrän de komma in med slutredovisning. Det finns även vissa anslag som inte utgå i någon form förrän året efter det år utgifterna som de äro avsedda för skola bestridas och rätteligen också ha betalats. Detta leder till att man inom hushållningssällska- pen får mycket stora besvärligheter att ordna sina finanser.

Nu skriver utskottet, att det anser, att den föreslagna amorteringstiden av tio år är till fyllest, och det kan väl hända, att en del hushållningssällskap mycket väl kunna klara saken på den tiden, men det finns andra hushåll- ningssällskap som ha det besvärligare. Emellertid har utskottet i sitt utlåtande tillagt en mening av följande lydelse: »Dock bör hinder ej möta för att amor- teringstiden utsträcker över denna tid, därest så för särskilt fall finnes påkal- lat.» Det är detta jag ville slå fast. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t lika väl- villigt skall i de fall, där det behöves, utöka amorteringstiden, även om den skulle gå upp till tjugu år. I så fall äro vi ju tillfredsställda med det resultat, vartill utskottet har kommit. Nu gick statsrådet Sträng. Eljest skulle jag våd- jat till hans varma och goda hjärta. Jag hoppas emellertid, att han i alla fall tar del av vad jag sagt och tänker

Interpellation ang. viss ändring av gällande skattebestämmelser.

på de hårt beträngda mindre bemedlade hushållningssällskapen.

I övrigt har jag, herr talman, intet annat yrkande än bifall till vad utskottet hemställt.

Vidare anfördes ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

§ 8.

Interpellation ang. viss ändring av gällande skattebestämmelser.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Skediga, som anförde: Herr talman! Systemet med källskatt skall ju innebära, att skatten uttages vid inkomstkällan samt att därmed i huvudsak skattskyldigheten är fullgjord. Erfarenheterna av den nya skattereformen ha emellertid icke varit sådana, att de motsvara vad folket i gemen väntat sig och vad som även ställts i utsikt beträffande denna reform. Det skulle ju vara så, att då inkomståret är slut, skulle också de olika på denna inkomst belöpande skatterna vara gjaldade samt av det nya årets inkomst endast uttagas de skatter, som belöpte å denna nya inkomst.

Tyvärr har, såsom sagts, resultatet av den nya skattereformen icke blivit sådant. Tvärtom har ju utöver skatten på innevarande års inkomst kommit ytterligare en skattsedel å kvarstående skatt från tidigare år, en skattsedel, som ofta lyder på betydande skattebelopp. Härav blir ju följden en skattebörda under innevarande år, som ökats vida utöver vad skattebetalarna kunnat förutse. Man frågar sig, huru detta beklagliga förhållande verkligen kunnat inträffa. Resultatet har för många skattebetalare faktiskt blivit, att skatterna enligt det nya systemet drabba hårdare än förhållandet var före skattereformen, som dock skulle enligt uppgift medföra lättnader för de skattskyldiga. Särskilt i sådana fall, då en skattskyldig får sina

inkomster nedsatta under innevarande år på grund av sjukdom eller missväxt eller dylikt, kan ju resultatet av den nya reformen rent av bliva katastrofalt för den enskilde. Det är sant, att den tid, varunder kvarstående skatt skall erläggas, numera förlängts. Detta är dock icke tillräckligt, och uppenbart är, att den nya skattereformen icke har resulterat i en sådan skatt vid källan, som avsikten var och som det svenska folket väntat sig.

Man kan icke underlåta att fråga sig, om det verkligen för våra skatteexperter är otänkbart att tillskapa en sådan reform av källskatten, att äldre skatter icke alltjämt behöva släpa efter till kommande år. Jag vågar verkligen påstå, att varje år har nog av sin skattebörda. Det borde vara möjligt för myndigheterna att ordna det så, att då inkomsten under ett visst år blir högre än väntat också en ny källskattsedel kan utfärdas på motsvarande högre belopp, detta naturligtvis särskilt när det gäller självständiga företagare. De avdragsstabeller, som gälla för löntagare, giva enligt vad som visat sig icke tillfredsställande resultat. Särskilt är detta fallet i fråga om äkta makar, vilka båda hava inkomst. Det borde icke vara omöjligt att här kunna skyndsamt åstadkomma rättelse. En betänklig brist i nu förevarande system är ju, att biinkomster som regel icke drabbas av källskatt. Det förefaller mig, som om man här — jag har redan tidigare tillåtit mig framhålla detta i denna kammar — snarast möjligt borde införa ett system med skattmärken. Det är med andra ord nödvändigt att så om lägga systemet, att de skattskyldiga kunna vara säkra på att då ett år är slut, så är också skatten gjaldad för det årets inkomst.

Med anledning av det anförda vill jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet framställa följande interpellation:

Interpellation ang. viss ändring av gällande skattebestämmelser.

Har herr statsrådet för avsikt att snarast möjligt framlägga förslag om sådan ändring av bestämmelserna rörande skatten vid källan, att denna skatteform verkligen blir sådan som namnet innebär, så att den på ett års inkomst belöpande skatten i fortsättningen verkligen blir uttagen under löpande år?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 6.25 em.

In fidem

Gunnar Britth.
